

Vsebina 1. zvezka:

1.	A. Aškerc: <i>Is popotnega dnevnika.</i>	1
2.	Gr. Novák: <i>Ne smem!</i>	2
3.	Fr. Levčec: <i>Fran Levstik.</i>	3
4.	Gr. Novák: <i>Stara pesem.</i>	21
5.	Josip Stare: <i>Koline Povest.</i>	22
6.	J. Hönigmann: <i>Pouk in vzgoja slepcev.</i>	28
7.	S. Butar: <i>Vošne razmere na Notranjskem.</i>	37
8.	Janko Kersnik: <i>Is sodnih aktov. I.</i>	42
9.	Književna poročila:	
	I. Dr. M. Murko: <i>Zur Geschichte der nominalen Declination im Slovenischen. Von V. Oblak. Leipzig 1890. 8°, 247 str.</i>	46
10.	V. Bežek: <i>Slovniski razgovori.</i>	50
11.	Listek: <i>Gg. naročnikom in sotrutnikom „Ljubljanskega Zvona“.</i> — „Matica Slovenska“. — Družba sv. Mohorja. — Levstikove poezije. — „Die österreichische-ungarische Monarchie in Wort und Bild.“ — „Slovenska Talija“. — Priporočke za mladino — Čvorc. — Slovenske učne knjige. — Razpis nagrade. — Razpis nagrad. — Starodobna ladja na bari Ljubljanskem. — Is muzejskega društva. — Podporno društvo za slovenske visokosolce na Dunaji. — Dr. Emil Holub. — Osebne novice. — Razstava narodnih noš na Dunaji — Slovensko gledališče. — Hrvaško gledališče. — Praznična darila. — Listnica	55

Na znanje!

Ker nam je prvi članek o Levstiku v današnji številki vzel nad jedno polo prestora, nismo mogli pričeti z nobeno večjo povestjo. Takoj v prvih prihodnjih številkah pa pridejo na vrsto povesti: »Ribičeva Metka«, spisal dr. Ivan Tavčar; — »Veselo življenje?« spisal dr. Fr. Celestin; — »Na obali«, spisala Marica; — »Rešili angelj« in »Mali svete«, spisal Fr. Geštin. — Vrh tega bode Janko Kersnik nadaljeval v današnjem listu pričete slike iz sodnih spisov in dr. Ivan Tavčar priobčil tri manjše povesti z naslovom »Pravdare«. — »Léšni črve«. — »Kmetški žide«.

Uredništvo.

Ker bode poslej uprava »Ljubljanskega Zvona« ločena od uredništva, prosimo gg. naročnike, da blagovolijo naročnino, reklamacije i. t. d. pošiljati na Upravišstvo »Ljubljanskega Zvona« v »Narodni tiskarni« v Ljubljani. — Spise, listu namenjene, pa je pošiljati Uredništvu »Ljubljanskega Zvona« v Ljubljani.

Listnica upravišstva. Preveč naročnine za leto 1890. so plačali: 113. Ivan Sorli, c. kr. okr. komisar na Krku 2 gld. 30 kr. — 197. Dr. Fr. pl. Rosar, c. kr. dvorni svetnik na Dunaji 1 gld. 40 kr. — 220. Fr. Stupar, ekonom v Vodcah 2 gld. 30 kr. — 385. Oton Ploj, c. kr. notar v Žužemperku 1 gld. — Fr. Beseljak, c. in kr. nadporočnik v Sinji 2 gld. 30 kr. — 741. P. Tavš, c. in kr. lajtenant v Budejevkah 40 kr. — 788. Janez Koprivnik, c. kr. prof. v Mariboru 80 kr. — Vse te gospode prosimo, da dotične zneske pri letošnji naročnini vzmó v poštev.

Upravišstvo.

Ljubljanski

Leposloven in znanstven list.

Štev. 1.

V Ljubljani 1. prosinca 1891.

Leto XI.

Iz popotnega dnevnika.

9.) V góndoli.

Benetke.

Canale Grande! Kód vozim se, kód
Po ulici tej čaropolni?
Kóčje prečudne mi švigajo tód —
Hej, parniki hitri in čolni!

Ah, ponte Rialto nad nami se puè
V mogočnem, ponosnem oblóki;
Lev Markov z obale na nas tam zrè
Stoječ ko na straži visoki

Na ládíjci vzadi je naš gondolár —
Kak lice mu je zagorelo! —
Po vèsel se taktu nagiblje veslár
Stojé slikovito in smélo.

V stran góndola krene. Nad nami visi
Most dei sospiri v višini;
Stok, vzdihé še čujem tam gor, mi se zdi . . .
Naprej! Spomín tèmni izginil!

In góndola plava gladkó, lehkó . . .
Mrtvaški podobna je krsti;
Ko v bajki palače iz morja rasto
Na desni, na levi po vrsti.

Brez cilja po ulicah morskíh okrog
Ves dan do večerne žé zore;
Na óknih, balkonih vzrem krasen mnog
Obraz črnolase signore.

I riva degli Schiavoni si tu!
Nas tudi, Benetke, častite?
Saj doli v globókem lagune dnu
Na hrastih slovenskih stojíte! --

Kakó naj, kar vidim, na dnevnikov list
Z besedami pač vam napišem?
Posódi mi, Tizian, rajši svoj kist,
Da mesto ž njim tvoje narišem!

Kak tiho, kak tožno tí mórje ležiš!
O sreči premišljaš li davni?
Žaluješ, da prstana več ne dobiš
Od dožev k poróki preslavni? . . .

In kaj bi narisal strmečím očém:
Resničnost bí ali pravljico?
Vil morskíh naslikal bi hiše . . . ne vem;
Zakléto bí morsko kraljico? —

In góndola plava . . . V dno čudnega sná
Za mislijo misel mi tone . . .
Kazeč poezijo mi vedno brbljá
Kraj mene sedé — cicerone.

¹⁾ Glej »Ljublj. Zvon« 1887.

10. V baziliki sv. Marka.

Benetke.

Ne, ne! Kdó pač tukaj bi móčil!
 Ob mármornem stebru sloním . . .
 S krasótoj, bazilika, tvojoj
 Oči naj, srcé si pojím!

Kdó znal bi imena vsa slavna
 »Stvariteljem slavnih téh slik!
 Kdó gor tam na svodu visókem
 Sestavil je tá mozaik?

Zlató, srebró, marmor, dragúlji . . .
 Vse v skladu se bajnem bleščí,
 Vse národu svetca, San-Marka,
 Venéciji otca slaví.

Ne, ne! Kdó pač tukaj bi móčil!
 Tu gledati moreš samó . . .
 Pač! Vitka signora kraj mene,
 Glej, číta mi v knjigi lepó!

Berilo pobožno, seveda!
 Zamaknjena vánje je vsá . . .
 Pogledam . . . v platnícah rudečih,
 Oh, »Bádeker«! tebe imá.

11. V doževi palači.

Benetke.

Palača dožev, slavni grad . . .
 Čaróbné vé dvorane!
 Pozdravlja nas le otlí jek
 Posétnike neznane.

»Kjé doží ste mogočni zdaj?«
 Tu někdo záse pravi;
 »Svoboda národova — kjé?«
 Popotnik drug dostavi.

In po dvoranaš semintjá
 Nas tolpa se pomiče;
 Kot da smo prišli, zdí se mi,
 Častít, kropít — mrlíče.

A tretji kaže nam z rokoj
 Po slikah stén in svóda:
 »Lepota in umétnost pa
 Živita še, gospóda!«

A. Aškerc.

Ne smem!

Kakó se je godilo,
 Saj niti sam ne vem:
 Srcé bi svoje vprašal,
 Todà — ne smem, ne smem!

Takó spomin bi meni
 Strastnó razvnel srcé,
 Budeč v njem mrtve upe,
 Budeč željé mrtvé.

Kot vetrec iskro tlečo
 V življenje prebudí,
 Da hipno zúbelj svétli
 Pogubna zanetí:

In kakor mračna mègla,
 Kadàr zagrne dol,
 Obstrla temnokrila
 Srcé bi moje bol . . .

Gr. Novák.

Fran Levstik.

Berilo Fr. Levca v ljubljanski čitalnici dne 25. sušca 1888. leta v prid Levstikovemu nadgrobnemu spomeniku.

Čestita družba!

Kolo štirideset kilometrov pod Ljubljano, ob okrajni cesti, ki drži iz deželnega stolnega mesta proti Ribnici in Kočevju, pol ure pod Velikimi Laščami, leži prijazno selo Spodnje Rétje. Vasica šteje 5 hiš ter ima 30 stanovnikov. In v tej vasi pri Joškovi, pod številko 2, v neznatni, pol zidani, pol leseni hiši je bil porojen naš Levstik dne 28. kimovca 1831. leta.

Ves laški okraj, kamor spadajo Rétje, ni romantiško lep, kakor naša Gorenjska, vendar je po svojem jako zanimiv. Tu ne vidiš nobene visoke goré, in le malo tekoče vodé; tu ni ravnega polja, ne globokóž vrezanih dolin — ves svet je, kakor sploh kraška zemlja, bregovit, poln dolov in kotlin, poln tokáv in podzemeljskih jam, in le malokjé ti ugleda okó bister studenec. Vendar svet ni takó pust, kakor je notranjski Kras. Le tu in tam molí sivi dolomit iz zemlje, katero pokrivajo sicer lepo obdelane njive in zeleni logi; zadaj za poljem pa se razprostirajo prekrasni gozdje z orjaškim bukovjem in temno jelovino.

A še prej, nego priroda, prikupi se ti národ, ki prebiva tod. Moški res da niso takó krepke postave, kakor Bohinjci; ženske niso takó lepe, kakor gorenjske Blejke ali Dolžanke; ali tukaj tudi ni tiste znane gorenjske prevzetnosti, tistega gorenjskega moštva, pretepávanja in zabavljanja. Ti ljudje se odlikujejo po svojem prostodušnem vedenji: odkritosrčni so, prijazni, zgovorni in postrežni.

Prava njih posebnost pa je izredno pravilna govorica in neusahliv, ljubezniv humor. Sédi k možakom v krčmi, ne moreš

se naslušati, kakó modrujejo; ali opazuj fante in dekleta, ko se v nedeljo vračajo od opravila, kakó se podájajo, kakó jim teče govor in ugovor, kakó dovtip pobija dovtip.

Verujte mi, ni slučaj, da so se nam v tem okraju, malo uro vsak sebi porodili trije pisatelji, katerih imena bode Slovenec vedno imenoval s častjo in spoštovanjem: Trubar, Stritar in Levstik.

Toda v Levstikovih mladih letih je bil ta okraj še oddaljenejši od vélikega prometa, nego je dandanes. Takrat skozi Lašče in Rétje ni tekla gladka cesta, ampak od klanca do klanca se je — prav mimo Levstikovega dóma — vila kolovozna pot, po kateri so ljudje več tovorili, nego vozili; sedanjo cesto je šele 1839. leta dal napraviti tedanji ribniški komisár in poznejši župan ljubljanski, Mihael Ambrož. In po zimi, ko so v gorki sobi brneli kolóvrati, možje pa pripovedovali razne dogodbe iz turških bojev in iz francoskih časov, oglašal se je iz bližnje hoste tuleči volk, po zelenem bukovji se je spomladi pasel brzonogi jelen, in v Rétjah ni bilo hiše, kjer bi o Veliki noči gospodinja ne bila na mizo postavila suhega jelenovega mesá.

In v tem kraju, med takimi ljudmi je naš Levstik prebil svojo mladost! Vsakemu človeku z nekako divno močjo objemajo dušo spomini iz mladostnih, iz otročjih let. Nihče izmed nas, in naj si je prebil detinska leta svoja, kjer si bodi in kakor si bodi, ne more jih pozabiti. V vzgojevalnem oziru sploh, zlasti pa v jezikovnem oziru so mladostni vtiski kolikor toliko odločevalni pri vsakem človeku. Domače navade, domače govorice, dá, vsega duševnega obzorja, v katerem si prebil svojo mladost, ne moreš se do cela iznebiti do konca dni življenja svojega. Ako se to dogája že navadnemu človeku, v koliko večji meri moremo to psihološko posebnost opazovati pri takó receptivnih, dovzetnih poetičnih ljudéh, kakor je bil Levstik. Levstik je bil po lepem svojem govoru in po neusahlivem svojem humorji ves Laščan. In koliko je Levstik sočasne pisatelje slovenske nadkriljeval že zaradi tega, kar je od dóma prinesel s seboj! Jezik slovenski še dandanes ni na vse strani takó razvit, da bi se ga mogel kdo korenito naučiti iz samih knjig. Še dandanes vsak dober pisatelj zajema naravnost iz národovih ust. In ta nedostatek se je čutil takrat, ko je Levstik začel pisateljvati, še močneje nego se čuti dandanes.

Levstikov oče, mal zemljiški posestnik, pošiljal je svojega sina tri leta v véliko-laško ljudsko šolo; dve leti je prebil na ljubljanski normalki ter jeseni leta 1844. stopil v I. razred ljubljanske gimnazije.

Toda takoj prvi mesec se ga loti takó huda bolezen, da je moral izostati iz šole in vse leto prebiti domá.

Jeseni leta 1845. pride znova na gimnazijo, katero potem — brez mature — zvrši leta 1853. Ves čas, izvzemši V. razred in prvo polletje VII. razreda, bil je odličen dijak, v II., III. in IV. šoli celó »primo praemio donatus«. Redi, katere je dobival v semestralnih izpričevalih, so iz krščanskega nauka in zgodovine odlični (»vorzüglich«), iz latinščine, grščine, iz nemškega in slovenskega jezika večinoma iz vrstni (»ausgezeichnet«) z raznimi hvalnimi dodatki. Zlasti poudarjajo vsi učitelji jezikoslovnih predmetov, da je izboren stilist. Nekoliko slabejše rede ima iz prirodoznanskih strok, takó n. pr. dal mu je suplent Deschmann v drugem semestru VII. šole iz prirodoslovja samó »gut«, z opazko »schnelle, richtige Auffassung und vollkommene mathematische Begründung bei wenig verlässlicher Aneignung.« Še slabije se mu je godilo iz matematike, iz katere je dobil jedenkrat »kaum ausreichend«, jedenkrat celó srednje (»mittelmässig«). Matematike sploh ni posebno čísal in v zbirki mladostnih svojih pesmij je nánjo izpustil nastopno pušico:

»Stvarí na svéti štiri so,
Ki se mi gnúše premočno:
Algebra, stenica,
Govno, stara Mica.«

Vedénja je bil ves čas vzglednega ali hvalevrednega, samó v V. šoli njega vedénje ni bilo brez graje — »nicht ganz tadellos«. Od druge do končane pete šole je bil gojenec knezoškofovega zavoda »Collegium Aloysianum«. Po triletnem bivanji je konec šolskega leta 1850. na pol prisiljen, na pol radovoljno izstopil iz Alojzijevišča največ zaradi svoje prostoljubnosti in zaradi nedolžne svoje razposajenosti, katero so pa nekateri napačno tolmačili.

Po zvršeni osmi šoli je odšel na Dunaj. Tu je pri jezuitih v palači vojvode Modeneškega v Beatričinih ulicah prebil nekaj novicijat, potem pa gojenec nemškega viteškega reda bil poslan v duhovsko semenišče v Olomuc.

Levstik je že na gimnaziji med dijaki slovel kot summa auctoritas v poznanji jezika slovenskega. Poleg tega se je posebno vztrajno učil srbskemu jeziku; najlepše junaške pesmi prve Vukove zbirke je znal na pamet. Češki njegovi sošolci v olomuškem semenišči se niso mogli načuditi, da si je v malo tednih popolnoma osvojil tudi češčino in da je staročeške spomenike kmalu znal temeljiteje tolmačiti, nego sami Čehi. Živahni in dovtipni modrooki in plavalasi slovenski mladenič

je imel v semenišči kmalu toliko prijateljev, kolikor tovarišev. Tudi z učitelji je lahko izhajal; zlasti je nadarjenega Slovenca čislal profesor Pokorný, učitelj semitskih jezikov, kateremu je bil Levstik najizbornejši učenec. V kratkem času se je Levstik v Olomuci popolnoma udomačil.

A tisti čas izdá Levstik pri Blazniku v Ljubljani drobno knjigo svojih pesmij, in ta drobna knjiga je odločila usodo njegovega življenja!

Levstik je ravno z izvrstnim uspehom zvršil prvi semester bogoslovskih studij, ko ga nekega dne pokliče semeniški ravnatelj k sebi ter ga vpraša, če je res dal na svetlo knjigo pesmij, polnih bogokletja in razuzdane erotike, in če je volján te pesmi preklicati. Mladi pesnik odločno zanikuje, da bi bile pesmi njegove razuzdane in bogokletne, in reče, da jih ne more preklicati. Pesmi, ob kateri se je semeniški ravnatelj posebno spotikal, bili sta zlasti nastopni dvé:

Na vsih svetnikov dan.

Svetniki v nebesih se veselijo,
Na zemlji pa jih praznujemo mi,
Tam gori zdaj brez terpljenja živijo,
Tu doli pa nas morijo skerbi.

I ko bi ljubezen tu ne cvetela,
Kdo pač bi na revni zemlji prebil?
Ko tertiča nam bi serca ne grela,
Kako bi se človek kadaj veselil?

Tako pa tu pri mizi smo zbrani,
Od brata do brata versti se bokal,
I Bog naj vsacega pivca ohrani,
Ohrani gornika, ki nam ga je bral.

Zdaj terčimo v zdravje matere Slave,
Ki njenega skoraj je pol sveta,
Da vneti Slovani ljubezni bi prave
Podali si v zvezo dlani i srca!

Kdor koli pa ljubega ima dekleta,
Še v njeno zdravje izpije ga naj!
Ljubezen prava je sapica sveta,
Ki v zemljo viharno pihla nam raj.

Hudi ne bodo svetniki v nebesih,
Da v zdravje njih terčili nismo naj pred;
Saj tudi njim, dokler so bili v telesih,
Naj bliže sta bila zemlja i svet.

Pa ker so se vedno junški nosili,
Premagali so bolečine i trud,
Zato so tam gori venec dobili,
Mi bomo pa pili v njih zdravje ga tud'!

Adamu se prva kaplja spodobi,
Adam je vsega človeštva očák,
Bog vstvaril je njega po svoji podobi,
Zmed nas po njegovi ustvarjen je vsak.

Neumno v resnici mož je bil storil,
Da v raji se ženi zmotiti je dal,
Al' potlej pa bil je oestro se spokoril,
Kopal je germovje, ledino oral.

Zdaj Noetu v zdravje se more naliti,
On vsadil je tertó, ki vince rodi,
On prvi naučil nas vino je piti,
Zatorej spomin naj mu večno živí!

I njima se trop očakov pridruži,
Naj modri očaki i sveti možjé
Živijo, kakor kateri zasluži,
I modrih očakov pobožne žené!

Svetnikov, kar novega je zakona,
Pred vsemi naj sveti Peter živí!
Da nas pred veselje božjega trona
Z dovoljuim srcem enkrat spustí.

Za njim pa sveti Urbán je na versti,
 Kar vsadil je Noe, to var'je Urbán,
 Jesen pa presveti Martin ga kersti,
 Toraj tudi Martin naj bo spoštovan!

Potem naj živijo vsi drugi svetniki,
 Naj v prat'ki njih god bo čern al rudeč!
 Naj majlni bodo ali veliki,
 Naj ogenj jih vmoril je ali pa meč!

Zdaj tamkej v nebesih se veselijo,
 Na zemlji pa jih praznujemo mí,
 Tam gori zdaj brez trpljenja živijo,
 Tu doli pa nas morijo skerbí.

Študentovska zdravica.

Hejo! dokler smo na sveti,
 Nam spodobi se živeti,
 Hojo, hejo hopsasá!
 Lauda Sion auditores,
 Lauda Sion praeceptores,
 Kteri koli kaj veljá!

Kmalo nam bo ura bila,
 Nas po svetu razpodila,
 Vender hejo, hopsasa!
 Vivant medici doctores
 Et qui docent bonos mores,
 Vsaki v svojem je doma!

Zopet smo se semkaj zbrali,
 Da sedimo pri bokali,
 Hojo, hejo hopsasa!
 Lauda Sion auditores,
 Lauda vini potatores,
 Pije ga, kdor ga ima!

Naj že bomo, kar hočemo,
 Zdaj bez skerbi še pojemo:
 Hojo, hejo hopsasa!
 Vivant et jurisprudentes,
 Omnes populi et gentes,
 Za vse prostor svet ima!

Moška je beseda taka,
 Toraj naj se vino staka,
 Hojo, hejo hopsasa!
 In salutem auditorum
 Et in omnium amicorum,
 Ino sebe samega!

Kupe še enkrat nalimo,
 Preden mizo popustimo,
 Hojo, hejo hopsasa!
 In salutem collegarum,
 In perniciem philistrarum,
 Amen, amen vekomá!

Čez nekoliko dnij ga pokliče k sebi nadškof olomuški. Očita njegovim pesnim tiste pregrehe, kakor prej semeniški ravnatelj. Levstik ugovarja, da njegove pesmi nikakor niso takšne, kakor jih opisuje zlobna denunciacija iz Ljubljane, da jih sploh v Olomuci nihče ni bral in da tedaj tudi nihče o njih soditi ne more. Ker na nadškofovo prošnjo neče niti pesmij preklicati, niti izreči, da mu je žal, da je izdal pesmi svoje, izjavi mu nadškof: »Jako obžalujem, da ne morete biti delj gojenec mojega duhovskega semenišča!« Ukaže mu izplačati precejšen viaticum — namreč 100 gld. — in Levstik se posloví od Olomuca. Vsi bogoslovci so ga spremili jedno uro daleč in mnogim so se rosile oči, ko so se poslavljali od njega. Sošolcem svojim je pa ostal v takó prijaznem spominu, da so se še čez dvajset in trideset let ogle-

šali v Ljubljani pri njem, če je katerega pot privedla z Moravskega v Italijo ali na Kranjsko.¹⁾

Očitna krivica, storjena Levstiku s to grdo ovadbo, poznala se mu je po vsem poznejšem življenju. Naudala ga je z živim srdom zoper vse reakcionarne nakane v slovstvu našem, poostrila in vzmožila je njegov že prirojeni mu odporni duh in s trnjem posula življenja pot možu, ki je bil odslej zaznamenjavan s sramotilnim pečatom bogokletnega pesnika.

Levstik se je iz Olomuca naménil na Dunaj. Ker ni imel mature, zapiše se v tehniko, za katero pa ni imel niti veselja niti potrebnih zmožnostij. Zategadelj je tudi rajši hodil poslušat Miklošiča in se pomenkovat s starim Vukom. A ko mu čez nekoliko tednov poidejo novci, odpravi se péš v Ljubljano, kjer mu pa tedanja stroga policija prepové bivati.²⁾ Zatorej odide domóv v Spodnje Rétje. Roditelji njegovi so tisto leto (1854) prodali svoj dom ter se odpravljali na novo kupljeno posestvo v Prečni pri Novem Mestu. Ali nikakor niso mogli pregovoriti Levstika, da bi šel ž njimi. Ostal je rajši pri sosedu Iliji v Spodnjih Rétjah.

Ker je bil brez vsega zaslúžka, dojde mu dobro prijazna ponudba graščáka grofa Rudolfa Paceta, naj pride k njemu na Turn pri sv. Križi v litijskem okraju poučevat starejša dva sina njegova. Tu je ostal Levstik nad tri leta in bil tem zadovoljnejši, ker je imel poleg svojega pôsla dovólj časa, studirati in pisati, kar ga je veselilo. Toda ker je jeden gojencev njegovih umrl - Levstik mu je v prelepi baladi »Knezov sin« postavlil dostojen spomeník -, drugi, grof Rudolf, pa odšel v terezijansko akademijo, bil je Levstik spet brez kruha, in zopet je poiskal gostoljubne hiše soseda svojega Ilije v Spodnjih Rétjah. Naselil se je v leseni kolibi kakor puščavnik in ves zakopan v knjige tukaj prebil do malega jedno leto, dokler ni prišel jeseni leta 1859. v Senožeče in na Kalec za domačega učitelja k pesniku in graščáku Miroslavu Vilharju. A že leta 1861. ga nahajamo tajnika novoustanovljeni čitalnici v Trstu, odkoder se jeseni leta 1862. stalno preseli v Ljubljano, po imeni sourednik, v resnici pa jedini in dejanski urednik politišškemu časopisu »Naprejek«, katerega je z novim letom 1863. začel izdavatí Miroslav Vilhar.

¹⁾ Ta strogost tedanjega policijskega ravnateljstva je Levstika také zbudla, da se gre pritožít naravnost k tedanjemu cesarskemu namestniku grofu Chorinskemu, ki je na policijski ukaz zapisal s svojo roko: »Herr Franz Levstik kann in Laibach bleiben, so lange er will.«

Marsikateri človek ima v življenji svoji dôbo, v kateri je prebil toliko bridkih stvari, da se le nerad in z nekakim strahom spominja dotičnih nesrečnih let. Ta žalostna dôba je v Levstikovem življenji čas njega ljubljanskega bivanja od leta 1862. do 1870. — Tista leta mu je izpodletela vsaka stvar, katere se je lotil.

Vzorno uredovani »Naprej« so ubile tiskovne tožbe; zakaj izhajal je za absolutne Heinove tiskovne slobode.

Košček kruha, katerega si je potem zaslužil kot jako vesten in delaven prvi tajnik pri »Matici Slovenski«, zavidali so mu nekateri rodoljubi, ki so zahtevali, da tajniški pôsel pri »Matici« bodi časten, brezplačen pôsel. In res so se kmalu našli možjé, ki so bili voljni ta pôsel opravljati zastónj, ki so pa napósled dobivali za svoj brezplačni pôsel vsaj po toliko nagrade, kakor prej tajnik Levstik plače.

Prevzel je uredovanje Wolfovega slovensko-nemškega slovarja; a ker so o tej stvári razven Levstikovega protektorja, tedanjega stolnega prošta doktorja Pogačarja, odločevali ljudje, ki so hitro zahtevali praktičnega slovarja, bodisi dober ali slab, Levstik pa je mislil samó na znanstven etimološki slovar, kmalu je prišel ž njimi v spor in izgubil je tudi ta zaslužek.

Izdal je slovensko slovnico v nemškem jeziku, ali strastno so nje nauke pobijali odlični konservativni učenjaki slovenski, dasi se dandanes v mnogokaterem oziru ravnajo že sami po nji.

Mož fenomenalne nadarjenosti in ogromnega jezikovnega znanja bil je brez kruha, brez stalnega zaslužka. Tista leta Levstik pač marsikateri dan, ko je zjutraj vstajal, ni védel, kje bode opóludne obedoval, kje zvečer večerjal. Sploh pa je bil večkrat takó sestradan, da je bil takoj omočen, ako je spil le malo merico vina. In takó je ta v jedi in pijači vzgledno-zmerni mož prišel tudi na glas, da rad pije. Naravno, da so morale te žalostne razmere slabo vplivati na ves duševni položaj nesrečnega pisatelja. Levstik je bil plemenite duše, otročje-blagega srca, radodarnih rók, z ubožcem bi bil delil zadnji krajcar, za iskrenega prijatelja dal dušo svojo; a bil je koleričnega temperamenta, in kri mu je hitro vzkipeala. Kar je spoznal za pravo in resnično, to je branil z ognjevito zgovornostjo; nazore in prepričanje svoje je zagovarjal odločno, brezozirno; vsakemu je povedal na vsa usta v obraz, kar je mislil; kadar se je boril, zgrabil je za najostrejše orožje. Že njegova čokata postava, trda hoja, po konci nošena glava z nazaj počesanimi dolgimi lasmi, visoko čelo, bistri pogled, krepka, nekoliko naprej moleča spodnja čeljust so bili živa podoba njegove krepke, živahne duševne odpornosti.

A nesrečne razmere, v katerih je živel, te so njegov značaj še poostrihle ter to blágo, mehko dušo izpremenile večkrat v odurno odločnega brezozirnega borilca. Razumljivo je, da mu to ni pridobivalo prijateljev, in da je bil zapleten zaradi tega v mnogovrstne literarne, politiške in socialne bóje. Z odločevalnimi možmi v čitalnici se je sprl, ker niso hoteli za »Slovenski dom« kupiti Malčeve hiše, ki je bila z vélikim vrtom vred takrat za 100.000 gld. na pródaji. Z Bleiweisom in Lesarjem se je spoprijel zaradi Vodnikovega rokopisa in zaradi tega, ker sta, boječa se za vpliv svojih »Novic«, nasprotovala ustanovitvi večjega slovenskega politiškega lista v Ljubljani. Z Matičinim odborom se je kregal zaradi Vodnikovih pesmij. Slovenske državne poslance je ostro poprijemal, ker so glasovali za dualizem — skratka: bil je v vednem bóji. In takrat je bilo, da je tedanji slovenski samodržec, čigar ime bi se nikoli ne imenovalo med našimi pisatelji, da mu ni Levstik v slovenščino prelagal njegovih nemški koncipiranih spisov, o njem zakričal grozne besede: »Pogine naj pes!«, ki so se pa v njegovem hreščecem nemškem jeziku še bolj ciniško glasile.

A ni poginil!

Zató so ga pa hoteli moralično ubiti! Ker je Levstik baš tiste čase ustanávljal satiriško-zabavljiv časopis, ko je učil slovenščine značnega politiškega dostojanstvenika, izmislili so si zlobni jeziki in to grdo obrekovanje trdili celó po časopisih, da je Levstika — vlada podmitila. In to neresnično vest so širili med ljudi baš tisti možje, ki so si takrat, ne s pretanko vestjo, delili méd-se tisočake, pri Beustu zaslužene — z gorenjsko železnico. Kakó je Levstika bolet ta udarec, o tem nam pričajo njegov »Pavliha« in njegove dotične izjave v Stritarjevem »Zvonu«. O tem nam jasno priča zlasti z žolčem in srčno krvjó dné 6. listopada 1870. leta zložena oda njegova »Sovražnikom«:

Razmótril sem počéjte váše,
A mólčal nésem, ker ne znám;
Zató na mé prokléjte váše
I srd, ki ga od vás imám,

Da bélo je, vam nésem rékal,
Kar je temnú, kot črni vrán;
Za rokovníki nésem tékal:
Zató se trn vam zdím strupán.

Jaz nésem pópom upogíbal
Ni licemérom se krivil;
Ponjglavce sem vedno šibal,
Zató vražen sem véčno bíl,

Ubóštvo, skrb, od vás teptánje
I mráz i glád sem pretrpél,
Izgíbil zvéze vse nekdánje;
Pred jáslí váše nésem šél!

Pred jáslí, kder se dolgoúha
Redí živál, da rezgetá,
Iz pólnega kričí trebúha:
»Kdor tu ne žrè, tá dóm izdá!«

Pesà ste me imenovali,
Ker biti nésem htél vaš pès;
Od vseh stranjí ste v mé ščuváli
Vaš Izrael ščuvál je vès!

Vës Izrael v rokâh z océpkî
 Še zdaj na mé srdit reži,
 Prváki vsi in njih prilépkî
 Za grmom, v járkîh, za plotní.

A vender gláve ne uklánjam
 Ter vam ne bođem je nikdár,
 I brez bojázni še oznánjam:
 »Ti slepec si, a ti slepár!«

Te izjave so res ostre, ali pomisliti je, da pošten človek vse lože pretrpi nego krivično očitaje, da je izdajalec svojega národa.

Prava sreča je bila, da je takrat prijatelj Stritar povabil Levstika na Dunaj souredovat »Zvon«. A ne samó to! Stritar, takrat še privatni učitelj, odstopil mu je res velikodušno tudi službo kontrolnega urednika pri državnem zakoniku.

Načelnik tistemu oddelku notranjega ministerstva, v katerem se državni zakonik prelaga v raznovrstne jezike avstrijske, bil je takrat sekcijski načelnik Wagner, pred katerim so trepetali vsi uradniki, ki so službovali pod njim. Ker je tudi g. Cigale nekoliko obolel, namestoval je Levstik obá, Cigaleta in Stritarja. In čudno, s svojim odločnim vedenjem, s svojim bogatim znanjem in svojim brzim delom se je Levstik strogemu sekcijškemu načelniku Wagnerju v malo dneh takó prikupil, da je več občeval ž njim, nego z vsemi drugimi uradniki. Ko je g. Cigale spet okreval, poslal je Wagner Levstiku dekret s hvalnim priznavanjem njegovega službovanja in s primerno novčno nagrado. Še nikdar nisem videl Levstika takó veselega, kakor tisti dan, ko nam je s solznimi očmi kazal ta dekret, rekoč: »Vidite, to je prva priznatev mojega delovanja! Kaj tacega doslej še nisem učakal.«

Slučajno se je takrat izpraznilo skriptorsko mesto v licejski knjižnici ljubljanski. Dr. Muys, Wagner in zlasti Miklošič, ki je bil te misli, da na to mesto sodi najprej dober slavist, napeli so vse moči, da je naučni minister meseca kimovca leta 1872. Levstika imenoval za skriptorja. Gotovo je vsak pošten človek to mesto privoščil Levstiku; mnogi prijatelji njegovi so se veselili, češ, zdaj bode Levstik delal, zdaj pisal! A tisti, ki smo opazovali Levstika na Dunaji, nismo bili teh vročekrvnih mislij. Že leta 1870. in 1871. ni bil več tistega veselega humorja, tiste mladostne živahnosti, kakor prejšnje čase. In kdo bi se temu čudil? Odkar je odšel iz Olomuca, celih sedemnajst let, potikal se je kakor pravi slovenski Ahasverus v večni borbi za vsakdanji kruh po vseh kotih male naše domovine in bridko je okušal tisto trojno gorjé, katero Jenko opéva v jedni svojih najkrasnejših pesmij:

»Gorjé, kdor níma doma,
 Kdor ni nikjér sam svoj gospod;
 Naj križem svet preroma,
 Saj vendar tujec je povsod.

Gorjé, kdor se useda
 Za tujó mizo žive dní;
 Vsak grizljaj mu preséda,
 Požirek vsak mu zagrení.

Gorjé, kdor zatajiti
 Prisiljen voljo i srcé,
 Bedakom posoditi
 Čas mora, glavo i roké!*

Levstik je z zlomljenimi krili prišel v Ljubljano! A jako bi se motil vsak, kdor bi mislil, da je skriptor Levstik roke križem držal in se zalenobil. Še je z mladeniškim ognjem sodeloval pri Tomšičevem izvrstnem »Vrtci« ter zapel svoje nedosežne »Otročje igre v pesencah«; Leta 1876. je nad sto svojih poezij priredil za natisek. »Ljubljanskemu Zvonu« je bil vrl sotrudnik in je pod raznovrstnimi imeni priobčil v njem dolgo kito dovršenih pesmij; v Erjavčevó »potno torbo« je založil bogate zaklade svojega jezikoslovnega znanja — toda glavnega dela svojega — slovensko-nemškega slovarja, se vender nič več ni lotil. Sam sem bil priča, kakó je še leta 1879. pokojni knez in škof dr. Janez Zlatoust Pogačar neki dan na Goričanih živo prosil Levstika, naj prevzame uredovanje slovenskega slovarja, toda Levstik se ni dal omečiti. Vender je vsa leta drugega svojega bivanja v Ljubljani studiral in delal intenzivno, in velika biblioteka ljubljanska mu je dajala obilo gradiva na razpolaganje. Bral je noč in dan, in le premalo mislil na zdravje svoje. Bral je najraznovrstnejše knjige — celó otročje povesti, a godilo se mu je takó, kakor petdeset let poprej Čopu, o katerem je rekel Prešeren:

»V Ljubljani je dihur, ki noč in dan žre knjige,
 Od sebe pa ne dá nobene fige!«

Takó vztrajno delavnega je zalotila huda bolezen meseca svečana leta 1885. Kaj je prebil od tega časa, to nam je še vsem v živem spominu. Spravljenega z Bogom in svetom in vsega udanega v voljo božjo je rešila smrt daljšega trpljenja ob 9. uri zjutraj dné 16. listopada 1887. leta.

Izpregovoriti mi je še nekoliko besed o mnogovrstnih literarnih zaslugah Levstikovih; toda žal, da vam v tem oziru ne morem podati celotne slike; da niti vseh imenitnejših spisov njegovih ne morem naštevati, ker bi to presežalo méje tega skromnega predavanja.

Levstik je bil korenit jezikoslovec, izboren literarni kritik, nedosežen pesnik slovenski.

Že od mladih nog je imel posebno veselje in čudovito nadarjenost za jezikoslovje in večino svojega življenja je posvetil temu znanstvu. Da mu je bila korenito znana vsa slovanska filološka literatura; da je znal tolmačiti vse staroslovenske spomenike, kolikor je objavljenih; da je temeljito prestudiral in tudi ekscerpiral vse večje slovarje slovanske; da se je vestno pečal s primerjajočim jezikoslovjem sploh, to je naravno, in to mora storiti vsak, ki hoče biti slovanski jezikoslovec. A glavni predmet njegovemu raziskavanju je bila nova slovenščina, in na to je zadnjih trideset let vplival z neko elementarno silo v toliki meri, kakor nihče izmed sočasnih pisateljev ne. Takoj s prvim svojim javnim nastopom se je obrnil zoper hrvatomanijo med Slovenci. Kakšno jezikovno brózgo so pisali najboljši pesniki in pisatelji slovenski po letu 1848! Prav resno so mislili, da jim je iz slovenščine in hrvaščine možno ustvariti nov književni jezik, ki bi združeval oba národa. Temu nezmislu se je — skoraj jedini med mlajšimi — odločno uprl Levstik.

»En jezik moramo Slovani vsi pisati,
Torej naj se slovenščina z ilirščino pobrati!«

To je bilo géslo tiste dóbe. — A Levstik ugovarja:

»Bog nam ga daj za jezik, ali dragi moji,
'Z ilirščine, slovenščine se on ne stroji!«

In kakó šiba slovenske pisatelje, ki so mislili, da pišejo pravi slovanski zlog, ako v spise svoje potaknejo polno hrvaških izrazov.

»Besed neznano čudnih zmes pisati,
Po Rusih, Srbih i po drugih ne vprašati,
Puščati v némar pisma naših starih rok,
Slovenščino z ilirščino goniti v kozji rog —
Zdaj temu pravi se slovanski zlog.«

In kakó razborito, kakó odločno se je v »Napreji« uprl v daljši razpravi tistim, ki so svetovali, da Slovenci popustimo svojo slovenščino ter se s Hrvati združimo v jeden književni jezik. Z vsem naporom bistrega svojega duha in bogatega svojega znanja dokazuje, da to bi bila národna smrt vsega slovenstva, in znamenito razpravo, katera je baš dandanes vzmoženega uvaževanja vredna, završuje z lepimi besedami:

»Hrabri hrvaški národ, naši južni bratje, s katerimi se mislimo in moramo ujemati v lepejši zlogi, umejo, da smo govorili odkritosrčne besede, s katerimi smo razodeli stanje slovenske bodočnosti, katera se pa le opira na slovensko národno izobraževanje in na slovensko literaturo; kajti iz nje dobimo ali otéto ali pogubljeno národnost. Slo-

vensko mladino pa opominjamo, naj iskreno ljubi svoj zdravi, krepki národ, ki potrebuje njene ljubezni in njenih močij, ter naj dobro pretehta zgodovinske, politične, geografične in druge okolnosti, ki nam preté, in gotovo izmed nje izgine vse pre nagljeno zahtevanje, vsaka nemogoča misel, katerej bi za zdaj lahko rekli utopija; gotovo mora potem drugače soditi o slovenskej književnosti. Kdor pa tudi pretehta slovansko zgodovino in zdanjost sploh, naglo vidi, da so ostarele v minolem dvajsetletji potrpocele tiste misli, naj bi se iz več narečij ustrojil en književni jezik; naglo vidi, kako se noben slovanski rod ne sme sam zavreči, da bi ga potlej pobrali tujci, ne bratje. Slovana čaka velika bodočnost, kar celó pravijo njegovi nasprotniki, samo naj bi Slovan sam vselej tudi vedel, kako se mu je vésti, da bi ne mahnil sam sebe, kar se je uže tolikrat zgodilo. Slovenci pa namestu nepotrebne, brezposelne tožbé v roke vzemimo peró, in pre-mišljeno, pa srčno delajmo brez obupa. Majhen národ smo res, vendar smo teló trdnih žil, kar vsemu svetu priča naše delovanje.« (»Naprej«, 1863., pg. 211. in 212.)

Posebnega, lahko rečem trajnega pomena v zgodovini našega jezika je pa obsirna razprava »Napake slovenskega pisanja«, natisnjena v »Novicah« leta 1858. V tej epohalni razpravi se Levstik na jedni plati odločno upira grdemu nemškovanju v slovenskem pisanju, nepravilnemu besedotvorju in neslovenski po tujem nemškem duhu zasuknjeni skladnji; po drugi plati pa s svetim ognjem opominja slovenske pisatelje, kje jim je iskati živega studenca književnemu jeziku našemu ... pri preprostem nepokvarjenem národu samem! In koliko temnih in zanimivih strani našega jezika je pozneje razbistril v »Glasniku«, kakó bogato zalogo pristnih, v knjigi naši neznanih slovenskih besed z Erjavčevo pomočjo nakopičil v Matičinih letopisih; kakó korenito je slovensko oblikovje obdelal v kratki svoji slovnici! — Zadnja leta, ko je bil proučil vpliv tujih jezikov na slovenščino, zlasti pa vpliv bavarskega narečja, bil je Levstik res preoster purist; predaleč je sezal nazaj v staro slovenščino in tudi oblike mnogokrat pre-naglo menjal in velikrat zamétal, kar se je, iz tujine zaneseno, že do dobra udomačilo. Mnogo je čul graje zaradi tega. Ali priznavati moramo iskreno, da je s tem naš jezik z mnogimi lepimi izrazi obogatil, da je, mnogo krepkih oblik znova oživil, da je mnogo tuje ljujike iztrebil. Ako ga tudi nismo posnemali v vseh stvaréh, mnogo njegovih nazorov nam je prijalo; kar je bilo dobrega v naukih njegovih, to smo vzpre-jeli, a zavrgli, kar je bilo pretiranega. Toda že s tem je dosegel Levstik, da so slovenski pisatelji zapustili pot, po katerem so hodili

skoraj bi rekel, do leta 1858., ko se je bilo bati, da vsa pisava naša odrvení v tesnih okovih in sponah nemškega mišljenja.

Že g. Cigale je pred dobrimi šestimi leti obširneje razpravljal o tem, kakó močno se je zadnjih petindvajset let premenil ves zlog ali stil slovenskega pisanja. Kakó otročje stavke so celó dobri pisatelji pisali še v petdesetih letih, kakó okorno je bilo vse izražanje; še celó Janežič naivno uči v svoji slovnici, da slovenščina ljubi kratke stavke. Kakó pa teče zdaj beseda Erjavcu, v kakih perijodah nam razlaga svoje nazore Stritar, ali kakó suče besedo v svojih novelah doktor Tavčar! In ni najmanjša zasluga Levstikova, da ni samó učil, ampak da je tudi sam z živim vzgledom pokazal, kakó je pisati pravilno, lepo zvenco, v krepkih stavkih izraževano slovenščino. Levstik ni bil samó slovničar, bil je tudi nedosežen stilist. In ta živi vzgled njegove jedrovite pisave je izdal več, nego vse njegove sicer zlate besede.

A da si je jezik slovenski v vsakem oziru osvojil takó, kakor nihče pred njim, tolmačiti je nekoliko tudi iz tega, da je že po dovršenih studijah, potem ko si je v jezikoslovji položil znanstveno podlago; ko je bil njegov od nekdanj ostri jezikovni čut že teoretiški poostren, bival še nekoliko let med priprostim národom. Njemu je potem vsaka beseda iz kmetovih ust vse drugače zvenela na uhó, nego v jezikoslovji neukemu Slovencu.

Oglejmo si nadalje Levstika pesnika. Zgodaj je dijak Levstik začel zlagati pesmi. Prvenci njega so že leta 1850. natisnjeni v »Sloveniji«, pozneje v »Ljubljanskem Časniku« in Janežičevi »Slovenski Bčeli«. Leta 1854. dal je pri Blazniku na svetlo zbrane svoje »Pesmi«, ki so preostro sojene, bile toli usodepolne pesniku. Pozneje se je Levstik oglašal v Vodnikovi spomenici, v Janežičevem »Glasniku«, v »Mladiki«, v »Vrtci«, v dunajskem in ljubljanskem »Zvonu«. — V prvih njegovih pesmih se pozna tu in tam Göthejev, Heinejev in celó Rückertov in Platenov vpliv.¹⁾ Vender imajo tudi že te prve pesmi toliko samostvornega duha in dovršene so nekatere tolikanj po obliki in vsebini, da jih prištevamo pravim biserom književnosti naše. Samostalnost je pokazal Levstik že s tem, da je takrat, ko se je po vsi Sloveniji razlegala slava jedinega pesnika Koseskega, ko so Toman, Cegnar, Valjavec, Praprotnik in drugi pesniki stopinje pobirali za Koseskim, skoro jedini nadaljeval tradicije Prešérnove v pesništvu ves čas, dokler se ni oglašil Stritar.

¹⁾ Takó n. pr. »Povodnja deklica« spominja na Götheja, »Popotnik« na Rückerta, »Božična noč« na Platena, »Dve utvi« in »V meniški cerkvi« na Heineja.

Pesnik Levstik ni takó mnogovrsten v pesniških formah nego Prešeren, ki ga preseza tudi v duševnem obzorji; toda v svojih poezijah iz moške dóbe dosega ali celo nadkriljuje Prešerna v jasni plastiki svojih podob, v pravi slovanski realnosti svojega mišljenja in čutja, zlasti pa v nedosežni dovršenosti zunanje oblike. Njegovi verzi so kakor od granita izklesani, stiki njegovi vsi polni in zveneči, s kakeršnimi se ne more po-našati niti jeden pesnik slovenski. A teh dovršenih pesmij ni stvaril zlahka. Dasi je imel jezik v oblasti, kakor nihče pred njim, produciral je počasi ter dolgo časa, nekaterokrat po več let prenařeval pesem, predno jo je objavil. V zapušćini njegovi se nahaja nekatera pesem po desetkrat, po petnajstkrat popravljena in prenařena. Pesnik nikoli sam s seboj ni bil zadovoljen. Zdaj je zavrgel posamićen verz, zdaj posamićno kitico; zdaj je stik žalil njegovo tanko jezićarsko vést, zdaj mu ni ugajal konec ali začetek pesmi. Horacijev »Nonum prematur in annum« je Levstik silno pretiraval in nekatero idejo po celih dolgih trideset let premleval v svoji glavi ter ji v raznih dóbah dajal raznoobrazno obliko. In vendar pesniška zapušćina njegova obseza okolo tristo raznovrstnih poezij — torej do malega polovico več, nego je doslej zložil pesmij najplodnejši in najpridnejši pesnik slovenski. In kolikor jih je, razven malih stvari iz mladih let, vse kléno zrno. Lahko rećem, da bode slovenski svet strmél, kadar ugledajo beli dan Levstikove »Poezije«.

Iz vseh teh pesmij pa diha, kakor je že Stritar poudarjal, neka veselost, zdravost, zadovoljnost, neka mladost in genijalna neskrbnost, katera nas tolikanj bolj veselí na družih, če je pogrešamo sami na sebi. Levstikova poezija je bister, zdrav studenec, ki ohlaja in poživlja popotnika, hirajoćega v življenja pušćavi. V svojih poezijah se nam kaže Levstik takorekoć normalnega ćloveka, t. j. ćloveka, kakeršen bi moral sploh ćlovek biti; srce njegovo se ne zapira ničemur, kar žali in kar veselí ćloveka. Srce njegovo pozna up in strah, želje in hrepenenje, ne pozna pa obupa, v vsem je lepa mera; po kratkem bóji se mu pomiré nasprotja, strinjaje se v lepo, blagodejno harmonijo. —

Težko je reći, katera pesem njegova je najlepša. Pesmi kakor »Dekle i ptica«, »Koledniki«, »Povsod ni sreće«, »Sénćnica«, »Poročilo« i. t. d. so prava posebnost Levstikovega pesniškega stvarjenja, katerim ne nahajamo nič podobnega v našem slovstvu. Ž njimi je Levstik uvedel pri nas nov genre. V didaktiškem pesništvu še nihče ni dosegel njegovega »Umetnika«, v baladi še nihče prekosil njegovega »Ubežnega kralja«. In njegove »Lesnike« so zlata knjiga národne modrosti in národnega humorja.

Izmed prozaičnih in pripovednih spisov njegovih nam je imenovati v prvi vrsti »Martina Krpana«, katerega z isto naslado beró otroci v ljudski šoli, kakor zreli sivolasi možjé. Že Stritar je rekel: »Kdor bo pisal enkrat zgodovino slovenske proze, on se bode moral ustaviti, ko pride do Krpana, pa pogledati nazaj — potem naprej in ločevati prozo pred Krpanom in za Krpanom. Kar je naših boljših prozaikov, vse je šlo za njim; saj je bilo pa tudi prav!«

Krpan je povest, v kateri najde vsak, česar išče in potrebuje. Kdor se hoče zabavati, Krpana béri, ne bode se mogel nasmejati komičnim prizorom, národní naivnosti in zdravemu humorju. Kdor se hoče naučiti pravega pripovedovanja in resničnega opisovanja, v Krpanu ima za to najboljšo knjigo; kdor hoče studirati jezik slovenski ter si osvojiti pravo posebnost slovenskega pisanja, slovenske skladnje, ta ima spet v Krpanu največ gradiva, zakaj Krpan je pesniški proizvod, ki druží v sebi vsa svojstva prave klasiške dovršenosti.

Res je, da Levstikova pesniška slava v Slovencih ni še takó obče priznana in tudi ne poznana, kakor bi bilo želeti. Vzroki temu so naravni. Takoj prve pesmi njegove leta 1854. so mu porodile z vérskega stališča obilo nasprotnikov, in to antipatijo so mnogi tesnosrčneži prenesli potem na vse nadaljno pesnikovanje njegovo. Kar je pozneje priobčil pesmij, priobčil jih je večinoma pod tujim izmišljenim imenom. Uvaževati nam je pa tudi, da mnogi možjé zaradi literarnih in politiških bójev, katere so imeli z Levstikom, niso objektivno sodili njega pesniških zaslug — in napósled, veliko resnice je tudi v Lessingovih besedah: »Die wahren Kenner der Dichtkunst sind zu allen Zeiten und bei allen Völkern so selten, wie wahre Dichter selbst gewesen!«

Da je bil Levstik, ki je imel jezik slovenski v toliki oblasti, ki je bil sam vélik pesnik, kateremu je bilo pesništvo ne zabava, ampak sveto opravilo, tudi drugim strog in neizprosen sodnik, to je umevno samó od sebe. Objektivno je presodil, do kórena je precenil vsako knjigo, vsak pesniški proizvod. Odločno je pohvalil, kar je bilo hvalnega, brezozirno pograjal, kar je bilo graje vrednega. Pri tem ni ločil osebnega prijatelja od osebnega nasprotnika; za obá je imel tisto kritiško merilo; zakaj resnica in pravica mu je bila nad vse sveta, in literarna laž v Slovencih še ni imela odločnejšega sovražnika, nego je bil Levstik. Zlasti pa je v tem oziru osebno z zlatimi nauki svojimi vplival na prijatelje svoje. Mislim, da nihče izmed mlajših pisateljev

naših ni prišel ž njim v dotiko, da bi krepka individualnost Levstikova ne bila mogočno vplivala nánj. Živo se spominjam, da smo časih na Dunaji kakor šolski otroci sedeli pred njim in poslušali estetiško modrost njegovih ust. A tudi s peresom se je mnogokrat oglasil in prvi med Slovenci je zahteval odločne kritike ter v »Napakah slovenskega pisanja« kot glavni vzrok nepravilne pisave naše navedel popolno pomanjkanje literarne kritike in je znameniti spis svoj zvršil z vzklikom: »Bog živi kritikole!«

In kakó je pisati kritiko, to nam je jasno pokazal sam. Res je ostra njegova kritika, naravnost moram reči, preostra, ker mnogokrat prijema pisatelja takó, da ga mora resnično boleti; toda tega pa tudi nihče ne more zanikati, da bi kritika Levstikova ne bila zaslužena in vselej poučna. Levstik je s svojo kritiko vedno več dobrega povedal in novega sezidal, nego slabega podrl. In tudi tisti, ki obsojajo njegovo kritičko delovanje, morali bi pomisliti, da je imel Levstik takó izobražen jezikovni in estetiški čut, da ga je, rekel bi, kár fizično bolelo, ako je bral knjigo pisano v barbarskem jeziku ali žaleča krasoslovna pravila. In ako pomislimo, kaj se dandanes vse piše in kakó, umeli bomo, da je mogel Levstik zapisati besede, kakeršne so té:

»Slovenski pisarji — to ime bodi sploh vsem ónim, katerim ne smemo reči pisatelji in katerih čislo je temà — némajó v denašnjih časih nikakeršnega spoštovanja do občinstva in zatorej nikakeršnega spoštovanja samí do sebe, ker drugače ne bi mogli dajati mej ljúdi tacih stvari, kakeršne zdaj često dobivamo. Nič jim ni do prve pisateljske dolžnosti, katera neizpróšno ukazuje: poprej se úči sam, o čemer hočeš potlej druge učiti v knjigah! Ali mej nami se malokdo učí, kolikor bi potreboval, a vender vsak pisari. Puhla nevednost oholo gospoduje na skrpanem prestolu, s katerega se v zóbe reži razmišljevanju, trudu, razumu in učenosti. Naši pisarji natanko vedó, zakaj smejo takó delati. Saj nam je vse dobro, vse na hvalo, karkoli prileze iz kacega kota, imej si kaj vrednosti v sebi, ali nič, bodi si s premislekom zbrano ter lepó in skrbno spisano, ali z ráskavo metlo na kup zdrgneno. Kakšno duševno uboštvo, kaka nekritičnost, nezrelost, vihravost, koliko nevednosti, kak strašen jezik je često po zdanjih knjižnih proizvodih; a kakó vrhu vsega tega njih roditelji prevzetno gledajo, ter kakó nos vihajo samí o svojej cení! Če temu nečistemu curku v slovenskem slovstvu ne zapremo zatvornic, to bode mej nami konec vsega napredka, pokop vsega národnega izobraževanja, póvrat kosmatega barbarstva in tacega pisanja, kakeršnega se niti Marko Pohlin poleg vsega napora vender ni mogel dokopati... Sveta dolžnost nam je, o knjižnih proizvodih

slovenskih resnico govoriti brez nobenega pogleda na levo ali na desno, brez nobenega strahú, kaj ta poreče, ali kaj bode ónemu čez voljo, Slovenski národ in pravi slovenski napredek je več, nego li posamične prazne glave.«

Zláte so tudi besede, katere je pred dvanajstimi leti zapisal v imeni »Vrtčevega« uredništva, katere pa do denšnjega dné niso še nikjer natisnjene:

»Vrtčevim« pesnikom in pisateljem sploh.

Prijetno baš ne bode, kar mislimo povédati; a molčati ne moremo. Od svojih mladih prijateljev dobívamo časi pésenice, da bi jih natisnili v »Vrtci«. Lepó je, da mladína gojí svoj jezik, samó če ga tudi rés gojí, in lépa stvar je pésen, samó če je rés tudi kaj vrédna! A kakšne péсни mí dobívamo često? Kolikrat so misli ukradene, če sploh moremo govoriti o kakej ostro občrtanej misli; kajti pride nam v roko dosti proizvodov brez nobene prave misli. O vnénjem lici teh pésenic, žal, ni govoriti ne sméjemo! Sestáva je vsa razmršena, kakor razdrásana ščét, a lice vse razdrápano, kakor da so ga osepnice trikrat razjédle. Slovnice zamán iščeš ter dostojne zveze časi o belem dnévi z lučjo ne najdeš. O stíkih ali rímah ni govoriti ne moremo: »srce« — »sè«; »domá« »gà« i. t. d., take stvari, ki nikakeršni stiki niso, tréba često v naših pésencah štéti mej boljše; kajti »žába« in »ráka« se nekateremu zdí tudi stík. Čútilo prave lepóte in dostojnosti ter mera pravílne sestáve je vže takó rédka, da nekateri tacih pésnikov na uredniška vrata časi tudi poropotájo, ako svoje kílave pésenice ne najdejo v prvem listu potem, od kar so jo poslali. Mej katerim národom v Evropi, ako ni slovanskega pleména, bi se to moglo goditi?

A če smo dejáli, da so misli po navadi ukradene, vender nehčemo zamolčati, da sem ter tam naletímo tudi kakšno svojo, lépo misel, ali vsaj kál (najčešče sámo kál) te misli. O tacih prílikah potlej vse predélamo ali damo predélati. A ta pésen po navadi potem vže ni tistega, kdor nam jo je poslal, ker je takó prelíta in prestrójena, kakor nov zvon od stare zvonovíne, ter nje prvi oča bi je nikakor ne poznál, ako bi jo kje drugje na tem svétu srečal, a ne v »Vrtci«. O tacih prílikah često vprašamo samí sebe: čegóva je ta pésen zdaj, če tudi stóji pod njó prvega očeta ime? Ako tak pésnik v poznéjših létih misli dajati péсни mej národ, more li mej svoje otroke vzeti tudi té, do konca prerrojene proizvóde? Vémo, da malo kateri ima kaj tacega na umu; a vender so tudi taki, da imajo.

Mladina draga! pomni si to: slovenski jezik ni za to na svétu, da bi ga tí za uho bila. Vemo, da se stóprav učíš, in da zatorej dovršenega déla še ne moremo iskati pri tebi; a tudi to vémo, da bi se bilo učiti in truditi vse drugače, nego li se tebi hoče. Najhujše človeku dé to, ker ni videti nikjer ozbilja ali resnóbe; vse je sáma igrača. Zatorej te prósimo, da se ozbiljneje úči, dokler si še mladína; a kadar sebe naučíš, potlej izkúšaj druge učiti; kajti ako slépec slépeca vodi, obá v jamo padeta, in kdor se v mladósti ne líka ter ne gládi, robát ostane do starosti.

Mnogi naših pisateljev ne spoštujejo niti svojega jezika, najdragocenejše ostaline slovanskih dedov, niti slovenskega občinstva, niti samega sebe, ker drugače ne bi také délali, kakor delajo, nego sramovali bi se do rudečice, pokladati nam take jedí na slovstveno mízo, kakeršne časi pokladajo. Leséne žlice, lončéna sklédá, to ni najhujše, ker je samó ubožno, a ne grdó; a naši pisatelji časi nimajo ni sklédé ni žlice: pomíje nam ponujajo iz ubite črepinje. Obhaja nas groza, ako premíšljamo, kam s tem potem pride slovénski národ in kam zlosréčni slovenski jezik, ki ga némčijo učilnice in pisárnice, a še gádneje Slovenci samí, kateri se slišijo pisatelji. Mladéníč! predno primeš za peró, presodi se do konca, imaš li ali nimaš polne mere tacih svojstev, kakeršne hoče to ozbiljno in težko delo? Če jih némaš, saj ni tréba, da bi tudi tí pisal! Pri nas je devét desetín pisateljev, kateri niso pozváni, a še menj izbrani, ter samí ne vedó, zakáj in kakó pišejo!

To povédati nam se je zdelo potrécba in dolžnost, bodi si komu ljubo ali bodi si bridko.¹⁾

Uredništvo.

Te besede so také resnične, kakor bi bile danes pisane.

Čestita gospóda, završujem!

V vélikih potezah sem vam podal malo sliko Levstikovega življenja in pisateljvanja. Morebiti poreče ta ali óni, da sem to podobo slikal s presvetlimi bójami. Mogoče! Toda vérujte mi, težko je popolnoma objektivno opisati možá, ki mi je bil dolgo vrsto let učitelj in prijatelj. Priznavam, da tudi Levstik človek in pisatelj ni bil brez napak, a bile so tudi izredne duševne zmožnosti njegove. Sploh je težavna stvar na vse strani resnično in pravično oceniti genijalnega pisatelja, na čigar novem grobu ni še ozelenela prva pomladanska trava.

¹⁾ Te zlate besede Levstikove naj si dobro zapomnijo tudi tisti mladi »pesniki«, ki nas obsipajo s svojimi v potu obraza skrpucanimi pesmimi in so potlej hudi na nas, ako jim ne odgovarjamo v pismih ali jih — iz samega usmiljenja — v listnici ne devamo na rešéto.

Ali živo sem preverjen, kolikor dlje se bode odmikali od dôbe Levstikove smrti, toliko lože nam bode razločevati svetlo luč od senčnate strani v njegovem mnogovrstnem delovanji. Spoznavali in le velikrat bodeмо opravičevali njegove napake, a toliko lepše se bodo v zlatem solnci lesketali krepostna njegova duša, bister njegov um, krepka pisateljska individualnost njegova in vse vrlíne pristnega pesnika. In ko tedaj pozni vnuk naš poróma na grob njegov, spominjal se bode z ginjenim srcem in solznimi očmi pravega domačega Orfeja ter se domislil besed, s katerimi je Levstik sam poslavil Prešérna :

»Od málega zakláda ti v naródi
Sezídal si poslópje veličánsko,
Ti líči si rodítej i svobódi,
Jeziku ti imé si dál slovansko !
Tvoj duh po samostvórnem poti hódí,
Pozóve strúno v bór italijánsko :
Česár ni v sanjah upal ni Slovénec,
Nesmrtén mu v čaróben spletaš véneč.

Ti si obtéšal góvoru mejníke,
Upíhal iskro, da je zagoréla . . .

Majó nad táboj vrbove se véje
Solzné, kot pésen tvója porčšéna
Iz témue jáme tvóje se nam sméje
Bodočnost lepša daljnih, boljših časov
Pobedonóсна pésen póznih glásov !

Stara pesem.

Listek dèl je mladec prédse,
Da zapiše pesem nánj,
Pesem polno svétlih mislij,
Čustev vročih, bujnih sánj.

»Če pojó za vence drugi,
Kaj bi péti jaz ne smél ?
Naj se mi izpolni želja,
Da bi z brati vred slovel !«

In začel je ter premišljaj,
Trudil mladec se, znojil,
A navzlic napóru njega
Bél je vedno listek bil.

»Čudo, niti jedna misel
Dvignila mi ni duhá,
Niti jedno pevsko čustvo
Ni prešinilo srcá !«

Miren, brate, strune písti,
Nične tvoje so željé :
Pevéc ta ne more biti,
Komur prazno je srcé !

Gr. Novák.

Kolíne.

Povest.

Spisal Josip Starè.

Na Griči je gospodaril bogati graščák Erazem Mladè. Izpolnil je že štirideset let, toda bil je še zmiraj samec. V mlajših letih se je bil res zagledal v lépo Katrinko, prav pridno déklico, ki je bivala na Gorenjskem pri svojem strijci vdovci. Dasi mlada, gospodinjala je Katrinka takó skrbno in oprezno, da se strijc ni več mislil ženiti, ali tudi bratranke svoje ne bi mogel pogrešati več. V tem pride graščák Erazem in razodene Katrinki lju-bezen svojo. Déklica je kár osupnila; zdaj jo je izpreletela rdečica, zdaj je obledela; tresla se je po vsem telesi, ali ziniti ni mogla ni besedice.

»Gospodičina, kaj vam je?« vpraša graščák ves preplašen in jo prime za roko, »ali sem vas razžalil, ali ljubite koga drugega?«

Katrinka zmaje z glavo, vzame robec iz žepa in si otare solze, ki so ji porosile oči.

»Govorite, gospodičina!« prosi jo zopet nepotrpežljivi graščák, »kaj vam je? Ali me ne morete ljubiti?«

»Saj vas ljubim, odkar vas poznam, ali —«, reče déklica; nató umolkne in mu zaupno stisne roko.

»Ali —?« ponavlja graščák, »kaj se skriva za nesrečno to be-sedo? Razjasnite, govorite, gospodičina!«

Katrinka povesi oči in molči. Ugiba, kaj bi rekla. Že hoče iz-pregovoriti, ali zopet se premisli. Zdaj pa se le osrči in pravi:

»Ne smem od strijca. Lepó me je vzgojil po smrti roditeljev mojih, poslal me v Loko k Uršulinkam v šolo, obsipal me vedno z dobrotami, a zdaj, ko me treba, ko bi mu mogla povrniti vsaj neko-liko, kar mi je storil dobrega v mladem življenji mojem, zdaj naj ga zapustim? Ne, ne, takó nehvaležna nečem in ne smem biti; tolike se-bičnosti ne bi mogla odgovarjati sama pred seboj, nikar pred Bogom!«

Žalosten se zamisli graščák. Dobro sprevidi resnico Katrinkinih besed, in vender se je neče odreči takó zlahka. Zdaj celó ne, ko vé, da tudi ona ljubi njega. »To bi bil zakon po volji božji! In kakšno gospodinjo bi imel! Na Griči še ni bilo take, odkar stojí grad.« Takó preudarja graščák in sklene, da bode rajši čakal, nego se prenaglil.

Dolgo si tiho sedita nasproti, napósled pa on zopet povzame besedo, rekoč:

»Dobro, gospodičina, udal se bodem v trdo usodo, ali le nekoliko. Obá sva še mladá, in ako lahko čakate vi, čakal bodem tudi jaz, dasi težko. Zaupal bodem v Bogá, kateremu je môči odpraviti ovire, predno bi mislili. Strijc vaš je še krepák, in kdo vé, ako ne najde kdáj primerne družice? Takrat bi se utegnilo izpremeniti marsikaj; žena bode hotela gospodinjiti sama, in vi se ji bodete morali umekniti. Ali takó dolgo vas jaz niti ne pustim v tej hiši; prav podvizal se bodem, da vas o pravem času odvedem s seboj na Grič. Dovolite mi le to, da vam dotlej smem časih pisati, in obljubite, da mi bodete tudi vi poročali kaj.«

»Obetam«, odgovorí deklè ihtèč, in zopet ji solze radosti zalijó oči.

»Hvala vam! Zdaj pa z Bogom! Priporočite me strijcu. Pre-razdražen sem, zató danes ne morem ostati pri njem na obedu. Z Bogom!«

Takó je rekel Erazem pri slovesi, znova stisnil Katrinki roko, poljubil jo iskreno in se zdajci odpeljal domóv.

Na Griči je tedaj še živel in gospodaril oče Mladè. Erazem torej še ni bil sam svoj, dasi je védel za najmanjšo stvárco v velikem gospodarstvu graščinskem in do dobrega poznal razne trgovske pósle podjetnega očeta. Starec brez njega ni začel ničesar, ampak vselej se je prej posvetoval s sinom, katerega je odločil in vzgojil za naslednika svojega. Kakor je oče gospodaril, takó je mati Mladéška še zmiraj gospodinjala sama, in prav na poti bi ji bila nevesta v hiši, kjer niti vredni hčéri svoji, Agati, ni dajala veljati ničesar. Vse to je Erazem preudarjal spotoma in se tolažil, da je za zdaj morda še najboljše takó; saj človek ne more ugeniti sklepov previdnosti božje. Minilo je še nekoliko let, toda na Griči je bilo vse pri starem. Časih je Erazem pisal nevesti svoji, in tudi dobival poročila od njé; ali ta pisma so dohajala čimdalje redkeje in polagoma izostala do cela.

V tem sta oče in mati hitro umrla drug za drugim, in Erazem je bil sam gospodar na Griči. Zdaj bi se bil lahko oženil, ali imel je toliko opraviti in urejati, da pogostoma od samih skrbij vso noč ni mogel zatisniti očesa. Hudó je pogrešal rajnega očeta svojega; saj je sivi starček do zadnjega diha ohranil bister um ter mirno in pre-mišljeno vodil in nadziral vse, kakor zveden mornár, ki ladjo svojo varno vozi med plitvinami in pečinami. Menj nego kdáj je Erazem takrat mislil na ženitev; a kdaj naj bi mislil? Domá ga ni imel mirú

od ranega jutra do pozne noči; a kadar je šel v mesto, imel je toliko in toliko potov, da mu je bil celó o kresi dan prekratek, in se je navadno šele v mraku vozil domóv.

Sestra njegova, dobra Agata, gospodinjila je tedaj v grádu, kakor je vedela in znala. Sevéda je gospodinjstvo ni veselilo kaj posebno; nekoliko, ker se za rajne matere nikdar ni smela vtikati v takšne stvari in jih ni bila vajena, bolj pa še zató ne, ker si je mislila, da itak ne bode za dolgo. Erazem se bode oženil, in druga ženska začne gospodinjiti na Griči; ona pa se bode zopet umeknila v sobe svoje. Kakor prej bode pazila na vrtné gredíce, a za leto dnij ji bodo rekali »teta Agata«. Takó je sodila blága duša, ki na svetu nikomur ni rekla žale besede, nego bila dobra z vsakomer in rada pomagala, kjer je videla pravo potrebo. Dedno péd zemlje je ljubila takó, da se je ni mogla ločiti; rajši je odbila imenitne in bogate snubače, nego bi šla z dóma. Le malokdaj se je odpeljala v Ljubljano, ali dolgo ni prebila ondu; takoj se ji je jelo tožiti po mirnem kotu na Griči in po cveticah na vrtu. Zastonj so bile vse prošnje brata Erazma, da bi šla ž njim, če je po opravkih moral na Dunaj, v Gradec, v Trst ali v Zagreb, kadar je šel kupovat vina na Hrvaško. Jediní pot njen je bil zjutraj v župno cerkev k sveti maši, pod večer pa v trg k prijateljici na pomének, ali k bolniku, ki je bil potreben tolažbe in pomoči njene.

Takó sta na Griči skupaj živela brat in sestra. Radá sta se imela, nikdar se ne bi bila sporekla, in vender ni bilo vse takó, kakor bi moralo biti. Pošten od pet do glave Erazem kár ni mogel videti zvijače in sleparstva pri ljudéh, s katerimi je imel opravila. Pri velikih svojih podjetjih je naletel vsak čas na takšne malopridnike in strašno se je mógel razjeziti. Bil je sploh malobeseden in navadno pogoltnil vsako jezo; ali časih je le vzkipel in takrat je bil takšen, da so se ga ogibali, ako so se le mogli. Čímdalje je gospodaril sam, tem nezadovoljnější in čmernejši je bil in po ves dan ni izpregovoril s sestro, ki ga je poznala dobro in ga ni hotela motiti v mračnih mislih njegovih. Pri obedu sta tedaj tiho sedela za mizo; on je hitro zajemal jedí, ki mu niso mogle tekni, ona pa je kakor krotko jagnje čakala, kdaj bode »tréščilo«.

»Takó ne smé ostati,« rekla je sestra sama sebi, ali pa potožila stari Meti, ki je že pol veka služila v grádu in bila kakor domača.

»Žakaj se ne ženi gospod?« dejala je Meta.

»Oženiti se mora,« rekel je tudi starejši Erazmov brat, gospod Gregor, ki je bil župnik pri sveti Katarini na Skali. Malone vsak teden

se je na vozičku sam pripeljal na Grič, da vidi, kaj počenjata brat in sestra.

»Prav takó je, oženiti se mora,« pritrdi mu skrbna Agata, »ali rêci mu, ako se upaš!«

»Zató treba ujeti pravi trenutek,« opravičuje se Gregor. »Jaz prihajam k vama le za nekaj hipov in ne utegnem čakati, kdaj se Erazmovo čelo zvedrí toliko, da bi mu človek mogel govoriti o ženitvi. Tudi smo mi možjé preokorni za takšne stvarí.«

»To je prazen izgovor,« zavrne ga sestra, »ne upaš se, pa bi naprtil méni, slabi ženski, kar je pretežko tebi. Saj bi lahko v tednu na dva, tri dni prišel domóv, toda nečeš.«

»Tega ne umeješ,« reče zopet župnik. »Prav ti, ki Erazma poznaš v dušo in srce, prav ti bi mu mogla prigovarjati, naj se oženi.«

Dobri Agati so se besede župnikove globoko vtisnile v srce, in preudarjala je, kakó bi začela.

Nekega dné je Erazem nenavadno dobre volje in tudi zgovoren. Sestra se tedaj ohrabrí in pravi:

»Vse bi bilo lepó, ako bi le midva ne bila takó samá na Griči.«

Erazem je ravno posrkal črno kavo, postavil čašico na mizo, povzdignil glavo in debelo pogledal sestro.

»Kaj me gledaš,« nadaljuje ona; »ali morda nisva kàr zapuščena? Res strah me je, če te ni domá, in sem ponoči sáma v prostornih górenjih sobah. Ali tudi podnevi mi je nekako čudno, kadar stopim na dvorišče ali na vrt, in nikjer ne vidim žive duše. Nikogar ni, da bi trgjal lepe cvetke, da bi spletal vence, ali da bi vsaj jezil vrtníka in mu časih z drobno nožico potrl steblo na gredicah. Kakó lepó je bilo nekđaj, ko so rajna mati sedeli pred gradom in kričali, kadar smo preveč razsajali in se podili po dvorišči! Ali ni takó? Rêci, ali ni bilo lepó?«

»Takrat smo bili mladí,« pravi Erazem kratko ter se zagleda v dim smodke svoje.

»To je, mladí smo bili; a če nismo zdaj mladí, lahko bi bili drugi. Dragi Erazem, nikar se ne jézi, tolikokrat sem te že hotela vprašati, toda nisem se upala; rêci mi, zakaj se ne oženiš?«

»Zamudil sem pravi čas; zdaj sem prestar za ženitev,« zavrne jo brat tožno in se zamisli.

»Kaj bi bil prestar; saj ni treba, da bi iskal neveste med dvajsetletnimi déklicami; našla se bode, ki je primerna letom tvojim, morda celó že kjé čaka in upa.«

Zadnje besede nekako čudno presunejo Erazma, in zopet se mu zmračí veseli obraz, da se ga sestra kar ustraši. V tem se pri vratih oglasi stara Meta.

»Gospod! Ščinkovec bi rad polovnják vina. Kakšnega naj mu dam?«

»Saj grem sam v klet,« reče graščák in vstane zadovoljen, da more končati neprijetni pomének s sestro. —

Dočim je na Griči enakomerno potekalo leto za letom, izpolnilo se je pri Katrinki na Gorenjskem, predno bi se nádejal kdo, kar ji je želel Erazem pri slovesi. Strijc se je oženil; troje prav živahnih otrok je že Katrinko klicalo teto, ali z Griča še zmiraj ni bilo glasú. Dokler je živel stari Mladè, imel je strijc vedno trgovske zaveze ž njim; odkar pa je Erazem sam jel gospodariti, prestalo je tudi to. Vender je vedela Katrinka, da je Erazem še zmiraj samec, čula je tudi, koliko sitnostij in pravn je imel po smrti očetovi, in je upala, da še kdáj pride po njo. Sevèda, to upanje je bilo od leta do leta slabše.

Skoro po ónem poménku z Agato se Erazem po jako imenitnih opravkih odpelje v Ljubljano; dolge tri dni ga ni domóv. Oddajalo se je veliko podjetje, za katero se je poganjalo mnogo odličnih in imovitih mož iz vse Kranjske. Med njimi je tudi bil strijc Katrinkin, in prav on in Erazem sta še z dvema v družbi dostala podjetje. Erazem je odslej večkrat imel opravila na Gorenjskem in ko je za mnogo let zopet videl Katrinko, bilo mu je vroče pri srci, in ljubil jo je, kakor nekđaj. Mudilo se mu ni domóv, ampak rad se je pomudil in ostal na kosilu. Videl je, kakó je, če poleg možá sedí ljubljena žena in nekoliko nemirnega drobiža, in želel je, da bi biló skoraj takó tudi na Griči. Skoro se je na »strijčevem« dómu čutil kakor domá in čimdalje češče je bil ondu. Ko se nekega dné zopet pripelje, bilo je nenavadno živahno; otroci so veselo vriskaje skakali po dvorišči in vsi zajedno hiteli Erazmu naproti, rekoč, da koljejo in delajo klobase. Še večje veselje je bilo pri obedu, ko so prišle kolíne na mizo. Zdaj ni bilo móči krotiti dece; danes so morali biti prvi. Erazem se jih kár ni mogel nagledati in obljubil jim je, da jim pošlje tudi svojih kolín, kadar bodo klali na Griči.

Erazem ni več bil čmeren kakor poprej; bolj nego kdáj ga je veselilo gospodarstvo. Prijazen je bil in zgovoren, da bi ga človek skoraj ne bil poznal. Nihče se ni bolj veselil te izpremembe, nego blága Agata. Stregla je bratu, kakor je vedela in znala, da bi ostal dobre volje; trudila se je, da bi ugenila želje njegove, katerih ni rad

razodeval jasno. Posebno ko je v grádu započél neke skrivnostne priprave, govoril ni rad; tem bolj se je čudil, kakó da sestra venderle vé, kaj hoče. Sprevidel je, da se lahko zanaša nánjo, zato ji je poveril marsikaj, kar je izvrševal prej le sam.

»Agata«, reče ji po večerji, »jutri bodemo klali, toda jaz moram z dóma. Glej, da bode vse v rédu; izbéri nekoliko najlepših kolín in jih pošlji »striječevim« otrokom na Gorenjsko; obljubil sem jih. Prilóži tudi káj slaščic.«

Predno se je še zdanilo, odpeljal se je Erazem v mesto, da ne bi zamudil železnice. Domá na Griči so v tem klali, in Agata je imela toliko pôsla, da je šele okolo dveh popóldne vsa trudna mogla sestiti za mizo. Po obedu pokliče staro Meto in ji ukaže:

»Pojdi pod streho in poišči primeren zabòj, da še pred večerom oddamo kolíne na pošto.«

Meta prinese zabòj, Agata zloží vánj kolín in slaščic, kar jih more ter jih odpošlje po naročilu bratovem. —

Pri »strijci« na Gorenjskem je bilo veliko veselje. Ravnokar sedé vsi skupaj pri zajutreku, ko prinese pismonoša vozni list. Reče še, da kolín še ni, da je zabòj bržkone kjé zaostal na poti, ali da pride gotovo z opoludánskimi vlakom.

»Dobro, dobro; kadar pride vlak, bode naš hlapec že čakal na kolodvoru; lahko mu kár takoj izročite zabòj.«

Takó potolaži mati postrežnega pismonošo in mu stisne dvojačo v roko. Dobra gospodinja je sprevidela, da bi bilo škoda pripravljati káj družega za obed; saj je poznala otroke, da se ne dotaknejo nobene stvari, kadar vedó, da bode tudi kolín. Res, deca kár niso mogli dočakati póludneva. Vsi trije so hodili pred hišo gledat, kdaj pride Janez s kolodvora. Napósled pride hlapec, ali praznih rók. Nepotrpežljivi otroci ga jamejo oštevati, mati pa ga vpraša vsa v skrbéh zaradi obeda:

»Janez, kaj je?«

»Nič. Telegrafirali so na vse postaje do Ljubljane, ali zaboja ni in ni.«

Prvi hip je gospodinja v veliki zadregi, ali hitro se domisli ter napravi postni obed. »Za otroke bode že,« reče sama sebi, odraslo družino pa tolaži, da bode zato večerja boljša in obilnejša.

Z večernim vlakom se pripelje Erazem. Bil je ravno na poti, ali srce mu ni dalo, da se ne bi oglasil pri Katrinki. Tudi bi bil rad videl, kakó so otrokom teknilo kolíne.

»O, Bog vas živi!« vzklikne strijc veselo, ko stopi Erazem nadoma v sobo. »Nocoj se vas sicer nismo nádejali, ali zato ste nas razveselili tem bolj; dobro, da niste prišli opóludne.«

»Zakaj?« čudi se prihodnik.

»Postili smo se«, pravi strijc in se nasmeje poredno.

»Postili? Danes?« čudi se Erazem čimdalje bolj, »saj ni ne petek, ne kvaterni teden.«

Strijc se smeje še bolj in mu pové, kaj se je pripetilo kolínam. Erazem se je sprva jezil, potem pa se je smijal tudi sam, in bili so dobre volje do pozne noči.

(Konec prihodnjí.)

Pouk in vzgoja slepcev.

Berilo J. Hönigmann v seji »Slovenskega kluba« na Dunaji, dné 8. listopada leta 1890.

dje te družbe so pokazali lani, da se zanimajo za pouk in vzgojo gluhtonemcev. To me je vzpodbudilo, da razpravljam danes o pouku in vzgoji slepcev, katera sta zanimiva prav takó, kakor pouk in vzgoja gluhtonemcev.

Radi preglednosti hočem razdeliti razpravo svojo v naslednje dele: I. Vzroki in nasledki sleposti; II. zgodovinska črtica; III. vzgoja v domači hiši; IV. pouk v zavodu in skrb za prihodnost slepcev V. statistika.

I. Vzroki in nasledki sleposti.

Slepост je prirojena ali pridobljena pozneje. Prirojena slepost se nahaja primeroma le malokdaj. Provzroči jo 1.) podedovanje po roditeljih; takó je n. pr. jako velika kratkovidnost roditeljev časih vzrok, da so slepi otroci, in 2.) sorodnost roditeljev.

Posebno jedna očesna bolezen se pogostoma pojavlja takrat, kadar so si sorodni roditelji, to je takozvana Rhetinitis pigmentosa, katera nastane, ako se vrinejo barvine snóvi v čutnično mrežico v očesi.

Podeduje se slepost po očesnih boleznih, po boleznih vsega života in po zunanji poškodbi.

Očesnim boleznim pripada: 1.) Blennorrhoe, t. j. vnetje očij novorojenega otroka. Ta bolezen nastane po okužbi. Kadar so ženska spolovila bolna, izteka jim namreč neka kužnoba, katera ostane otroku na trepalnicah in provzroči, da se vname vse okó. To je jako nevarna bolezen, in nad tretjino vseh slepcev je oslepela za njo. Dr. Hugon Magnus računa celó 77% takih slepcev, kateri so oslepeli za to boleznijo. Proti nji se rabi uspešno, ako je še čas, salicilna kislina.

2.) Trachoma (egiptovska očesna bolezen), katero je vojska Napoleonova zanesla v Evropo. Kaže se dostikrat po vojášnicah in zavodih, sploh kjer biva mnogo ljudij.

3.) Otrplost očesne čutnice. (Črna mréna).

4.) Glaucon. (Zelena mréna).

Splošne telesne bolezni, katere provzročujejo slepost, to so: Vnetje mozgan, skrofuloza, osepnicè in skrlatinka. —

Otrok tudi lahko oslepí, ako se zbode v oči. Takisto oslepí časih na obeh očesih, ako si poškoduje samó jedno; poškodovano okó mu, kakor pravimo, izteče, in drugo potem zbolí simpatiški. Nasledki sleposti so:

Okó slepčevó je navadno videti jako ostudno, očesnega jabolka čestokrat ni (anophthalmus), ali pa je nepopolnoma razvito in takó veliko kakor grah ali lešnik (mikrophthalmus), in napósled je jabolko tudi časih jako veliko (duphthalmus). — Ako na okó pritiskamo, ugledamo svetlobo; taki slepci, kateri še imajo jabolko, tudi čutijo svetlobo, in ker jim prija, pričnó s prstom zbadati v okó. Ali to je jako slaba navada, ker slepec lahko ves dan čepí v kotu in se zbada v okó, ako ne paziš nánj; tudi ga ni móči odvaditi takšne nevarne zabave. Nemec imenuje to navado »Lichthunger«. —

Nekateri otrok tudi malo vidi svetlobe in zató zmiraj maha z rokami pred očmi, ker mu to ugaja. Na take navade morajo že roditelji paziti domá in jih odpravljati ali zatirati kolikor mogoče.

Ker slepec ne vidi, zató mu ni do tega, da bi hodil; rajši čepí kje in iztika po očéh, maha pred očmi, ali si grize nohte. Ker se giblje premalo, ne pretaka se mu kri dobro po žilah; teló zbolí, noge in roke oslabé, in posledica je čestó jetika. Tudi se ne drží dobro kvišku, kadar hodi; ker mora paziti na vsak šum, nagiba se naprej in se ziblje pri hoji.

Ker jednega čuta ni, razvita sta posebnó druga dva, namreč sluh in tip, ali pa sta zmožna posebnega razvoja, ker ju mora slepec rabiti česče nego zdravi ljudjé. Prav to mu je velika dobrota za prihodnost,

ker se na sluh in tip opira ves pouk njegov. V duševnem oziru je globokih mislij, lahkega razuma in dobrega spomina.

II. Zgodovinska črtica.

V starem veku so mislili, da je slepcem môči prerokovati, in zató so jih jako spoštovali. V srednjem veku so jeli skrbeti zanje, ali samó v telesnem oziru. Ko je šel francoski kralj Ludovik IX. na križársko vojsko, oslepelo je v tej vojski 300 njegovih vitezov, in tem je leta 1260. v Parizu ustanovil zavetišče. Ker jih je bilo petnajstkrat dvajset, imenoval je tudi zavod takó, namreč »Quinze vingts«. —

Dolgo so mislili, da je bil to prvi zavod za slepce. Ali nemški pesnik in pisatelj dr. Ludovik Avgust Frankl je dokazal, da temu ni takó. Našel je namreč, da že Walther von der Vogelweide nekje omenja zavoda, katerega je ustanovil vojvoda Welf VI. v Memmingenu leta 1178. V omenjenih dveh zavodih so samó skrbeli za slepce, ali poučevali jih tam niso. Prvi, kateri jih je začel poučevati, bil je Valentin Haüy v Parizu. — Prišel je nekega dné v gostilno in videl ondu 8 do 10 slepcev, kateri so z maskami na lici prav disharmoniški igrali znano simfonijo. To naključje ga je dovedlo do tega, da je začel premišljati, kakó bi bilo môči poučevati slepce. Osebo je zató začel občevati s slepci in se pri tej priliki seznanil s slepo Dunajčanko po imeni Tereza pl. Páradis. Ta je bila sloveča pevka in umetnica na klavirji, in je prav tačas igrala v javnih in imenitnih družbah pariških. Videl je pri nji zemljevid, kateri je bil prešit s svilo različne debelosti. Šele, ko je videl ta zemljevid, in mu je Páradis pokazala, kakó se rabi, jasno mu je bilo, kakó je treba poučevati slepce. Odprl jim je leta 1784. v Parizu prvi poučni zavod. Prvemu učencu njegovemu je bilo ime Le Seur.

Haüy je ostal do leta 1801. ravnatelj zavodu pariškemu. Leta 1806. ga pokliče car Aleksander I. v Peterburg. Napotil se je s svojim prvim učencem v Rusijo in ga izpraševal vpricho carja.

Carju je izpit takó prijal, da je sklenil ustanoviti zavod, katerega je vodil Haüy od leta 1807. do leta 1817. Ali Haüy se je tožilo po domovini; vrnil se je domóv in umrl pet let pozneje. To, kar je bil Haüy Francoski, bil je Janez Viljem Klein Avstriji. —

Proti koncu minulega stoletja sta posebno slula dva slepca, in sicer Nemeec po imeni Weissenburg, sin dvornega služabnika, in Tereza pl. Páradis, o kateri sem že govoril. Bila je tudi znana radi dogodka s spiritistom Messmerjem. Ta jo je hotel ozdraviti magnetiški in jo je pripravil do tega, da je končno že sama mislila in si prigovarjala, da

vidi. Vse se je takrat zanimalo zánjo, in gospóska je morala zatreti to sleparstvo. Weissenburg in Páradis sta bila jako izobražena, in to je napotilo magistratnega uradnika na Dunaji, Gaheisa, da je leta 1802. izdal knjižico, v kateri dokazuje izobražnost slepcev. Sevéda Gaheis in pozneje tudi Klein pri takratnem razmerji nista vedela o pariških uspehih Haüyjevih.

Bržkone je dobil J. V. Klein, takratni vodja okrajnega urada za siromake, to knjižico v roke. V dosedanjem pôslu svojem je dostikrat občeval s slepimi otroci. Gotovo ga je to primoralo, da se je začel pečati s temi ubožci. Prvi učenec njegov je bil Jakop Braun iz Brucka ob Litvi. Tega je izpraševal vpričo komisije, v kateri so bili razni visoki uradniki državni. Gledé na ta izpit dovolila mu je vlada podporo, in takó je nastal c. kr. zavod za slepce na Dunaji leta 1804., ki je zajedno najstarejši nemški zavod.

III. Vzgoja v domači hiši.

Vzgoja v domači hiši je jako važna za slepega otroka in njega bodočnost, zakaj izkušnja kaže, da taki otroci, kateri so bili zanemarjeni domá, nikoli ne dospó do óne izobraženosti, bodisi v telesnem ali duševnem oziru, katera jim je potrebna za prihodnjost. Zlasti grešé óni roditelji, kateri slepega otroka zanemarjajo ali ga pomehkužijo.

Prvi dnevi novorojenčevi so odločeni telesnim potrebam. Čütje začnó delovati šele pozneje, sluh n. pr. v tretjem tednu po rojstvu. Um se razvije v tretjem letu i. t. d. — S sluhom spoznava človek govor in voljo drugih ljudij. Mati torej vplivaj na sluh slepega otroka. Igrá naj se ž njim in mu prepeva lepe pesmi, nikar pa naj ne toži in plaka, ker bi tudi otroku vcepila tožnost za vse žive dni. Z otrokom je treba govoriti in sicer jako mnogo, kazati mu različne stvari, da jih potiplje ter imenovati mu, kar je potipal. Pozneje se pričnó vaje v hoji in orijentiranji. Mati mora otroku postavljati noge, kazati mu, kakó naj hodi ob steni i. t. d. Kadar je otrok že vajen hoje, kliče naj ga iz razne daljave, da se navadi paziti na klic in hoditi po klici prosto, brez vsake opore. — Tudi mu je treba pokazati, kakó naj sedí, povedati mu, da je treba stol potipati, predno séde nánj, da si ne onesnaži obleke, ali se celó poškodeje. Potem se pričnó ročne vaje. Otroku se mora dati raznovrstnih igrač, da jih tiplje in se igra ž njimi, ali tudi, da se utrjú mišice in da ne čepí tiho v kotu in se ne zbada in ne iztika pó očeh, ali da ne maha z rokami pred njimi. Otrok mora potipavati dôkaj stvari in se mnogo gibati, ker sicer mu bodo roke gobaste, mehke in brez moči, kar je

velik nedostatek pri poznejšem pouku. Mnogo slepih otrok ima gobaste roke, katere se jim lahko popolnoma prikrivé, in vender ne čutijo nikakih bolečin. Dobro je tudi, ako se dá otroku voska ali gline, da si napravlja raznotere stvari. Paziti je tudi nató, da se otrok ne opeče na rokah, ali da mu ne zmrznejo, sicer ne more dobro tipati. Ali to bi bila velika škoda, ker so roke slepcu to, kar so oči zdravemu človeku.

Da se vežba tip, mora se otrok sam oblačiti. Potipati mora obleko in vse njé dele; tudi mu je treba pokazati, kakó se oblačimo. Takisto naj se slepec navadi redú. Zvečer, ko se sleče, položiti mora obleko redno na stol, da jo drugo jutro najde v istem rédu. Tudi mora slepec sam jesti, sam se umivati i. t. d. — Pri mizi mora biti žlica na desni stráni in kupica na levi stráni. — Posebno ugodne so za slepce take igre, katere vplivajo na njih sluh in gibanje. Ko je dospel otrok do šestega leta dôbe svoje, hodi naj v ljudsko šolo, ako ni bil še vzprejet v zavod, zakaj naučil se bode tudi tam dosti koristnega za življenje, takó n. pr. veronauka, računstva in še mnogo drugega.

Ako se bodo roditelji vsi ravnali po tem, kar sem tukaj omenil na kratko, prihajali bodo otroci dobro pripravljene v zavod, bréme se bode olajšalo otrokom in učiteljem, in uspehi bodo mnogo večji. Žál, da se to dandanes dogaja le malokdaj! --

IV. Pouk v zavodu in skrb za prihodnjost izobraženih slepcev.

Pouk slepcev v zavodu je trojen: šolski, glasbeni in obrtni pouk.

Ko pride otrok v zavod, pričnó se vaje v orijentiranji po šolski sobi, po dvoranah in končno po vsem zavodu. Te vaje trajajo 4 do 6 tednov v prvem in drugem letu. Ta čas in sploh v prvih dveh letih se poučujejo slepci v nazornem nauku, kateri je bil uveden že za J. V. Kleina, t. j. leta 1804. v zavodih za slepce, ko v ljudski šoli o njem še ni bilo ne duha ne sluha. Učenci se učé spoznavati in imenovati stvari okolo sebe. Nazorni pouk je jednak nazornemu nauku v ljudski šoli, samó da morajo učenci tipati, kar vidi zdravi učenec z očmi.

Pri pouku v čitanji se dajó učencem v 1. razredu lesene in izbočene črke latinske abecede, da jih otipljejo in jih takó zajedno spoznavajo.

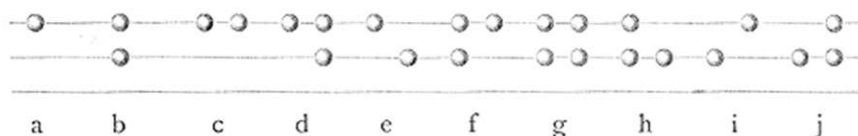
Pozneje dobé knjige, katere so tiskane z izbočenimi črkami, poleg tega knjige, katere imajo črke prirejene od raznovrstno stavljenih izbočenih pik. To abecedo je izumil abbé Braille na Francoskem, po ka-

terem se tudi imenuje abeceda Braillova. Nadrobneje o tem hočem govoriti pozneje. Slepci ne pišejo takó kakor mi, temveč tiskajo. Abecedo rabijo latinsko. Posamične črke so od kovine, v katero so vlite igle po obliki posamičnih znamenj glasovnih. Ako pritisnemo táko črko na popir, pokaže se nam nje oblika, katero slepec radi izbočenih pik lahko spozná po tipu. Posamične črke so uvrščene po redu v posebnih predalih. Pišoč rabi slepec takozvani Kleinov aparat, v katerem so uvrščene óne črke. Popir se dene na klobučino pod okvir; potem se nastavi ravnilo od dveh kosov lesá, med katera pride črka. — Slepec hoče n. pr. zapisati besedo »rak«. Črka »r« se postavi med ravnilo in se pritisne; poleg te se postavi črka »a« in pritisne; črka »k« se dene zopet z desno roko v dotično predalo, dočim drží leva roka črko »a«; poleg črke »a« se postavi »k«, in končno se vzameta obé črki in se uvrstita v predala. — Pisati se pričnè spodaj na levi stráni. Ako hoče potem slepec brati, kar je napisal, treba mu je samó vzeti popir iz okvira in ga obrniti. Pokažejo se mu črke v tem rédu, kakor so tiskane naše knjige. Ta aparat ima to prednost, da slepec lahko sam čita, kar je pisal in se tudi pismeno sporazumlja z drugimi ljudmi. Izumil je ta aparat prvi ravnatelj c. kr. zavoda za slepce J. V. Klein na Dunaji. Privedel ga je do tega slepec sam, kateri je pisal roditeljem svojim, naj mu pišejo pismo s črnim z velikimi črkami in potem v te črke zabodejo luknjice.

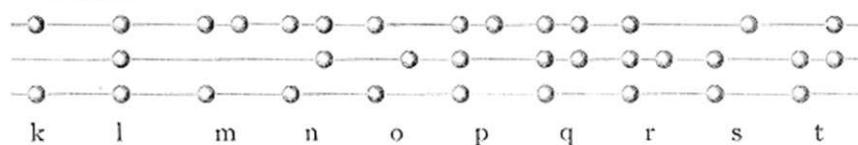
Druga pismenica, katero uporabljajo slepci, to je Louis Braillova. Črke te abecede so označene z raznovrstno postavljenimi izbočenimi pikami. Da govorim jasneje, pokazati hočem to abecedo; aparat, s katerim se piše, zove se Pablaskov aparat in je zložen od okvira, ravnila in pisala.

Louis Braillova abeceda:

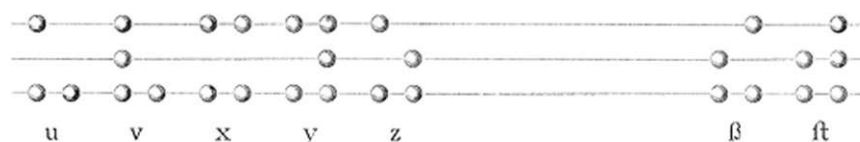
I. vrsta:

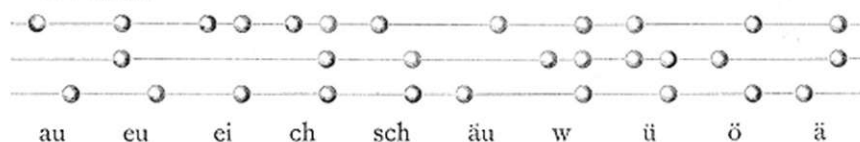
II. vrsta:

III. vrsta:

IV. vrsta:

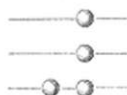

Ta abeceda ima 10 glavnih znamenj, katera pomenjajo prvih deset glasov, to je od »a« do »j«. (Glej prvo vrsto.)

Črke druge vrste, to je od »k« do »t«, izvajajo se iz črk prve vrste takó, da se naredí pod vsako črko prve vrste na tretji črti in sicer na levi strani še jedna pika. (Glej drugo vrsto.) Črke tretje vrste se izvajajo iz črk druge vrste; napraviti se mora poleg teh na tretji črti na desni strani še jedna pika. Takó dobimo črke u, v, x, y, z, ß, st. (Glej drugo in tretjo vrsto.)

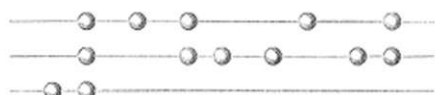
Črke četrte vrste se dobé, ako naredimo pod črkami prve vrste na tretji črti in sicer na desni strani še jedno piko. Takó se zaznamujejo glasovi: au, eu, ei, ch, sch, ü in ö. Samó glasovi ä, äü in w se zaznamujejo izredno.

Črke prve vrste tudi pomenjajo številke, kadar stoji pred njimi to znamenje:

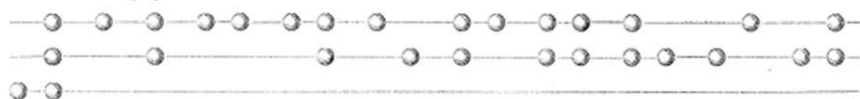
Ako pišemo dókaj številke zaporedoma, treba je znamenje za številko zapisati samó jedenkrat.

Takó se n. pr. piše število 1890:

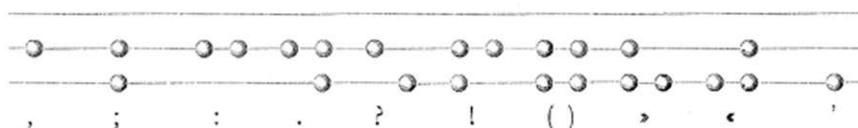
zn. za štev.

Torej je:

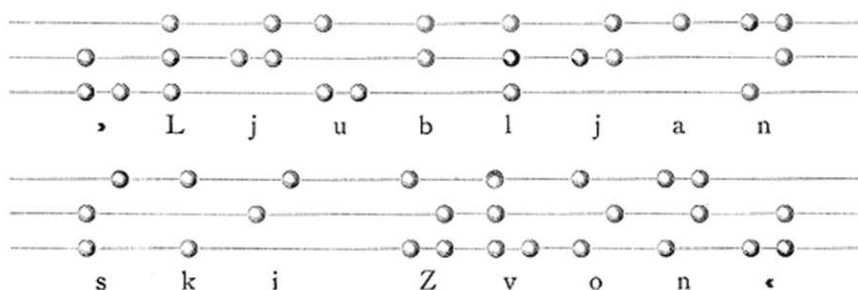

a=1; b=2; c=3; d=4; e=5; f=6; g=7; h=8; i=9; j=0.

Prav takó pomenjajo črke prve vrste tudi ločila, samó da ne smejo stati na prvi in drugi črti, temveč na drugi in tretji.

»Ljubljanski Zvon« se piše v tej abecedi takó :

Tudi note se pišejo po tej abecedi, ali zavedlo bi me predaleč, ako bi razpravljaj o tem.

Slepci si dopisujejo po abecedi Braillovi, ker jo tipajo lože od latinske.

Pouk v zemljepisji se vrši takó, kakor v ljudski šoli, samó da se reke, gore, mesta i. t. d. na zemljevidih zaznamenujejo izbočeno.

V godbi poučujejo slepce na raznovrstnem glasbenem orodji. Ozirajo se pa vedno na zmóžnost učenčevó in njega prihodnjost. Vaje se vršé po sluhu in po notah, katere so pisane po Braillovem sistemu.

Vsak učenec se izobražuje tudi v ónem obrtu, kateri mu je naj-prikladnejši, ali o katerem se je nadejati, da ga bude živíl pozneje.

Obrti, v katerih se poučujejo navadno, zlasti so krtácarstvo, ple-társtvo, vožárstvo in uglašanje klavirjev. Za te stroke so nameščeni v zavodu mojstri, kateri poučujejo slepce v svojem obrtu po šolskih urah. Ko je slepec v zavodu dovršil leta svoja in je dovílj izobražen v znanostih, godbi in obrtu, pride ali domóv, kjer se bavi z obrtom svojim, ali v preskrbovalnico, ali v delavnico za slepce.

V posamičnih deželah različno skrbé za prihodnjost slepcev. Na vadno dobí slepec ob troških zavodovih orodje, katero mu je potrebno za obrtovanje njegovo, in nekaj denarja, da si kupi tvarino za svoja dela in služi kruh z obrtom. Zavod ga tudi podpira časih, ako je potreben, in mu pošilja tvarino po nizki ceni. V drugih deželah so usta-

novili delavnice za slepce, kjer vidèč mojster nadzira njih delo. Vsak teden dobivajo ondu plačilò za svoje proizvode; stanujejo pa in živè ob svojih troških.

V. Statistika slepcev.

Omenivši to, kar je treba vedeti o vzgoji slepcev, povedati hočem samò še, koliko slepcev živí v posamiènih deželah in koliko se jih uèí v zavodih. — Statistika kaže, da je v deželah, katere niso dôkaj izobražene, tudi več slepcev nego v kulturnih deželah. V prvih pride povprek jeden slepec na tisoè prebivalcev, v drugih pa že trijè slepci na isto število. Kakor se je izračunjalo površno, živí na vsem svetu 1 milijon 400 tisoè slepcev. Relativno najveè slepcev v Evropi ima Finska; ondu pripada na 1000 prebivalcev 3—5 slepcev. V Egiptu je celò med 100 prebivalci jeden slepec. V deželah naše monarhije jih je relativno najveè v Galiciji, Bukovini in Dalmaciji; vzrok temu je gotovo ta, da je v teh deželah národno gospodarsko in zdravstveno razmerje jako žalostno. Najmenj slepcev ima vélika vojvodina Badenska na Nemškem. Tamkaj štejejo 1 slepca šele na 2500 prebivalcev, doèim je pri nas razmerje 1 : 1000.

Pod 40. letom dôbe svoje sploh sta 2 slepca med 1000 prebivalci, ali nad 40. letom jih je 16 med 1000 prebivalci. To nam kaže, da je mnogo več takih slepcev, kateri oslepè v poznejših letih. Zavodov za slepce je na vsem svetu 180. — V Ameriki jih je 33, v Avstraliji 5, v Afriki 1 (in sicer v Kajiri), v Aziji ni nobenega.

V Evropi je 141 zavodov, namreè: na Danskem 1, na Irskem 1, na Grškem 1, (na otoku Korfu, ki ima samò jednega uèenca), v Švici 3, na Holandskem 3, v Belgiji in na Švedskem 5, na Laškem 7, v Rusiji in Avstriji 9, na Španskem 12, na Francoskem 23, na Angleškem 30 in na Nemškem 32 zavodov.

V Avstriji imamo še zmiraj 1752 za šolo godnih slepih otrók, katerih ne preskrbuje nobeden zavod. Pouèuje se v Avstriji samò 425 slepcev v devetih zavodih. Treba je torej še dôkaj storiti v tej stvarí. — Hvala Bogú, na Kranjskem je samò 367 slepcev in med temi le 25 za šolo godnih otrók. Upati je, da se poskrbí tudi skoro za te.

Vodne razmere na Notranjskem.

Spisal S. Rutar.

Notranjsko je že od nekdaj kot čudovita dežela znano vsemu učenemu svetu. Odkar je Valvasor v svoji »Slavi vojvodine Kranjske« opozoril širše občinstvo na čudne pojave Cerkniškega jezera (v uvodu tega slavnega dela in potem v knjigi »Von den Naturraritäten des Landes«), izšlo je do današnjega dne že premnogo spisov, ki se bavijo s tem predmetom. Najobširnejši med njimi je gotovo spis Steinbergov (»Gründliche Nachricht von dem in Innerkrain gelegenen Zirknitzer See,« Laibach, anno 1758). Znanstveno vrednejši so Tobije Gruberja listi (»Briefe hydrographischen und physikalischen Inhalts aus Krain«, Wien, 1781.) in vzorno delo Schmidlovo (»Die Grotten und Höhlen von Adelsberg, Lueg, Planina und Laas,« Wien, 1854.).

Ali navzlic tej bogati literaturi o notranjskih pečinah in jamah je ostalo še mnogo nerazjasnenih ugank in nedoločenih hipotez, katere so se rešile šele v zadnjih letih in strmečemu raziskovalcu odkrile skrivnosti podzemeljskih prostorov. Trgovinski minister grof Julij Falkenhayn je ukazal namreč preiskati vodne razmere podzemeljskih rek na Notranjskem, da bi se dal narediti načrt, kakó bi bilo preprečiti vsakoletne povodnji po notranjskih kotlinah, osušiti ondotna močvirja in povzdigniti poljedelstvo v toli hudo zadetih krajih. Po ministrovem ukazu je začel gozdarski adjunkt Viljem Putick že leta 1886. preiskovati notranjske jame in pečine ter je v naslednjih letih skoro popolnoma zvršil nalogo svojo.

Po teh preiskavah se je pokazalo marsikaj v novem svitu, kar se je poprej samó slutilo, ali pa tudi krivo tolmačilo. Zlasti se je konstatiralo, da je pravih izvirov Pivki (odnosno Ljubljani) iskati na severnih in zapadnih obronkih notranjskega Snežnika, ki pokriva kakor velikanska piramida nad sto kvadratnih kilometrov južnega dela dežele kranjske. S svojima dvema vrhuncema Veliki in Mali Snežnik se vzdiguje do 1796 m, odnosno 1689 m nad morsko gladino. Profesor Hann (»Ueber die grössten Regenmengen in Oesterreich«) je dokazal, da pripada Snežnikova okolica tistim krajem v naši državi, kjer na leto pade največ dežja. Pri graščini Šneperk (590 m nad morsko gladino) pade ga namreč 1590 mm, pri logarski hiši Masun

(1028 *m*), vzhodno od Korítnice 1770 *mm*, pri logarski hiši Leskova dolina (801 *m*), južno od Šneperka, 2280 *mm* in pri nadlogarski hiši Hermsburg (937 *m*), ob hrvaški meji, celó 3640 *mm*, torej skoro toliko, kakor v Boki Kotorski.

Vsa ta izpodnebna ali meteorna voda se izgublja skozi predorna tla pod zemljo. Kakor je znano, spada vse kraško gorovje v kredno in trijasno tvorbo; le tu in tam se nahajajo kotline premogove formacije. Velika večina kraškega kamenja sestoji od rudistnega apnenca (kredne tvorbe), in prav od tega je zložen ves Snežnik. Bolj proti severu se nahaja v Javornikovem pogorji (1270 *m*) kaprotinski in spatanski apnenec. Na te dvé pogorji se naslanjajo nižji, večinoma ploskasti hrbti iz hallstadtskih plastij (triasne tvorbe), ali pa se nahajajo take plasti po nekod zagvozdene tudi med kredno tvorbo. Po nekaterih krajih na Krasu nahajamo tudi dolomit (magnezijokisli apnenec), ki mokrote ne prepušča posebno rad.

Takšno kamenje je zeló predorno, in zató si lahko tolmačimo, zakaj na Krasu ni studencev, in zakaj nahajamo le redkokjé krajše struge. Samó ondu, kjer so skladje guttensteinskega apnenca (n. pr. okolo Prezida) in premogove tvorbe, ali pa kjer so eocénske naplavine (skriljevec, Thonschiefer), samó tam nahajamo bistre studence in nadzemeljske toke posamičnih rek. S takih tvorb tekó čvrsti gorski potoki po globoko zarezanih jarugah k niže ležečim kotlinam; ali kakor hitro pridejo do izpodjédenih krednatih tvorb, začnó se izgubljati — navadno na podnožji tistih strmih hrbtov, ki zapirajo kotline — skozi kolikor toliko zijoča žrela, ki se imenujejo ponori (Schlundtrichter). Takó se odteka vsa izpodnebna voda najprej skozi navpične jame, potem pa skozi vodoravne, kolikor toliko nagnjene rove, dokler se znova ne prikaže kjé v nižji kotlini. Torej se ni čuditi, ako na kraškem svetu živo čutijo, da ni dovolj studencev in tekoče vode.

Plasti omenjenih tvorb držé na Krasu od jugovzhoda proti severozapadu in so nagnjene proti jugozapadu za 10—30 stopinj. Prav takó se vlečejo tudi doline, ki so se udrle šele pozneje, in kotline od jugo zapada proti severovzhodu. To mér vidiš povsod na vzhodni strani Jadranskega morja od Juliških alp na severozapadu, pa do Severoalbanskih alp ob jugovzhodni meji Črne Gore.

Če opazujemo podolgaste kotline na Notranjskem, vidimo takoj, da so le posamezni deli dolinske tvorbe, ki še ni dovršena in se bode še nadaljevala. Voda namreč še vedno izpodjeda temelje ónih hrbtov, ki ločijo kotline od kotlin; v tisočletjih se bodo ti udrli prav takó, kakor so se že prej znižale sedanje kotline.

Voda ima namreč v sebi ogljeni kisik, in ta razjeda polagoma, toda stalno, oglenokisli apnenec, izlužuje in izotljuje ga ter napravlja v njem čimdalje večje jame in rove. Ta neprestana vodna sila se imenuje erozija in korrozija (izpiranje in razjedanje); deluje pa ob tokih navzgori, še bolj pa nizdolu in napravlja čimdalje širše in globlje robove. Ta sila se opaža sicer povsod, kjer so apnenaste goré (n. pr. v moravski Švici, v Karpatih), vendar takó očitno nikjer nego na Krasu. Ko bode voda dokončala delo svoje, tedaj se bodo povsod udrli sedaj še obstoječi povprečni hrbtje, in napravila se bode j e d n a s á m a skupna dolina od Snežnika do izliva Ljubljanice. Sedaj so ti povprečni hrbtje, ki ločijo kotlino od kotline, sicer še precéj močni in nekateri tudi dosti široki, vendar jih je voda že izpodjedla na tisoč in, tisoč mestih. Dokazano je, da so vsi doli, dolci in vse rupe na Krasu nastali le takó, da se je strop udrl nad izlizano otolino. Kakó silna je in dinamiška delavnost izpodnebne in tekoče vode v notranjosti Krasa, dokazuje nam najlepše velikanski prirodni most pri Škocijanu blizu Rakeka, ali pa orjaška skalna vrata Vranje jame pri Planini.

Novejše preiskave so dokazale, da se vleče skozi vse Notranjsko jeden in isti tok, ki se pa v vsaki kotlini imenuje drugače. Prej so mislili, da se voda Cerkniskega jezera odteka po podzemeljskem koritu pod Menešijo in Ljubljanskim vrhom ter da prihaja šele pri Verdu zopet na dan. Táko podobo je vzprejel celó Supan v sicer jako temeljiti opis naše države v krasnem zborniku »Unser Wissen von der Erde« (Tempsky, Praga 1887., str. 286). Sedaj pa vemo, da prihaja ta voda na dan že v Malograjski jami pri Planini. Zveze med pojedinimi deli omenjenega toka so vse podzemeljske in se nahajajo le v rovih popolnoma izpodjedene Krasa. Navadno se izgubljuje vode koncem kotline v skrite, globoko ležeče ponore, ki so na vseh stranéh obkroženi s skalami; tudi na površje prihajajo vode navadno izpod skal, časih celó navpično kipèč. Le malokdaj so odtoki takó prosti in očitno vidni, kakor n. pr. Karlovica ob Cerkniskem jezeru ali ponor Pivke pri Postojnski jami.

Kakor doline, takó se držé tudi podzemeljski toki v obče meri kamenitih plastij; vlečejo se torej od jugovzhoda proti severozapadu. Kakor hitro pa pridejo toki do povprečno držečih pokotin (Spalten) dolomitnih plastij, obrne se voda po teh prirodnih kanalih, dokler se ne prerije skozi hrbte in ne dospè do niže ležeče kotline. Tudi odtok iz kotlin sledí plastém, ogiblje se pa povsod dolomitnih tvorb. Zató so dolomitske zagvozde na Krasu le malo izpodjedene in izotljene

v njih ni okapnic. Dolomitski apnenec se ne dá takó lahko raztopiti v atmosferiški vodi in se' ustavlja trdovratneje erozijski sili vode.

Toda tudi v krednatih plastéh si ne smemo misliti enakomerno izdolbenega rova. Vsako podzemeljsko korito je namreč jako zavito in zavozlano kakor petlje. Nekateri podzemeljski prostori so zeló obširni, podobni cerkvam in časih visoki kakor stolp. Med njimi pa se nahajajo ozki in nizki predori, ki le polagoma prepuščajo vodo. Ločilne stene teh različno velikih in različno visokih otlin so popolnoma razpokane in izpodjedene od vode. Visoko góri ob stenah se poznajo učinki dinamiške vodne sile, ker so namreč reke skozi te otlince tekle mnogo više, nego dandenašnji. Počasi so pa si podzemeljski toki izdolbli nižja korita, in pojedine ločilne stene so se potem zgrudile zaradi svoje teže, ali pa so jih podrle povodnji. Takó pogreznjene ruševine ležé na tleh kot nevarne klečé, ki zavirajo vodo, da se ne more odtekati hitro. Le manjše skalnate dele je nesla voda dalje ter jih nagomilila kot prodovine (Geröll-Bänke). Jako zanimivo je opazati, kakó voda v večjih in manjših tolmunih poganja in vrtí pród, ali posamezne kamenite gomolje in kroglice, toda se ne more iznebiti teh drgačev (Reibsteine). Nekaj podobnega se godí tudi na ledenikih, kjer je táko kamenje izdolblo vrtinčaste jame.

Vodeni tok po podzemeljskih otlinah nikakor ni enakomeren. Nahaja se kaj obilo brzíc, nižjih in višjih slapov, kakor tudi zeló počasi tekočih vodá. Mnogokrat je voda jako stisnjena v ozkih sotéskah, drugod se pa razširja kakor majhno jezero. Poleg neizmernih globočin, katere je napolnila voda, opazajo se lahko tudi plitka mesta, ali pa štrlí pod vodno gladino obilo klečij. Nekateri deli podzemeljskega toka ležé niže, drugi zopet više, dokler si voda ne izdolbe povsod jednako nizkega korita. Ta pojav se posebno lahko opaža v Postojinski jami, ker je po rovu, kjer se sedaj izprehajajo obiskovalci in se čudijo fantastičnim podobam in čudnim tvoritvam kapljajoče vode, nekđaj tekla Pivka, dokler si ni izdolbla sedanjega korita in ni popolnoma zapustila više ležečega hodnika.

Iz tukaj opisanih svojstev podzemeljskih rovv in podzemeljskega toka vodé si lahko raztolmačimo pojav, da časih od zgoraj ne teče nič vode v ponore, od spodaj pa še vedno prihaja na dan. Nedavno smo še brali po časnikih, kakó so Tržačanje letos oporekali, da bi bila Timava odtok in izliv notranjske Reke, češ da se je bila ta popolnoma posušila ob letošnji suši, skozi Timavo pa je voda venderle prihajala redno kakor ob dežévi. Načelnik vojaško-zemljepisnega zavoda na Dunaji, Groller von Mildensee, pojasnil je potem,

da je to prav lahko mogoče, ker je v podzemeljskih nabirálnikih skrite toliko vode, da se lahko mesece in mesece odteka spodaj, čeravno zgoraj ne prihaja nič mokrote skozi ponore. Med posameznimi nabirálniki je pa občujoča cév takó ozka, da se ne more voda odtekati nič hitreje, tudi če prihaja od zgoraj še več vodé v nabirálnike.

Po teh splošnih opazkah si oglejmo natančneje tok notranjskih vodá.

Pravega izvira Ljubljani moramo iskati na hrvaški meji, jugovzhodno od vasi Prezid. Ondu se nahaja 928 *m* visoko sedlo Kozji vrh, ki deli porečje Kolpe od porečja Ljubljani. Proti jugovzhodu te razvódnice (Wasserscheide) teče namreč potok Sušica v Čabranko, in ta se pri Osivnici izliva v Kolpo. Na nasprotno stran proti severozapadu pa teče Prezidski potok, ki se že po 2 *km* dolgem toku izgublja v ponor (760 *m*) pod Vražjim Vrtem in teče 8 *km* daleč pod zemljo pod Babnopoliško dolino. Pod vasjó Vrh v Loški dolini, vzhodno od gradú Šneperka prihaja v višini 580 *m* zopet na dan in teče po imeni Obrh 7.8 *km* daleč skozi Loško kotlino do Dan, kjer se izgublja 565 *m* nad morsko gladino v jamo Golobina. Odtod teče voda 2 *km* daleč pod hribom Gola gorica (710 *m*) in pod sedlom Vrh (570 *m*) blizu do vasi Laze. Na jugovzhodni stráni tega kraja se prikaže reka na dan v višini 555 *m*, teče po imeni Jezerski potok skozi Cerkníško dolino in Cerkníško jezero z vsemi svojimi kačastimi krivinami 18 *km* daleč do ponora Karlovica (549 *m*). Tu ji zaprè daljni nadzemeljski pot povprečni hrbet Skalni grič (725 *m*), pod katerim teče reka 2.8 *km* daleč do občinske meje med Sélícami in Rakekom. V kraji Brlog je dôkaj globokih rup, in na njih dnú vidiš tekočo vodo. Kmalu potem se prikaže reka izpod velikanskih skal in teče po imeni Rak 2 *km* daleč po Raški dolini (500 *m*) do prirodnega mostú pri kapelici sv. Kocijana v gozdu kneza Windischgrätza. Na drugi stráni mostú je prav takšen dol, kakor pri Škocijanu blizu Divače, samó nekoliko manjši; kakor na tu imenovanem mestu, izgine tudi Rak kmalu potem pod gorski hrbet, ki je med Sélícami in Rakekom 570 *m* visok, med Škocijanom in Planino pa do 596 *m*.

Tukaj teče voda 3.2 *km* daleč pod zemljo, in lahko jo zaslediš na dnú velikanske rupe Vélíka Količivka, jugovzhodno od Planine. V planinsko kotlino priteče voda Cerkníškega jezera nekoliko skozi Mlinsko dolino (448 *m*) pod Haasbergom, nekoliko pa iz Malograjske jame (453 *m*). Ta poslednja jama je velikansko skalnato žrelo, iz katerega prihaja ob povodnjih valovje kakor visoka plima. Če greš po Malograjski jami 250 *m* navzgori, opaziš, da se ta

podzemeljski rov kakor vile deli na dva rokava. Po vzhodnem rokavu je predrl Putick 3800 *m* daleč in dokazal, da se po njem odteka Rak. Zapadnega je preiskal 2900 *m* daleč in pri neki povodnji v postojinski kotlini konstatiral, da se po tem zapadnem rokavu pretaka Pivka. Dr. Schmidt je mislil, da prihaja voda iz postojinske kotline po vzhodnem rokavu, po zapadnem pa podnanoško vodovje iz Studenega (Kaltenfeld).

Pravega izvira Pivki je treba iskati pod Devinom (1145 *m*) na zapadni strani Snežnika. Med vrhi Milonja in Mali Devin se nahaja takoimenovana Pivška dolina, ki je navadno suha. Voda te doline se izgublja pod zemljo in se ob povodnjih prikaže šele v Koritniški dolini pri Knežaku; izgublja se pa précej zopet pri cerkvi Sv. Barbare. Potem prihaja znova na dan pri Zagorji (na vzhodni strani vasi) takó močna, da že goni málin. Navadno se blizu Drškovec zopet izgublja v močvirji (551 *m*); če pa le jeden dan vrè pri málinu pod Kalcem, močna je takó, da teče potem nad zemljo do vasi Parje (548 *m*), kamor se navadno postavlja izvir Pivke. Prvega glavnega pritoka Pivki je treba iskati v kotlini pri vasi Jurešče vzhodno od Št. Petra (706 *m*). Odtok te vode prihaja med vasmí Parje in Klenik na dan ter napravlja tam močvirnato jezero (543 *m*). Odtod teče Pivka zdržema nad zemljo 19,5 *km* in se kačasto zvija po postojinski kotlini do svojega izliva v Postojinsko jamo pri Otoku, 501 *m* nad morsko gladino. Odtod teče Pivka 7 *km* daleč pod hribom Količivka (756 *m*) in se izliva skozi malograjska skalnata vrata v planinsko kotlino.

(Konec prihodnjič.)

Iz sodnih aktov.

Spisal Janko Kersnik.

I.

Mamon.

Skoro vselej, kadar sem napisal oskromno povest, pripetilo se mi je, da je bil po nji razžaljen ta ali óni. Ko sem nekoč risal veselega, dobrovoljnega duhovnika, dejali so, da ščujem proti veri, da sem sam brezvérec, in da ne mislim o duhovskem stánu takó, kakor mi je misliti; drugič sem opisal osamelega učitelja, kakó životari in strada v pogorski vasi, in reklo

se je, da zasmehujem učiteljski stan; tretjič sem izkušal naslikati sodnika, ki sodi pravičnega in nepravičnega kmeta, in dejali so, da dajem dušek osebnim svojim mržnjam; potem sem govoril o davkarji in zdravniku, in tudi tu se je ponavljalo, da prvega ne maram zaradi davkov, drugega pa — no, Bog ga védi — menda, ker sem prezdrav! Samó, ko sem govoril o kmetu, in četudi o najslabšem, molčali so vsi stanovi, in tudi kmet sam — saj morda ni čital spisa mojega, ali pa ni bil toliko samoljuben, da bi bil v vsakem kmetu videl samega sebe. In vendar sem imel vselej pošteno voljo govoriti in slikati le resnico, risati človeka v njegovem dejanji in življenji, bodisi grof ali prosják, svečenik ali potepín.

Tudi danes hočem poseči v pravo, resnično življenje, in ljudje, kateri bodo stopali pred čitateljevo okó, bodo naj in so tudi gole individualnosti, katerim je vse drugo le okvir, iz čegar zatemnelih robov gledajo le še živeje v svet.

Pred mano leži nekoliko drobnih knjižic; v njih je trd, star, oster popir, vezan po okorni roki v nerodne platnice, ki jasno pričajo, da jih ni imel nikdar knjigovez pod svojim nožem. Na sprednji strani vsake knjižice pa stoji pisano s trdo, moško roko: I. zaklad mojega imetja, potem na drugi: II. zaklad mojega imetja, — dalje: III. zaklad mojega imetja in takó dalje do trinajste knjižice; zakaj toliko jih je v tem starem zapuščinskem aktu iz patrimonijalne dóbe, v aktu, ki nima za nikoga vrednosti, nego samó záme — in záme samó zató, da narišem to drobno sliko.

Le-tá se mi je pa odgrnila prečitavšemu v naglici prvi zvezek — »I. zaklad mojega imetja.« V njem je popoln životopis tega čudnega možá — avtobiografa. Česar pogrešam v prvem zvezku, spopolniti je lahko iz drugih. A iz vseh stopa na dan življenje jednega življenja od rojstva do smrti, v katerem pa ni mejníkov, kakor jih našteva prislovica — ženitev, otroci — ne, ne, ničesar tega, samó mamon, mamon, od prvega krajcarja do zadnjega tisočáka — vse le mamon — denar; lakómnost od prvega diha do zadnjega ...

Kakó različno si pomagamo naprej na svojem poti! Ta si pobere grčavo bátino, drugi odreže tenko leščevko, tretji lepó zakriviljeno trto, četrti težak, a gladek drénov klin; peti zopet si odkrhné šibico z vrbine, šesti izteše umetno palico, sedmi koráka ali teče brez vse opore, in takó hodimo drug poleg drugega, drug proti drugemu. Kolikokrat mora pomagati palica! In če govoré o tem ali ónem, kakó navadno je vprašanje: »S čim si je pomagal?« Oj, z bátino ali s cepom, s ši-

bico ali z gladko, umetno izrezljano paličico, ali brez vsake opore! A prišel je dalje! Kam? Od zibeli do groba!

Jaz bi dejal, da je bila to prav težka, robata bātina, s katero si je gladil pot življenja rajni vikarij Šimon Grebén. Knjižice, zapiski, o katerih sem govoril, našle so se v njega zapaščini, in ker se je ista že pred več nego štirideset leti obravnala in prisodila veselim dedicem, ležé tudi te knjižice pozabljene v práhu vseh aktov. Ali tudi v tem práhu je mnogo poučnega, in napósled — zakaj bi tega ne trdil — tudi nekoliko poezije! Toda sedaj govóri knjižica: »I. zaklad mojega imetja!«

»Porodil sem se jaz, Šimon Grebén, dné 4. malega travna 1792. leta v vási Selo hiš. šte. 3 v fari Ródinje na Gorenjskem, in že ko sem izpolnil osmo leto dóbe svoje, poslal me je skrbni oče moj v Polje pri Beljaku na Koroškem, da se tam priučim nemškemu jeziku. Komaj desetletnega dečka so me vzeli od tam in me poslali v Kranj, potem pa v Ljubljano. Domá so imeli lépo posestvo, a tedanje vojske s Francozi, slabe létine in druge nezgode so storile, da so me mogli roditelji podpirati le malo. Dobil pa sem stanovanje pri stari ženici, ki je bila zadovoljna, da so ji oče poslali vsako leto petnajst glav zelja, mérnik krompirja, mérnik repe, nekoliko korenja za juho ob nedeljah, potem nekaj moke, pšena, jajec, zabele in nekaj goldinarjev v gotovini. Ob tej podpori sem se šolal v Ljubljani.

Neke počitke sem obiskal starega strijca župnika, ki je župnikoval pri Sv. Križi na Spodnjem Štajerskem. Vzprejel me ni prijazno, ker so ga drugi sorodniki preveč sesali, in mēne do tedaj tudi ni poznal. A pozneje je bil čimdalje prijaznejši in ljubeznjivejši, in ko sem studiral zadnja gimnazijska leta v Ljubljani, namreč tedanjo logiko in fiziko, dobil sem od njega marsikater goldinar, ki mi je pomogel poleg zaslúžka za privatno poučevanje in podpore roditeljev, da sem končal gimnazijske studije.

Potem je bilo treba voliti stan! Posrečilo se mi je, kar tedaj ni bilo lahko, zaradi obilih prosilcev, da sem bil vzprejet v ljubljansko semenišče. Ker sem ondu imel hrano in stanovanje, obvarovan sem bil vsaj najhujše skrbi, ki me je mnogokrat trla do sedaj, skrbi za vsakdanji kruh.

Posvečen sem bil mašnikom dné 21. vélikega srpana 1821. leta. V vseh teh minulih devetindvajsetih letih trudapolnega življenja svojega, podpiran sicer od roditeljev in od strijca, služiti sem moral večinoma svoj kruh s poučevanjem drugih glav. Toda navzlic temu, da so mi slabo plačevali pouk, prihranil sem vender toliko, da sem z dnem,

ko sem bil posvečen, zabeležil v svoj zapisnik kot prihranjeni sad trudapolnega devetindvajsetletnega življenja znesek za 96 gl. 45 kr.

O priliki ordinacije mi je nepozabni moj strijc župnik poslal osem srebrnih križavcev à 2 gl. 12 kr., torej skupaj . . . . . 17 » 36 »

Skupna vsota te dóbe znaša torej . . . . . 114 gl. 21 kr. kar sem zabeležil v dnevno knjigo k zakladu I. na strani 1.

Nekoliko pozneje sem obiskal nepozabnega svojega strijca župnika — zadnjikrat, zakaj potem se nisva videla več na tem svetu, in pri odhodu mi je podaril gotovih . . . . . 12 » — »

Nastavljen sem bil za kapelana pri Sv. Trojici na Dolenjskem, in tjà mi je poslal nepozabni moj strijc župnik . . . . . 20 » — » v bankovcih po pošti z naročilom, naj opravim za to sv. maše, kar sem tudi storil.

Dne 15. listopada 1828. leta, ko sem bil kapelan v Moravčah, prinesel mi je Janez Ambrožič Ropè . . 200 » — » kot volilo rajnega mojega strijca, ki je bil umrl nedavno.

Tedaj je bilo mojega imetja skupaj . . . . . 346 gl. 21 kr. s katero vsoto sklepam I. zaklad, in sicer s časom, ko se je končalo moje kapelanovanje. «

Takó pripoveduje knjižica, ki ima naslov »I. zaklad mojega imetja.«

Potem je še dvanajst knjižic, in imetje narasta ž njimi progresivno.

Ali družih knjižic ne maram izpisavati, saj je te dovolj. Vse-skozi rišejo natanko tek tega življenja, ki se je končalo bogato ob posvetnih darovih — cekinih in tolarjih — a vender takó ubogo, takó grozno ubogo in prazno!

Šimon Grebén je umrl župnik brez oporoke, in njega imetje se je delilo po zakonu cerkvi, ubožcem in sorodnikom. Tega imetja ni bilo malo; mnogo tisočakov si je bil priščedil in pristradal do dné, ko je zatisnil oči.

V jednom izmed zaprašenih zapisnikov stóji še črno na belem, da so po njega smrti našli za petsto goldinarjev samih krajcarjev in srebrnih grošev po različnih omarah in predalih; komisár, ki je zabeležil smrtovnico o njem, poroča, da je štel te groše — ves dan.

Danes nihče več ne vé o Grebénu. Ko sem prebiral óni debeli akt o zapuščini njegovi in trkal prah raz posamezne liste, posijalo mi je solnce v zaduhli, obokani arhiv, kjer se hranijo ti stari zapiski, in jasen žarek je posvetil na vrsto: »Tedad je bilo mojega imetja skupaj 346 gld. 21 kr.«

In temu móžu, temu Šimonu Grebénu, moral je biti pogled na to številko lepši, mnogo lepši, nego mēni, ko sem se ozrl od njé skozi okno v jasni dan na lipo, kjer je pel ščinkovec, ne meněč se za to, je li kàj zrnja pod njo, ali ne!

Književna poročila.

I.

*Zur Geschichte der nominalen Declination im Slovenischen. Von
V. Oblak. Leipzig 1890. 8°, 247 str.*

Pod górenjim naslovom so izšle v posebni knjigi v nemnogih iztiskih razprave *V. Oblaka* o slovenski nominalni sklanji, katere bralci Jagičevega »Archiv für slavische Philologie« že poznajo iz XI.—XIII. letnika. Gosp. V. Oblak si je v neizmerno rani in kratki dóbi pridobil prav lepo ime v slavistiki sploh, posebno pa na polji slovenščine. Razprava, o kateri govorimo tukaj, dokazuje jasno to trditev. Z mirno vestjó smemo rěči, da v nobenem slovanskem jeziku oblikoslovje ni preiskano takó natančno in temeljito z zgodovinskega in dijalektičnega stališča kakor po gosp. Oblaku sklanja v slovenščini. Naš jezik se sicer govori na razmerno malem prostranstvu in nima stare in bogate literature, ali vendar ostane ta zasluga ne mala.

Temelj je sevěda kakor povsod tudi tukaj položil Miklošič. Za poznavanje današnjih slovenskih narečij so mnogo storili prof. Baudouin de Courtenay, ki ima za slovensko dijalektologijo velike zasluge, Valjavec, Štrekelj, Scheinigg in drugi. Vendar je imel pisatelj razven tega še okolo 20 dopisnikov in prinaša po takem mnogo novega in zanimivega gradiva iz vseh stranij naše domovine. Popolnoma sam svoj pa je v preiskavanji skoro vseh izvirnikov od XV.—XVII. stoletja, za katerih objavljenje tudi on skrbi v Matičinem »Letopisu«; iz poznejših rabi samó óne pisatelje, ki so pisali v svojem narečji. Kot kritičen preiskovalec se drži sploh le ónih virov, katerih

jezik ni popravljen; zaradi tega ne rabi Korytkove zbirke narodnih pesmij, prav takó ne Ahacljeve, in celó Vrazova mu ni zanesljiva.

Takó dobivamo kolikor mogoče popolno sliko nominalnih oblik našega jezika od 15. stoletja do naših dnij. Na Brižinske spomenike se pisatelj ni oziral, ker še ni določeno, ali niso napisani pod vplivom cerkvene staroslovenščine. Za narečja se briga za vse ednako, le kajkavsko mu rabi toliko, kolikor je treba za dokazovanje in objasnjevanje mnogih prikaznij, v katerih je kajkavščina nasproti drugim slovenskim narečjem jako konservativna: zaradi svoje bogate literature od XVI.—XVIII. stoletja zasluđuje to narečje po pisateljevem upravičenem mnenji, da se preišče samostalno.

Da pisatelj dobro pozná dotično literaturo v primerjajočem jezikoslovji, o gramatiki staroslovenščine in drugih slovanskih jezikov, umeje se pri njem pač samó po sebi. Vedno tedaj izhaja od dokazanih staroslovenskih oblik in kaže po sklanjah in padežih, kakó so se novoslovenske razločevale v začetku našega književnega jezika in kakó so se tudi še po tem razvijale posebno vsled mnogih analogij. Podoba, ki se dobiva takó, pisana je jako. Mnogovrstnost v narečjih je poučna tudi za druge jezike, zakaj če bodo takó preiskani kakor mali naš jezik, najde se tudi tam mnogo podobnega. Vendar pri prisposodbljanji drugih slovanskih jezikov navaja pisatelj iz bogatega zaklada svojega znanja samó óne primere, ki nam res objasnjujejo kaj slovenskega.

Učeni pisatelj pa nas ne učí, kakó je treba pisati, ampak samó pokazuje, kakó se je v teku časa pisalo in kakó se danes govori. Naši praktični slovničarji najdejo pri njem mnogo gradiva, in želeli bi bilo, da se iz tega dela navdahnejo tudi s čuvstvom za zgodovinski razvitek našega jezika. Kakó smešen je n. pr. šolski nauk, da se v mestniku moškega in srednjega spola v ednini mora pisati *u* po trdih, *i* po mehkih soglasnikih! Fakta (str. 36.—53.) pa jasno dokazujejo, da se je končnica *u*, vzeta iz *u*-deklinacije, najprej začela širiti po mehkih soglasnikih kakor tudi v poljščini in staročeščini (str. 37), in da je oblika na *i* ne samó povsod zgodovinski upravičena, ampak tudi navadna skoro v vseh narečjih.

Vzemimo še drug poučen primer! Nam rabi danes v dajalniku množine moškega in srednjega spola *-om* (em), v loc. *-ih*. Iz razprave pa se jasno prepričamo, da so zgodovinske oblike tudi za naš jezik *-am*, *-ah* kakor v poljščini in ruščini. V tem slučaju je naš jezik še dober pomoček za dokaz, kakó so tudi v teh jezikih nastale. G. pisatelj je že prej (tudi v »Ljublj. Zvonu« VII. 432—436., 498—501.) dokazoval, da se niso razvile po analogiji s samostalniki ženskega spola, ampak da so se naslonile na *-a* v imenovaniku množine srednjega spola in dodajmo tudi v tožilniku in zvalniku. Poldrugo stoletje nastopajo namreč pri samostalnikih srednjega

spola prej kot pri moškem; v vzhodno-štajerskih in ogerskih narečjih se še danes nahajajo le pri srednjem spolu, moškim pa tukaj še zmirom rabijo *-om*, *-ih* (pr. str. 111—122., 136—144). Ne zaradi teh narečij, ampak bolj k volji staroslovensčini in Hrvatom smo se v novejšem književnem jeziku poprijeli teh oblik, če jih tudi danes ravno Hrvatje opuščajo zaradi ijekavske *-ima*.

Jaz s tem seveda nečem svetovati, naj se jih iznebimo tudi mi in se povrnemo k *-am*, *-ah*, katere nahajamo še pri Prešérnu. Vendar tu imamo zanimiv primer, kakó smo se po nepotrebnem in brezuspešno približevali Hrvatom, oddaljevali pa od Rusov in Poljakov. Najbolje je pač ostati pri svojem! V dvojbenih slučajih naj se naši praktični slovničarji držé tega pravila. Dobro bi bilo, da se v »Slov. Besedi« pretresujejo taka vprašanja na podlagi Oblakove knjige, kjer se nahaja za to jako mnogo popolnoma zanesljivega gradiva.

Iz tega se lahko učé resnice, da književni jezik delajo obče priznani pisatelji, ne pa slovničarji, posebno sušmarji, kakeršni v tej razpravi dobivajo večkrat po palci. Treba se je tudi držati nekega konservatizma, ker drugače ne pridemo do ustanovljenega jezika. Mnogo je edinost pri nas oviralo tudi to, da so se v raznih dobah v prevladi menjavali Dolenjci in Gorenjci, kar véde k potrebnim kompromisom. Ne bode napačno, ako pri tej priliki tudi omenim, naj se nam pisatelji kakor Vodník in Prešéren ne »popravljajo«, posebno takó prevratno, kakor jih imamo danes v rokah, ampak puščajo v svoji obliki.

V svojih objasnjevanjih raznih novih tvoritev je naš pisatelj jako oprezen in navaja pri svojih hipotezah na mnogih mestih vse, kar govori za in proti. Glavno so njemu dejanske razmere, te pa nam je naslikal kár najmarljiveje. Semtertjã bi se morebiti dala doseči večja preglednost pri navajanju raznovrstnih oblik v posameznih narečjih, ali priznati moramo, da je predmet sam po sebi jako težaven.

H koncu še nekaj dodatkov, ki bodo tudi v »Ljublj. Zvonu« na svojem mestu. S tolmačenjem ðajalnikovih oblik na *-ém* in mestnikovih na *-eh* je velik križ. Odločilni padež je po mojem mnenji mestnik. Obliko *-eh* tolmači pisatelj (str. 147), da je nastala ali po analogiji samostalnikov moške *i*-sklanje ali pa da je ostanek staroslovenskega *êch*. Vendar je sklanja na *-i* že rano izmrla, izvzemši nekatere ostanke (str. 126, 210—212), za *êch* pa govoré le nekatera narečja (posebno ribniško in kajkavsko str. 148), druga pa odločno proti (Cirkno, Rezija). Nenaglašene oblike pisatelj sam tolmači na drugih mestih popolnoma verjetno s tem, da so skrajšane iz *ih* (*oh*, *eh*), ki odgovarja staroslovenskemu *êch* (141, pr. 146, 148). Jaz po takem mislim, da je treba res dopuščati različna objasnjevanja (pr. str. 148): v jugovzhodnih narečjih

se je lahko ohranil refleks staroslovenskega *êch*, o drugih pa se to ne da trditi. V ostalih nahajamo *eh* prav za prav le pri ednozložnih besedah ali pa vsaj naglašen. Če g. pisatelj navaja v Št. Peterkem narečji na Beneškem poleg možéh, gradieh, latich, miesti, tieh, lozieh, rozieh tudi iléneh (poleg *-ih*, *-ali*), kónjeh, lónceh, orjesch, jaz ne vidim v tem dokaza za staroslovenski *êch* v obeh slučajih, ker nenaglašenemu *ê* odgovarja v tem narečji *e*; po mojem mnenju se je tudi ta *-eh* razvil iz *-ih*.

Ali tudi v naglašanih *eh* ni treba iskati staroslovenskega *êch*. Tukaj je res vplivala sklanja na *-i* (pr. str. 148), še bolj na tožilnik na *-é*. Poglejmo si primere na *éh*, *ieh*, (150—151) v kateremkoli narečji in prepričamo se, da ravno tiste besede poznajo tudi tožilnike na *-é* (pr. 128—129). Če se v Davči govori dujih, klasih, lasih, mostih, tatih, zidih, zobih, zvonih (141), tukaj nimamo pred seboj staroslovenskega *êch*, ampak prav te besede nam kažejo tudi tožilnik na *-é* (128). V mojem narečji na Drsteli (pri Ptuj, ne Dostela, kar se ponavlja po pomoti v vsi razpravi) se govori: bregé, bregéh (nom. bregi, bregovi), dolgé -éh, gradé -éh, lasé -éh, mosté -éh, možé -éh, rogé -éh, strahé -éh, taté -éh,¹⁾ vozé -éh, vragé -éh, zobé -éh. V imenovalniku imajo te besede navadno *-ovi*, redko *-i*, večkrat *jé* (lasjé, mostjé redko, možjé, tatjé, vozjé, redko zobjé). Posebno važna so krajevna imena, pri katerih se imenovalnik rabi le redkokrat: v Delé, v Deléh (lesovi, ki so bili razdeljeni), v Gajé, na Gajéh, v Mosté, v Mostéh.

Najjasnejši dokaz, da imamo v teh slučajih pred seboj izednačenje končnic, nahajam jaz v ženskih mestnikih na *-eh*, kjer ni sumnje, da so nastali pod vplivom imenovalnikov in tožilnikov na *-é* (pr. 199—200). V moji domovini so navadne oblike: goré, goréh, glavé -éh, nogé -éh, roké -éh, solzé -éh, stezé -éh, vodé -éh, žené -éh.

Važno je še tudi to, da se oblike na *-eh* pri samostalnikih srednjega spola nahajajo le redko (pr. str. 145—146), kjer pisatelj sam vpraša, če lejtih ni nastalo iz nenaglašene *-ih*, in str. 150, kjer dvomi, da se take oblike nahajajo v beneških narečjih. O koroških narečjih pa bi jaz pritrdil mnenju, da se je *-eh* naslonil na imenovalnik in tožilnik, ki se v njih glasí na *-e* (pr. 151). V mojem narečji se spominjam samó na naglašen *-éh* v dveh slučajih: na mestéh (nonnullis locis, v mestah in urbibus), v srcéh (pri nas se naglašá v imenovalniku: srcé).

Kar se tiče naglašene *ém* v dajalniku množine, treba je najprej pomniti, da se ta oblika nahaja dosti redkeje nego *-éh*; vendar je krivo, ako g. pisatelj misli, da je na vzhodnem Štajarskem sploh ni; pri nas se govori: lasém, mostém (-óvom), možém (možóm), vozém (-óvom), zobém, tatém (-óvom,

¹⁾ Acc. pl. tatí se še redkokrat sliši.

tátom), ljudém. Vse te besede imajo v imenovalniku množine *-jé* (pr. 39.) in razven poslednje v tožilniku *-é*, v mestniku pa vse *-éh* (pr. zgoraj). Stremljenje k izednačenju končnic je gotovo ustvarilo tudi te dajalnike; kateri padeži pa so bili temu povod, določiti je težko, bržkone vsi ednako, ako izvzememo tožilnik ljudi; ta beseda je ohranila sklanjo na *-i*, njeni naglašeni *e* v končnicah (ljudjé, ljudéh) so gotovo tudi nekaj pomagali, da so se razširile take oblike pri drugih samostalniki; največ pa so pri njih gotovo krive njih lastne naglašene oblike na *-é*. G. pisatelj si po mojem mnenji zastoj béli glavo z vprašanjem (125), vplival je li na dajalnik mestnik s staroslovenskim *-êch*. Prvič je ta *êch* dokazan samó po nekaterih narečjih in izmed teh glavno, „rahločutno“ ribniško namreč, pozna le *-iem*, ne pa *-aim*, kar bi morali pričakovati po njegovih mestnikih na *-aih*. Za trditev, da „več dolenskih narečij“ kaže *-eim*, naslonjen na *-eih*, ne nahajam sploh nobenih dokazov.

Aj za *-ah* v mestniku v prekmurščini (str. 143) pač ni nastal takó, da se je *h* popolnoma izgubil in da se je po tem iz *a* razvil *aj*. G. pisatelj sam omenja, da se taki *j* razvija po naglašeni samoglasnikih vsled dolgoti, o takih pa se tukaj navadno ne more govoriti. *h* in *j* sta spiranta in po mojem mnenji nahajamo tudi tukaj takozvani „spirantencariat“.

Za tolmačenje kajkavskega instrumentala na *-um*, *-om* (189) imamo tudi v slovenščini prehodno obliko *-ov* v prekmurščini (str. 191).

Klaftrov ne more služiti za edini primer rodilnika množine ženskega spola na *-ov* (196), ker v narečjih se nahaja tudi moška oblika klafter in ne samó klaftra.

Pere namesto *pero* (str. 233) se rabi tudi na Drsteli v pomenu listič pri rastlinah.

Poslavlja se od te razprave, ki zasluđuje najlepšo pohvalo, želimo, da nam g. pisatelj ednako tudi preišče *sprego* v slovenščini, kjer žetev sicer ne bode takó bogata, še bolj pa želimo, da se loti tudi *glasoslovja* po enakih načelih in z enakim uspehom.

Na Ptuji, meseca kimovca 1890.

Dr. M. Murko.

Slovníški razgovori.

I.

Ko sem razpravico o jeziku Ravnikarjevem v „Sgodbah svetiga pífma sa mlade ljudi“ spisal v drug namen, a sem jo potem v precéj okleščeni obliki priobčil v letopisu novomeške vélike gimnazije za šolsko leto 1888/9.,

tedaj se pač nisem nadejal, da bode oskromna ta monografija napatila dva gospoda, da o nji izpregovorita kritično besedo. Storila sta to gg. L. Pintar v »Lj. Zvonu«, (X. l. št. 1., 2., 4. in 11.) in V. Oblak v »Archiv für slav. Phil.« (XII., p. 502—504.) Večina graje izrečene na omenjenih mestih je upravičena, in nikakor mi ne prihaja na misel, da bi radi nekaterih morda res prepornih točk provzročeval dolgotrajno polemiko. Od vsega srca moram n. pr. pritegniti g. V. Oblaku, ki na mestu rečenem med drugim piše tako-le: »Da der Verfasser nicht einen Schriftsteller aus dem XVI. oder XVII. Jahrh. zum Gegenstand seines Studiums gewählt hat, z. B. den Castellez (Brat. Bvq. S. Roshenkr.), so ist der Nutzen, der uns aus seiner jetzigen Arbeit erwächst, sehr gering, denn die Sprache R's., wenn sie auch viele dialect. Züge aufweist, ist durchaus nicht der reine oberkrainische Dialect, sondern die damalige sloven. Schriftsprache durchsetzt von vielen Formen und Eigenthümlichkeiten, die der lebendigen Sprache fremd und nur ein Product der gelehrten und ungelehrten Combination der damaligen slov. Grammatiker und Schriftsteller waren. Es wäre deshalb auch nothwendig gewesen, zu erörtern, inwieweit man in der Sprache R's den Einfluss der vorausgehenden und gleichzeitigen Grammatiken, insbesondere Kopitar's und Vodnik's nachweisen kann.« In če se bodem še kdaj bavil z Ravnikarjem, bode me poleg leksikalnih zanimivostij njegovega jezika zlasti skrb, da ustrezem graji in želji, katero je izrekel g. Oblak.

Tudi opomnjam g. prof. Pintarja moram v obče pritrlditi brez okoliša. Saj se pa zvečine, kakor pravi g. prof. Pintar, tudi ne tičejo tolikanj razprave same, njene metode in njenih rezultatov; tičejo se le nekaterih vprašanj, ki so mu bila že delj časa na mislih. Tu se mu je ponudila prilika, izpregovoriti o teh vprašanjih, in te ugodne prilike ni gonil od praga.

Ali v dveh takih vprašanjih, dasi se jedno izmed obeh le posredno tiče moje razprave, ne morem se nikakor udati g. prof. Pintarju, ker sem uverjen, da on — krivo uči; a zajedno je obojno vprašanje tolike praktične važnosti in poseza toli globoko v denašnje pisavo, da bi se le-tá znatno izpremenila, ako obveljajo g. prof. Pintarja nazoru. Ker sem jaz z razpravo svojo kolikor toliko vzrok, da se je g. prof. Pintarju ponudila prilika, proglašiti in teoretiški utemeljevati nauka, katera se mēni zdita kriva, hočem ja pobiti po svoji mōči.

Prvo vprašanje se dostaje oblik ónih glagolov, vzniklih iz romanščine, a iz nemščine vzprejetih k nam, ki se v nemščini končujejo na *-ieren*, v slovenščini prikrojene po VI. vrsti, ki se g. Pintarju »nikakor nečejo prikupiti.« Zakaj se mu nečejo prikupiti? Za razlog navaja g. P. nekaj prav drastiških, iz navadnega kmetiškega in pomestnega govora zajetih vzgledov

(n. pr. na mestu rečenem str. 114. in 115.), iz katerih je blagovoljnemu čitatelju sevéda takoj uvideti; kakó »absurdno« bi bilo »študovati, maršovati, eksercovati ali ekserkovati« (g. Pintarju ni to prav jasno, ker ne vé, ali naj se desinficuje ali desinfikuje, ako se ne desinficira). Ti vzgledi, pravi pravcati »argumentum ad hominem«, sicer toliko ugajajo »Učit. Tovarišu«, da jih kár od konca do kraja cituje v 9. št. letošnjega letnika, priporočuje jih sevéda v posnemanje; a mi se vendar sedaj nečemo muditi pri njih, ker bodemo še pozneje izpregovorili o njih. Obrnimo se takoj do jedinega teoretiškega stavka, s katerim izkuša g. P. podpreti trditev svojo; ta stavek slóve: »Nikakor torej ne priporočamo, da začnimo vse vprek vzprejemati tujke, če pa jo že vzprejmemo katero, vzprejmimo jo z značajem tujstva, ker je tujka.« Kakor radi podpišemo prvo polovico tega stavka, takó se moramo na vso moč upreti trditvi izrečeni v drugi polovici. To načelo je do cela krivo! Saj je vendar dognana resnica, da vsak živi jezik, tudi najpopolnejši, vzprejmlje iz sosednih jezikov, sorodnih in nesorodnih različne snóvi, a dokler je še količkaj čvrst, vzprejmlje jih vedno v takovi obliki, kakeršna ugaja njemu. Kolikokrat se je že poudarjalo, ali še nikoli ovrglo, da prosti národ tujke toliko časa preobrača in pretvarja, dokler se ne prilgajo njegovim govorilom, ki so za zvoke tujih jezikov kolikor toliko neokretna. Takisto ravná vsak národ s tujkami. Izjemo delajo samó prebivalci takih krajev, kjer občujejo v dveh ali več jezicih; tamkaj res mešajo, tamkaj se celó rušijo najpoglavitnejši zakoni jezikovni. Zdravi, nepopačeni národ pa tuje snóvi sicer tudi vzprejmlje, toda jih izpreminja ter sebi prilikuje, da jih napósled prebavi popolnoma, in takó nastanejo besede, ki se imenujejo izposojenke (Lehnwörter). Vsakemu filologu je znana ta resnica — ne treba je dokazovati.¹⁾ Nasproti pa vsaj méni ni znano, da bi bil kdo dokazal, da, če vzprejmemo katero tujko, treba jo vzprejeti z značajem tujstva. Če pa je moja trditev prava, a kriva g. Pintarja trditev, ondaj je le tega gospoda teoriji porušen glavni steber! — Kadar so tedaj pisatelji po vedno napredujoči kulturi prisiljeni, da vzprejmó celo množico tujih besed, treba, da dobro uvažijo, v kaki obliki jim je vzprejeti tujke; treba se jim je pri tem pôslu vedno ozirati na svojstvo domačega jezika; tujke skratka morajo dobiti táko opravo, da pomešane med domačinke ne žalijo očesa ali bolje ušesa, domačemu govoru privajenega. V tem pogledu se je mnogo grešilo pri nas; naši prvi pisatelji najnovejše dóbe so imeli res najboljšo voljo, ali njih oduševljenost je bila večja, nego njih jezikovno znanje; kdo bi jim to

¹⁾ Izvadimo samó jeden vzgled iz tisočero družih; g. P. piše po národni govorici »To teženje je preveč omah dobilo« v lauskega »Zvona« 11. št., a ne: »obmacht« in vendar se je slovenski »omah« porodil iz nemškega »obmacht«. Takó dela vsak národ! prim. »Arch. für sl. Phil.« XII. str. 463.

tudi štel v zlo? Nevešči zakonom jezika našega, zakrivili so po vplivu nemščine, v kateri so bili vzgojeni in v kateri so občevali, razne nestvore, kakor: Evropejec, evropejičen ali evropeičen, filozofičen, filologičen, ekzistenca, inteligenca, konferenca, politikar, kritikar i. t. d., namesto: Evropec, evropski, filozofski, filološki, ekzistencija, inteligencija, konferencija, politik, kritik i. t. d.

Zavedeni po tujkah, pačili so neuki pisatelji naši celó besede izvedene iz domačih osnov, z nemškimi in laškimi končnicami. Krasni vzgledi takih izrodov so: hlapou (podobnega kroja je »politikon«) glasovir in strežaj, skrupucano sevéda z ozirom na klavir in lakaj. Naj omenimo pri tej priliki še samostalniške končnice *-ija* (prim. sodnija, prekucija in opombo g. Levca o le tej besedi v razpravi »Die Sprache in Trubers ‚Matthäus‘« v letopisu vélike realke ljubljanske leta 1878. str. 37. sub verbo »prekucniti«); to ti je prava sorodnica ali vsaj vzporednica glagolski končnici *-irati*. Že pokojni Levstik jo je preganjal svoj živ dan, češ, da je vznikla iz nemške končnice *-zi*, da nikakor ni slovenska. In res tudi ni, zakaj slovanske besede se sicer tudi končujejo na *-ija*, a imajo čisto drug pomen, značijo namreč nomina agentis. Miklošič pravi v »Vergl. Stammbildungsl.« na str. 63. »diese nomina bezeichnen den mit dem gegenstande des thema beschäftigten«, prim. kupčija mercator = kupec, lovčija venator = lovec i. t. d. A kaj so pomagali vsi naporí Levstikovi proti tej končnici tujki; nedavno je še bilo v »Zvonu« čitati »šušmarija, sleparija.« — Teh in enakih spak še dandanes vse mrgoli v govori in pisavi, in še mnogo mnogo truda bode stalo, predno bomo dali vsaki tujki, katere se že nikakor ne moremo izogniti, vsaj pristojno domače lice.

Toda, ali ni brezuspešen ali celó neupravičen naš upor proti tem hibridnim oblikam na *-iram -irati*? Saj nam je národ, méni g. Pintar, jasno pokazal, kakó prikrojevati take glagole v slovenščini, da jih je namreč z ohranjenim zlogom *ir-* staviti v I. razred V. vrste. V dokaz navaja g. P. kópo takih glagolov na *-irati* in v šegavih primerih kaže, kakó absurdno bi bilo rabiti tu obliko na *-ujem, -ovati*, toda, ko je nekaj vzgledov navél, méni napósled, da vzgledov, kakó národ vzprejema te vrste tujke, naštel bi lahko še neizmerno veliko. Jaz sem uverjen, da ne! Nasproti trdim, da je število glagolov na *-irati*, katere je preprosti Slovenec vzprejel v svoje besedišče, jako jako oskromno; celó glagoli, v g. Pintarja vzgledih navedeni, preprostemu národu niso znani vsi. Jako dvojím, da bi izrazi razirati, falirati, sekirati, rabili kateremu drugemu Slovencu, nego kakemu »purgarju«, katerega je že nekolíko bolj oblíznila nemška kultura. Kar je tedaj g. P. navél vzgledov na *-irati*, to je vse, ali pa še malo več, negoli je znano preprostemu kmetiču; to oskromno število

bi se dalo pomnožiti k večjemu z nekaterimi pravoslovnimi izrazi, s katerimi se je že tudi seznanil preprosti narod, n. pr. »sekulirati (assecurieren), intabulirati.«

A oglejmo si natančneje peščico ónih glagolov na *-irati*, ki so res razširjeni v prostem národu, ali so celó prišli v národne pesmi (prim. »Sem rajtal študirat« i. t. d.). Ali so ti glagoli res takovi, da nam jasno kažejo, kakó je prirojevati jednake glagole v slovenščini? Kakó pa to, da se ni drznil do denšnjega dné še noben slovenski pisatelj vzprejeti jih v knjižno slovenščino, vsaj v višjo prozo in pesništvo ne? Kolikor jaz vem, poskusil je v novejšem času jedini Dobravčin (Filip Haderlap) te in jednake cvetke, vzrasle med prostim národom, udomačiti v umetnem pesništvu, pa je bil zató dobro okrcan od g. Levca (prim. »Dun. Zvon« z leta 1877. str. 27. sl. in 43. sl.); in ta poskus je ostal osamel. Instinktivno, rekel bi, ogibali so se boljši pisatelji naši izrazov »študirati, špacirati ali špancirati, sekirati.« Po pravici! Zakaj te besede sodijo med najkosmatejše tujzne tiste vrste, katere je národ neizpremenjene vzprejel iz nemščine, ne da bi jih bil kaj prikrojil po svojstvu jezika svojega, podavši jim domače lice. Te nemčizne se dajó prav umestno primerjati pridevnikom *faš*, *luterš*, *nidek* i. t. d., katerim je pečat tujstva tudi na lice udarjen že s tem, da se ne sklanjajo. Dasi národ govori »luterš ljudje«, »fovš misel« (tudi Truber že piše: »varite se pred temi faš preroki« Mat. 7. c., prim. tudi Miklošič »Vergl. Synt.« str. 32.) i. t. d., vendar to še ni napolnilo nobenega izobraženca, da bi bil pisal: evropeiš kontinent ali evropeiš kultura. Národni jezik hodi pogostoma svoja pota, po katerih knjižni jezik ne more za njim. Takó je tudi v našem slučaju. »Špancirati« i. t. d. so gole nemčizne, katerih smo se v knjigi vedno ogibali in se jih ogibajmo tudi v prihodnje. A prečudna logika bi bila to, da bi sicer »špancirati« i. t. d. kot kosmate nemčizne izganjali iz slovstva, pač pa pisali »kritizirati, replicirati, koncipirati« i. t. d. Nezmisel je, naj nam nemčizne, ki si niso niti samé mogle priboriti vzprejema v knjižno slovenščino, kažejo, kakó nam je prirojevati tujke, vzprejete iz romanščine, večinoma latinščine. Kadar se bode g. kritik odločil ter pisal »špancirati, sekirati« i. t. d., tedaj bodem jaz prvi, ki se mu bodem uklonil in jel replicirati, koncipirati, desinificirati i. t. d.

V. Bežek.

(Dalje prihodnjič.)

LISTEK.

Gg. naročnikom in sodruđnikom »Ljubljanskega Zvona«. Obili uradni pošli, katere mi nalaga dvojna moja služba, profsorska in nadzorniška, pomnožili so se zadnje čase takó, da sem le stežka poleg njih oskrboval upravníštvo in uredništvo »Ljubljanskega Zvona«. Pretekla štiri leta sem list uredoval samó v poznih ponočnih urah in večkrat niti na najnujnejša pisma gg. sodruđnikov nisem odgovarjal, ker odgovarjati res nisem utegnil. To pa je moralo sčasoma škodovati listu ter ga zavirati v njegovem razvoji. Da bi se zatorej nekoliko razbremenil, oddal sem upravo »Ljubljanskega Zvona« »Narodni Tiskarni«, tiskovne korekture in nekoliko uredniškega posla sta prevzela gospod Jožef Cimperman in g. Anton Funtek; izdavatelj lista bode ošlejš g. Janko Kersnik, odgovorni urednik pa g. dr. Ivan Tavčar. Mislim, da bodo te potrebne izpremembe koristile »Ljubljanskemu Zvonu«, in da bode tudi meni samemu móči odslej več pisati za list, nego mi je bilo doslej. Vse gg. sodruđnike, kateri so zvečine osebni moji znanci in prijatelji, pa prijazno prosim, da tudi v prihodnje ohranijo »Ljubljanskemu Zvonu« dozdajno svojo blagonaklonjenost

V Ljubljani, dné 29. grudna 1890.

Fr. Levec.

»Matica Slovenska« je za leto 1890. razposlala nastopne društvene knjige: 1. »Letopis«, uredil prof. Ant. Bartel; 2. »Valentina Vodnika izbrane spise«, uredil ravnatelj Fr. Wiesthaler in 3. »Dušeslovje« drugi del, spisal dr. Fr. Lampe. Novi društveniki so dobili namesto »Dušeslovja« Križmanovo slovnico jezika italijanskega. — V »Letopisu« čitamo najprej korenito zgodovinsko razpravo o Andreji Turjaškem, katero je spisal prof. I. Steklasa; v drugem zanimivem članku nam J. Navratil pripoveduje o slovenskih národnih vražah in praznih verah, primerjujé jih vražam in praznim veram slovanskim in neslovanskim; tretji sestavek iz veččega peresa prof. S. Rutarja poroča o prazgodovinskih in rimskih razkopavanjih leta 1887.; potem priobčuje prof. Jos. Apšič lep prinesek k zgodovini kranjski o deželnih stanovih od leta 1818. do leta 1847.; za njim razpravlja znani jezikoslovec V. Oblak v strogo znanstvenem (letos še ne dovršenem) članku »Doneski k historični slovenski dialektologiji« Skalarjev rokopis z leta 1693.; I. Tomšič objavlja bibliografijo slovensko od dné 1. prosinca leta 1889. do dné 1. prosinca leta 1890., in končno beremo »Matičinega« tajnika E. Laha skrbno in vestno sestavljeni letopis, obsezaajoč poročilo o odborovem delovanji od dné 1. vinotoka leta 1889. do dné 30. kimovca leta 1890., računsko poročilo, poročilo o društveni knjižnici, upravníštvo »Matice Slovenske« za leto 1890., imenik udov »Matice Slovenske« leta 1890., umrše ustanovnike zadnje dóbe, društva, ki z »Matico« zamenjujejo knjige, in končno društveno književno zalogo. —

Drugo knjigo, obsezaajočo Valentina Vodnika izbrane spise, lahko po vsi pravici imenujemo živo in pristno sliko Vodnika prozaika. Vsekakor pripada ta knjiga najlepšim in najzanimivejšim delom, kar jih je sploh doslej izdala »Matica Slovenska«. Národ naš dobro pozná Vodnika pesnika, ali prozaíške spise njegove je poznal dosihdó le malokdo. Tem topleje torej zahvaljamo g. ravnatelja Wiesthalerja, da je na poziv odborov iz Vodnikovih knjig posnel in vestno uredil vse »óne spise v celotnem ali okrajšanem obsegu, kateri zbog svoje vsebine ali oblike še dandanes niso izgubili svoje zanimljivosti« in poleg tega priobčil vso rokopisno ostalino Vodnikovo, razven treh »mrtvaških pogovorov« Lukijanovih. Veliko zgodovinsko-književno céno ima ta knjiga zlasti zató, ker nam kaže Vodnikovo pisavo popolnoma nei zpremenjeno, ker torej posnemljemo iz njé, kakšen

je bil jezik, kakšen zlog čestitega starine našega. — Za kratkim predgovorom gospoda urednika čitamo izboren članek o življenji in književnem delovanji Vodnikovem, namreč životopis in oceno književnega delovanja Vodnika pesnika in Vodnika pisatelja. Prozaiški spisi Vodnikovi se v Wiesthalerjevi knjigi vrste takó-le: A. Iz „Velike pratike“ 1795. do 1797. B. Iz „Lublanskih novic“ 1797—1800. C. Iz „Kuharskih bukev“ (1799). D. Iz knjige „Pismenost ali Gramatika za Perve Šole“ (1811). E. Iz knjige „Početki Gramatike ali Pismenosti Francozke“ (1811). F. Iz knjige „Keršanski Navuk za Illirske Dezele“ (1811). G. Iz knjižice „Abecéda ali Azbuka“ (1812). H. Iz knjige „Babištvo ali Porodničarski Vuk za Babice“ (1818). I. Rokopisna ostalina (Marnje iz Hierokleja, 30 Ezópovih pravljic, 16 povestij iz Ajliana, 19 vojskih povestij iz Polijana, 4 povesti iz Diogena Laerčana, 63 povestij iz Plutarha, 2 črtici iz Attenarha, članek iz Strabona, malenkost iz Stobéja, 3 pogovore iz Lukijana, Vumne Perpovésti in napósled Homilia in Euangelium Dominicæ Duodecimæ post Pentecosten). Iz tega tesnega pregleda je razvidno, koliko gradiva je g. Wiesthaler zbral v knjigi svoji. Slovníčarji bodo našli nekatero zlato zrno med obilim plevelom, kateri sevéda ni zrasel na njivi Vodnika samega; drugi čitatelji pa se bodo smijali marsikateremu zasoljenemu izreku Vodnika časnikarja in pratikarja, čegar dobrovoljni značaj se nam toli bistro zrcali v prozaških spisih njegovih.

Z „Dušeslovja“ II. zvezkom završuje dr. *Fr. Lampe* modroslovno delo, prvo te vrste v Slovincih. Pisati slovensko modroslovno knjigo ni lahko, ker je bilo treba ustvarjati obilo novih terminov; vender bode priznal vsakdo, da se je g. pisatelj trudil pisati točno in zajedno poljudno, da umeje knjigo ne samó strokovnjak, nego vsak omikani Slovenec.

Ker itak v jedni prihodnjih številkih prinesemo obsirnejše poročilo o letošnjih knjigah, zadoščaj za sedaj ta pregled, čegar kratke poteze že pričajo dovolj, kakó resno izvršuje „Matičini“ odbor nalogo svojo in kakó neumorno skrbi za vsestranski razvoj znanstvene književnosti slovenske!

Družba sv. Mohorja. — Od srca nas veseli prelepi napredek, katerega opazamo leto za letom v družbi sv. Mohorja. Često se je že poudarjalo, da se smemo upravičeno ponašati z družbo, kakeršne nimajo zlepa tudi večji in bogatejši národje, in prav to moramo znova poudarjati tudi mi. Navzlic slabi letini, ki je lani trla kmeta našega, pomnožilo se je število Mohorjanov letos zopet za 2042 družabnikov, takó da šteje danes 48.084 družabnikov, kateri so prejeli okolo 285.000 knjig, in sicer knjig, v katerih dobode i preprosti i izobraženi Slovenec dôkaj zanimivega in poučnega berila. To je izvestno sijajen dokaz, koliko se čita po deželah slovenskih, mimo tega pa glasna priča, da preprosto naše ljudstvo ni toli neúko pismeni slovensčini, kakor nam to radi očitajo nasprotniki. — Letos razposlane knjige so nastopne: 1. Življenje Marije in sv. Jožefa IX. snopič iz peresa rajnega *Janeza Volčiča*, ki opisuje v lepi domači besedi trideset čestilcev Matere božje in sv. Jožefa; 2. A. M. Slomška Pastirski listi, zbral in uredil *Mihael Lendovšek*. Družbinega odbora ne moremo pohvaliti dovolj, da se je odločil izdavat Slomškove spise. Prejšnji štirje zvezki Slomškovih spisov, katere je toli trudoljubivo uredil č. g. Lendovšek, niso prišli toliko v národ, kakor bi bilo želeti gledé na izborno vsebino; saj so se tiskali le v 2000 izvodih in bili dosti dražji od Mohorjevih knjig. Zató je zaslužno podjetje nekako zastajalo, ali sedaj se je nadejati, da izidejo do leta 1900, ko bomo praznovali prvo stoletnico Slomškovega rojstva, vsa dela tega vélikega škofa, in da bode naš preljubljeni Anton Martin Slomšek znova rojen — v srcih vedno mu hvaležnega národa slovenskega. — Č. g. Lendovšek je v knjigi svoji priobčil 20 pastirskih listov Slomškovih in sicer postne liste in liste drugačne vsebine. Prepričani smo, da jih

bode preprosti národ naš čital in znova čital, in da bode prepričevalna beseda rajnega vladike vplivala prav takisto, kakor je svoje dni sezala v srce beseda propovednika, be-ročega te liste z lece cerkvene. — 3. Občna zgodovina za slovensko ljudstvo, XIV. snopič, spisal *Josip Starč*, kr. profesor višje realke v Zagrebu. Vseskozi zanimivo in korenito pisana zgodovina prof. Starčeta je toli dobro poznana v nas, da je nečemo hvaliti še posebe. Štirinajsti zvezek opisuje svetovno zgodovino od rusko-turške vojske leta 1828. do tretje dōbe novega veka (od leta 1848. do leta 1888). — 4. Domači živinozdravniki; za potrebe kmetskega stanú, spisal *Franjo Dulčr*, živinozdravnik. Ta knjiga podaja v jako poljudni obliki dobrih naukov, katere bodo zlahka razumeli in — upajmo! — tudi uvaževali živinorejci slovenski. — 5. Slovenske večernice za pouk in kratek čas, 44. zvezek, podajajo obilo zanimivega in lepega berila iz peres znanih pisateljev slovenskih. *Dr. Ivan Križanič* pripoveduje živo in dovtpino o štiri-najstidnevnem potovanju širom sveta; *P. B. Velimiri* priobčuje povest »Žganjár«, mračno ali žal, le preresečno sliko iz kmetskega življenja našega; *Ž. Vrhovc* pripoveduje o mutcih, *R. Čuček* razklada roditeljem, kolik zaklad je dobra vzgoja, *I. Steklasa* piše o ciganih, *Ž. Podboj* o slovenskem poštenjaku in vzornem gospodarji, *A. Koder* priobčuje »Škorčvo povest«, *Ž. St.* nekaj zgodovinskih povestic, *A. Benedik* pa nekoliko kratkočasnic in smešnic. Za pesniški del so poskrbeli gg. *Ž. M. Kržišnik*, *Janko Leban* in *Ž. Barč*. — 6. Koledar za leto 1891. Ta knjiga obseza poleg navadnih koledarskih stvarij, imenika udov družbe sv. Mohorja in družbinega oglasnika 16 sestavkov pripovedne in poučne vsebine in nekaj pesniškega gradiva ter ima tudi nekoliko lično izvedenih podob. V koledarji beremo dve povesti: »Blagor usmiljenim«, spisal *Ž. M. Dravinjski* (ako se ne motimo, znan pisatelj slovenski) in »Ravna pot, najboljša pot«, spisal *Jožef Ant. Klemenčič* — sáma po sebi dōkaj dobra povest, ali premehkotna in preobsežna za toli preprosto snov; dalje korenito razpravo o Mariboru iz peresa *dr. Jožefa Pajka*; prav tega pisatelja životopisne črtice o dr. Mihaelu Napotniku, knezu in škofu lavantinskem; dva životopisa o Davorinu Trstenjaku (spisala *dr. Jak. Sket* in *dr. Janko Pajk*) in životopis Jan. Krstnika Tomana, dekana in častnega korarja v Moravčah. Tudi čitamo prizor iz kmetskega življenja »Svoji k svojim«, katerega je priobčil *dr. Jožef Vošnjak*; menimo, da bode dobro rabil manjšim odrom po kmetih. — Prof. *A. Bezenšek* popisuje resnično dogodbo iz bolgarskega življenja pod turškim jarmom, katere nam kaže kar najživeje, kaj je prebil bratski naš národ za Turkov; *dr. Ivan Križanič* poroča o katoliških misijonih, *Janez Bilec* piše o slovenskih drvarjih na tujem, *Ivan Lapajne* o slovenskih posojilnicah leta 1889., *F. Haderlap* nam razgrinja pogled po svetu, in končno čitamo poleg manjših stvarij tudi jako umestni sestavek: »Poselski red« iz peresa *Janka B. K. Podravniškega*.

Zavedlo bi nas predaleč, ako bi hoteli o vseh teh knjigah in posamičnih sestavkih poročati obširneje; toliko vendar lahko rečemo, da dobro ustrezajo namenu svojemu; tudi jeziku ni očitati kaj posebnega. Po nekod sicer še vidimo stvarí, katere bi utegnile marsikoga zboti v oči, vendar priznavamo zadovoljno, da družbin odbor vestno skrbi za lépo in v obče pravilno slovensčino. — Za prihodnje leto razpisuje odbor kakor po navadi dvestoindeset gld. za šest krajših izvirnih povestij, vsaki po 35 gld., ki obseza vsaj pol tiskane pole, in stoinštirideset gld. za štiri poučne spise razne vsebine, vsakemu po 35 gld., v obsegu pol tiskane pole. Rokopisi naj se pošiljajo družbinemu tajniku do dné 1. vélikega travna brez podpisane imena; pisatelj naj svoje ime razločno zapiše na poseben (zapečaten) listič, v katerem naj zajedno naznani, ali želi rokopis, ako bode obdarovan ali vzprejet, nazaj ali ne. Prisojena darila se bodo izplačala na god sv. Mohorja dné 12. malega srpana leta 1891.

Levstikove poezije. G. prof. *Fr. Levce* je po več nego dveletnem napornem delu te dni končno uredil in g. knjigarju O Bambergu izročil rokopis Levstikovih poezij. Kakor čujemo, to je pesniška ostalina Levstikova mnogo bogatejša in raznovrstnejša, nego se je sprva mislilo. Levčeva zbirka obseza baje nad 300 raznih poezij in bode je dva obilna zvezka. takó da smemo Levstika imenovati najplodovitejšega pesnika slovenskega. Poezije Levstikove obsejajo dóbo sedemintridesetih let: najstarejša pesem je iz leta 1849., najmlajša iz leta 1886, Ravno 100 poezij je Levstik sám leta 1876. končno uredil in na čisto prepisal; ostalih 200 poezij je nabral g. prof. *Levec* po raznih časopisih in pesnikovih rokopisih. Med poezijami je 127 takih, ki doslej še nikjer niso bile natisnjene; nekoliko posebno perečih in žgočih pušic in zabavljic se sploh ne natisne. Uredovanje je bilo sila težavno in zamudno, in to iz dveh razlogov: prvič je Levstik svoje pesmi vedno prenarajal ter nekatero po celih dolgih trideset let prepisaval, in drugič je pisavo svojo, zlasti nekatere slovniške oblike, večkrat menjaval. Bilo je tedaj mnogo premišljevanj, prebirati in izbirati, predno se je mogel urednik odločiti za to ali drugo inačico; kar pa se tiče oblik, odločil se je urednik za tisto pisavo, katera je rabila Levstiku pri uredovanju njegovih poezij leta 1876., v »Vrtic« in v »Ljubljanskem Zvonu«. Morebiti ta pisava ne bode vsem prijala, vendar mislimo, da s tem storimo pesniku najmanj krivice.

Po vsebini je g. *Levec* razvrstil poezije v pesmi; ode; elegije; sonete; romance, balade in legende; različne poezije; pušice in zabavljice. Več danes o tej stvari nečemo govoriti; toliko pa lahko rečemo, da z Levstikom dobí veliki Prešéren svojega vrednega vrstnika.

Zdaj ureja g. *Levec* Levstikovo prozo, katere bode brez jezikoslovnih in političkih spisov tudi dva zvezka. Poroča se nam, da Levstikovi izbrani spisi okolo Velike noči pridejo na svetlo. Veselimo se jih že danes in jim kličemo: Dobro došli!

Die österreichisch-ungarische Monarchie in Wort und Bild. To monumentalno delo je dosihdob dospelo do 122 zvezkov, med katerimi je štirinajst zvezkov, ki tvorijo skupino zase in opisujejo deželo koroško in deželo kranjsko v zemljepisnem, zgodovinskem, književnem in splošno národnem oziru. O deželi koroški so priobčeni nastopni članki: Pokrajinski opisi dežele koroške (pisatelji vladni svètnik Alojzij Egger pl Möllwald, prof. Vincencij Hartmann, ravnatelj Marko baron Jabornegg, Frančišek Karl Keller); O prazgodovini koroški — kustos dr. Robert pl. Schneider; O zgodovini koroški — prof. Edmund Aelschker; kakovo je prebivalstvo koroško in kranjsko v fizičnem oziru — prof. dr. Emil Zuckerkandl; O národopisji dežele koroške (značaj, noše, šege in navade — Rudolf Waizer in župnik Frančišek Franziszi; nemška književnost, narečja in pesništvo v narečji — prof. Rajmund Dürnwirth; pravljice, pripovedke, pesmi in pregovori nemških Korošcev — dr. Valentin Pogatschnigg; bajke, pravljice in národne pesmi slovenskih Korošcev — prof. Janez Scheinigg; gradovi, krajevne zgradbe in tipi kmetijskih hiš — Maks pl. Moro; glasba — Tomaž Koschat); Arhitektura na Koroškem (srednjeveški stavbeni spomenki — župnik Matevž Grösser; renesanca in novi vek — prof. Ivan Reiner); Slikarstvo in plastika na Koroškem — kustos Žiga Laschitzer; Umetalni obrt na Koroškem — prof. Norbert Lebinger; Národno gospodarstvo na Koroškem — Karl Menger, ces. svètnik J. L. Canaval, ravnatelj Kozma Schütz in rudn. svètnik Ferdinand Seeland. — Deželo kranjsko opisujejo doslej nastopni članki: Pokrajinski opisi dežele kranjske (planinski svet — Amand baron Schweiger-Lerchenfeld; Ljubljana, dolenski svet in Notranjsko — Peter pl. Radics; Kras — Frančišek Kraus; O prazgodovini kranjski — kustos Karl Deschmann; O zgodovini kranjski — prof. Frančišek Levec; O národopisji dežele kranjske (národno življenje Slovencev — prof. Viljem

Urbaš; bajke, pravljice in narodne pesmi Slovencev — prof. Janez Scheinigg; gradovi, krajevne zgradbe in tipi kmetijskih hiš — prof. Ivan Franke; glasba in narodna glasba — vladni svetnik dr. Friderik Keesbacher; nemška književnost — prof. Edvard Samhaber; Kočevje in Kočevci — prof. dr. Karl Julij Schröer; slovenska književnost — prof. dr. Gregor Krek —

Te vseskozi zanimive in korenito pisane članke pojasnjuje obilo izbornih slik, vinjēt in drugih okraskov (vsega skupaj nad poldrugosto ilustracij), katere so zvršili umetniki, kakor: Ladislav Benesch, Rudolf Bernt, Hugon Charlemont, Jožef Engelhart, Gustav Frank, Ivan Hanža, Viljem Hecht, Tomaž Hrnčič, Karl Karger, Jožef Kassin, Ivan Klaus, Friderik König, Edvard pl. Lichtenfels, Viktor Luntz, Felicijan pl. Myrbach, Robert Russ, Jožef Salb, Vilibald Schulmeister, Karl pl. Siegl, Jožef Sturm, Jurij Šubić, Ferdinand Vesel, Ludovik Willeroder, Alfred Zoff, Frančišek Ženišek. — V poslednjih dveh zvezkih izidejo še ti spisi: Arhitektura, slikarstvo in plastika (srednjeveški stavbeni spomeniki — prof. Ivan Franke; renesanca in novi vek — stolni župnik Ivan Flis); Narodno gospodarstvo — Gustav Pirc, višji rudn. svetnik Jan Novák, ces. svetnik Ivan Murnik, dr. Valentin Pogatschnigg. —

Kakor je razvidno iz tega pregleda, opisani sta obe deželi, koroška in kranjska, vsestranski vestno in točno, takó da se ta skupina velikanskega dela vredno in častno prihranjuje poglavjem o drugih deželah avstrijske in ogerske polovice. Kadar izideta poslednja dva zvezka, hočemo nekoliko obširneje izpregovoriti o nekaterih člankih, zlasti o ónih, ki se tičejo narodnosti slovenske.

„Slovenska Talija“. Dramatično društvo v Ljubljani je za minulo leto členom svojim razposlalo 55. zvezek „Slovenske Talije“, naslovljen „Teharski plemiči“ Spevoigra v treh dejanjih. Spisal Anton Funtek. Uglasbil dr. Benjamin Ipavec. Razven dveh treh „libret“, katera se pa dandanes že ne uprizarjajo več, dramatiška književnost slovenska nima nobene izvirne spevoigre; kar smo doslej na našem odru videli oper in operet, bile so zvečine kolikor toliko dobri prevodi iz drugih književnostij, in kakor je to navada pri takšnih delih, brez posebne cene bodisi v jezikovnem ali stvarnem oziru. Veseli nas torej, da nam je tudi v dramatikii naši zabeležiti lep napredek; prvič, ker se „Teharski plemiči“ dobro razlikujejo od ónih osladnih plodov, katerim se upravičeno upira razsodna kritika, drugič, ker jim je snov zajeta iz domače zgodovine, katera v obče pisateljem našim podaja dōkaj lepih in dosihdob še neuporabljenih motivov. Zabeležuj ta novi dramatiški proizvod, sevēda za sedaj nečemo nadrobneje govoriti o njem, temveč ga bodemo ocenili, kadar se nam predstavi na odru. Omenjamo samó, da je glasba neki preprosto narodna, toda lepa, kakor jo sploh čujemo v skladbah g. dr. B. Ipavca, tega obljubljenega skladatelja slovenskega.

Pripovedke za mladino. Spisal Franc Hubad. III. zvezek. V Ljubljani 1890. Založil J. Giontini. Cena 24 kr. — Kar navadno imenujemo pripovedke, tega nam ta knjižica sicer ne podaja mnogo, vendar pa so njē povesti pisane toli živo in prijetno, da jih bo de rad prebiral vsakdo, komur pride v roko. Prijata nam zlasti zadnji dve povesti, kjer g. pisatelj na podlagi srbskih narodnih pesmij pripoveduje o najboljbljnejših junakih jugoslovanskih, o Kraljeviču Marku in o Miloši Obiliči. Lehko rečemo, da je g. pisatelj v teh dveh povestih dobro posnel óno prekrasno poezijo, katera preveva te junaške pesmi; jezik njegov je blagoglasen, po nekod celo pesniški navdihnjen. V obče mislimo o vsi knjižici, da je jako prikladno berilo za mladino našo, in zató jo priporočamo kar najtopleje. Založnik se je potrudil, da je dal delcu lično opravo; tudi podoba na prvi strani, kazoča lov na kita, ugaja nam dobro. Končno želimo še to, da bi trudljubivi pisatelj i nadalje zbiral takšno gradivo ter prvim trem zvezkom skoro dodal četrti zvezek.

Cuore. Ljubljanski knjigar J. Giontini je kupil slovenski prevod znanega dela de Amicisovega, o katerem smo svoje dni že obširneje poročali v tem listu. Prelagateljica, gospodična *Janja Miklavčič* v Šent-Vidu nad Ljubljano, prikrojila ga je, kolikor potrebno, razmerju našemu in izpustila nekoliko stvari, katere bi ne sodile mladini slovenski. Prevod izide po novem letu v štirih zvezkih, vsak zvezek z lično barvano podobo na zavitku.

Slovenske učne knjige. Deželni zbor kranjski je za leto 1891. dovolil gl. 2000 iz deželnega zaklada, s katerimi se bodo podpirali založniki potrebnih učnih knjig za 5., 6., 7. in 8. razred slovenskih ljudskih oziroma meščanskih šol, potem obrtnih ljudskih nadaljevalnih in srednjih šol. Dotičnemu poročilu deželnega odbora posnemljemo, da bodo nastopni gg. pisatelji spisali knjige za rečene razrede: prof. *Fr. Levce* slovnico in berilo v treh oddelkih; prof. *Fr. Orožen* zemljepisje; prof. *S. Rutar* zgodovino po Gindelyji; mestni učitelj *Ž. Belč* prirodopisje po Pokornem, ravnatelj *A. Senčkovič* prirodoznanstvo, in končno učitelj c. kr. strokovnih šol *A. Funtek* obrtno spise za obrtne nadaljevalne šole.

Razpis nagrade. »Dramatično društvo« razpisuje s tem nagrado

50 goldinarjev

za libreto operete, najmenj jedno uro trajajoče. Rokopisi se vzprejemajo do dne 1. malega travna 1891.

V Ljubljani, dne 10. grudnia 1890.

Za »Dramatično društvo«:

Predsednik: *Dr. Ivan Tavčar.*

Tajnik: *Anton Trstenjak.*

Razpis nagrad. V zmislu sklepa upravnega odbora »Zaveze slovenskih učiteljskih društev« z dne 7. grudnia 1890. razpisuje podpisano uredništvo »Popotnika« tem potem za tri najboljše izvirne razprave ali pedagoške, šolsko-politične, ali didaktično-metodične vsebine — ne da bi določilo kakšno posebno nalogo — tri darila po

4, 3 in 2 cesarska zlata

s temi pogoji:

1. Razprave, ki se pogajajo za darila, morajo biti pri doložitvi kot take označene in imeti na čelu svoje geslo; baš isto geslo se nahajaj na priloženem zapečatenem ovitku, v katerem je adresa pisateljeva.

2. Poslana dela »za nagrado« se bodo po poljubni izbiri uredništva v »Popotniku« 1891. leta priobčevala. Dela čez $\frac{1}{2}$ tisk. pole obsežna, ki se ne dadé lahko razdeliti v 2 številki, ne vzprejemajo se navadno. Da je delo kratko, ne more biti vzrok, da bi se odklonilo.

3. Ko so se dela priobčila, sodijo o njih posebni ocenjevalci in naznanijo uredništvu óne 3 spise, katere so spoznali (takó po nalogi, katero si je pisatelj izbral, kakor po vsebini in obliki i. t. d.) za najboljše. Uredništvo potem takoj objavi to razsodbo in razpošlje darila.

Imena pisateljev se oznanijo le tedaj, ako dotičniki privolijo. Dela, ki se niso ponatisnila, kakor ovitki z geslom neobdarjenih spisov, vrnejo se, ako kdo to zahteva, do 30. vélikega travna 1892. l. nereklamovani pa se po tem roku uničijo.

4. Volitev ocenjevalcev se vrši po prihodnji delegaciji »Zaveze«, ko bi pa ta odklonila, poskrbi uredništvo za to, da pridobi za oceno del in prisodbo daril odlične strokovnjake.

Maribor, dne 10. grudnia 1890.

Uredništvo »Popotnika«.

Starodobna ladja na barji ljubljanskem. Dne 14. listopada je v bralni sobi ljubljanskega muzeja g. kustos prof. *Alfonz Müllner* predaval o prezaunimivi ladji, katero so odkrili na posestvu g. dr. Jožefa Koslerja v barji ljubljanskem. Gospod kustos je o predavanji svojem priobčil v uradnem listu obširnejši članek, o katerem podajamo bralcem „Ljubljanskega Zvona“ nastopni posnetek:

Précej pod površino je najmlajša plast trébež, pod njo stara šóta, potem rjava ilovica z rastlinskimi ostanki, rjavo blato in končno modrikasta ilovica s konhilijami, polžkarica, ki je bila dnó starodavnemu jezeru. Ondu, kjer so odkrili ladjo, debela je prvonavedena plast (trébež) 25 cm, šóta 45 cm in rjavo blato 30 cm; kakó nizko seza polžkarica, tega ni móči določiti. Ker so kóli prazgodovinskih stavb zabiti v polžkarico, tedaj so rečene stavbe starejše od šóte; rimska cesta od Babne gorice do Iga pa drži po vrhu šóte, torej mora biti iz poznejše dóbe od šóte. Ali prav to je dokaz, da je bila „rimska cesta“ zgrajena že za Rimljanov; vrhu tega izpričuje njé nizka léža, kakó dobro obdelano je bilo barjé v tedanjih časih. Razločevati bi bilo torej štiri dóbe barjé ljubljanskega: srednjeveško dóbo od leta 500 po Kr. do okolo leta 1700.; rimsko dóbo od leta 50. po Kr. do okolo leta 500. po Kr.; predrimsko dóbo in napósled jezersko dóbo s stavbami na koléh.

Odkrita ladja seza s koncema svojema še v šóta, napolnjena je z rjavim blatom, leži pa na polžkarici. Krmilo je obrnjeno proti vzhodu, sprednji konec gleda proti zapadu. Zložena je ladja od kakih 42 vzporednih lesenih tramov, razdaljenih po kakih 60 cm; dolgi so trami po sredi 4,5 m, ob krajéh 2 m. Na te préčnike so pribite deske, dolge do 12 m, široke 30—35 cm in debele do 4 cm. Posamične dele spajajo drenovi cveki, vender so zabiti tudi železni žebli. Ladji meri površina kakih 100 m², utegnila pa je nositi do 1000 g.

Iz marsičesa, zlasti iz ploske zgradbe, nizkih obójnih desák, prostih préčnikov, sklepa g. Müllner, da je bila odkrita ladja tovorna ladja in da se je potopila v nekdanje jezero, predno se je začelo močviriti. Velikost in tehniška konstrukcija kaže poleg železnih žebjev, da so jo morali zgraditi tesarji, izobrazenejši od nekdanjih naselnikov na barji. Ali kje je bilo takovo ljudstvo? Situla, najdena na Vačah, slémi z etruskimi napisi iz Slovenskih goric štajerskih, razno orodje in starodobni nakit v grobovih naših, vse to kaže, da so morali Etruski dókaj pridno zahajati v deželo kranjsko, kjer so skoro zasledili bogate zaloge železa, katerega v Italiji ni bilo dovólj za njih obrtne in trgovinske namene. Iz Strabonovih spisov dokazuje g. Müllner, da je nekdanj prihajalo blagó iz Ogleja preko Hrušice na Vrhniko in odtod po plovni reki (denašnji Ljubljanici) po Savi v Sisek in dalje k Panoncem. Torej je že pred Kristom tekla Ljubljanica med Vrhniko in Savo; o jezeru ne vé Strabo ničesar. To se popolnoma ujema s tem, da je rimska cesta z Emone (Iga) v Akvilino (Ljubljano) zgrajena v rhu šóte. Toda odkrita ladja leži pod šóta, na dnú jezera, torej je morala pluti po jezeru davno pred Strabonom. Koliko časa se je močvirilo jezero in tvorila šóta, tega res ni móči dognati, vender kaže nekatera znamenja, da je med letom 1200. pred Kr. in? letom pred Kr. še jezero pluskalo po našem barji. Verjetno je, da so z našimi kraji prosto občevali Etruski v dóbi od leta 900. do leta 400. pred Kr., in prav tej dóbi pripada odkrita ladja, ki ni bila nič drugega, nego občilo po tedanjem jezeru med Vrhniko in Ljubljano.

Gospod Müllner završuje zanimivo svojo razpravo z nastopnimi črticami o našem barji: 1. Jezero s stavbami na koléh pri Igu; 2. okolo leta 1000. pred Kr. pridejo izobraženi národje iz juga in jugovzhoda z bronom in železom; tedanji prebivalci na koléh ostavljajo jezerske vasí; tuji tržijo od juga in jugovzhoda proti vzhodu in severovzhodu — po jezeru jadrajo velike ladje tovarnice; 3. okolo leta 400. pred Kr. pri

drevé Keltje ali Galci v ravnino padsko in naše planine ter preženó stare Italike; jezero naše se začne močviriti, ali, pa se močviri dalje; sôta nastaja; 4. Rimljanje pridejo v deželo in gradé ceste čez barjè; 5. Rimljanje odidejo, barjè se znova močviri do leta 1700. po Kr.; 6. za Marije Terezije se zopet prične osuševanje; nove ceste nastanejo preko barjã; močvirne rastline izumró; rimske ceste se prikažejo malone do površine. —

Iz muzejskega društva. Dne 27. listopada je g. prof. *V. Voss* v bralni sobi muzejskega društva predaval o znamenitem delu dr. Kinkerlina, tičočem se terciarnih tvorov gorenjske in dolenske naše strani — zlasti o okameneli koralí s Polšice pri Podnartu. Potem je govoril o zloženem očesi žuželk in razkazoval povečano podobo na očesni mrežici kresnice (*Lampyrus noctiluca*), končno pa razpravljaj o dveh novih glivah (*Puccinia carniolica* in *sphaerella Deschmannii*), kateri je zasledil v okolici bleški. Obilim poslušalcem je dobro ugajalo učenega g. profesorja zanimivo predavanje.

Podporno društvo za slovenske visokošolce na Dunaji je imelo v minulem meseci letni svoj občni zbor. Predsednik g. *Navratil* je omenjal mimo družega, da šteje društvo za ustanovnika svoja dva knezoškofa; sam presvetli cesar mu je blagoizvolil pokloniti bogato darilo. Iz poročila tajnikovega je razvidno, da je bilo leta 1890. rednih društvenikov 55, podpiranih pa je bilo 42 dijakov v 97 slučajih. — Poročilo blagajnikovo kaže, da je leta 1890. došlo ustanovnine 360 gld., torej znaša z ustanovnino, izkazano v poročilu z leta 1889. v znesku 1440 gld. 30 kr., dosedanja ustanovna glavnica 1900 gld. 30 kr. Drugih dohodkov je bilo 866 gld. 30 kr., troškov pa 731 gld. 94 kr. Z lani ostalim imenjem, to je 1660 gld. 62 kr., potem z letošnjimi skupnimi dohodki 1226 gld. 30 kr., znašajo dosedanja aktiva skupaj 2886 gld. 02 kr. ter ostane po odbitku podpor in troškov v znesku 731 gld. 94 kr. še 2154 gld. 98 kr., v kateri vsoti pa ni še glavninih obrestij od začetka 1890. leta, katere se bodo zaračunale šele koncem leta. — Ko je še v imeni presojevalcev prof. Svaršnik poročal, da so bile knjige, zapiski in blagajnica v najlepšem redu, vršila se je volitev novega odbora, ki se je v prihodnji seji sestavil takó: Predsednik Ivan Navratil, podpredsednika dr. Fr. Simonič in dr. M. Ploj, blagajnik dr. Fr. Sedej, njega namestnik J. Pukl, tajnik J. Jereb, namestnik dr. Karol Štrekelj, odborniki dr. M. Murko, dr. A. Homan, Iv. Luzar; namestniki dr. Lachenberger, Fr. Oblak, Jožef Premru; presojevalci Vlad. pl. Globočnik, Anton Svaršnik, Peter Hlačar, njih namestniki Žiga Sežun, Fr. Tomšič, Fr. Sušnik. — Ta imena so nam porok, da bode prekorišno podporno društvo za slovenske visokošolce i nadalje vestno izvrševalo plemenito nalogo svojo; zajedno pa smo prepričani, da národ slovenski ne bode pozabljal mladine svoje, nego z bogatimi doneski podpiral odbor, čegar delovanje rodi in bode i nadalje rodilo národu našem koristí, o katerih ni treba govoriti nadrobneje.

Dr. Emil Holub je dne 4. grudnia v deželni redutni dvorani ljubljanski predaval o južnoafriških plemenih, med katerimi je bival dôkaj let. Prihodnje leto namerja v dunajski rotundi razstaviti vse zbirke, katere je pripeljal s potovanja afriškega; potrebno vsoto, okolo gld. 120.000, hoče polagoma nabrati po predavanjih. — To vest zabeležujemo zlasti zategadelj, ker bode dr. Holub po razstavi podaril svoje zbirke muzejem, šolam in poleg teh mestom, kjer predava; torej dobode tudi mesto ljubljansko, oziroma deželni naš muzej nekaj iz dragocenih zbirk slovečega potovalca.

Osebné novice. Sotrudniku našem, prof. *Antonu Bezenšku* v Plovdivu, podelil je francoski minister národne prosvete zlato palmo častnika francoske akademije v priznanje uspešnega delovanja njegovega na mednárodnem kongresu v Parizu, kakor tudi knjizevnih zaslug njegovih. To odlikovanje je jako častno, ker prejemale red zlate palme le malokdaj učenjaki francoski in le izjemoma učenjaki inozemski.

Zaslужni naš rojak *Fr. S. Vilhar*, ki se je s tremi knjigami krasnih svojih »Skladeb« in z drugimi kompozicijami oslavil takó v Slovencih kakor v Hrvatih, praznoval bode petindvajsetletnico glasbenega delovanja svojega. Zatorej so v Gospiči, kjer službuje sedaj, ondodne gospé sestavile odbor, ki priredi v tem meseci slavnost njemu na čast. Poleg drugih skladeb obseza vzpored dve pesmi, zloženi v národnem zlogu; peli se bodo tako, kakor proizvajajo Slavjanskij národne pesmi ruske.

Razstava národnih noš na Dunaji. Avstrijski muzej za umetnost in obrt namerja prirediti v prvih treh mesecih tega leta razstavo. Ravnateljstvo tega zavoda se je obrnilo do kranjskega deželnege muzeja Rudolfinu, da se udeleži razstave: 1. Obča razstava noš do konca francoskega cesarstva. 2. Národne noše. 3. Orižentske obleke. — Deželni muzej kranjski ima zadnji čas nekatere národne noše in njih dele, toda zbirka vendar daleč ni toli popolna, kakor bi mogla biti z ozirom na raznovrstnost kranjskih noš. Prosimo torej nabiralce in prijatelje národnega življenja naše domovine, naj noše ali njih dele zastoj ali proti primerni odškodnini prepusté deželnemu muzeju, ali jih pa za dóbo razstave prepusté avstrijskemu muzeju, da bode domovina zastopana, kolikor dobro je mogoče. Blagovoljna dotična darila in ponudbe naj se pošiljajo deželnemu muzeju.

Slovensko gledališče. »Dramatično društvo« je priredilo v letošnji gledališki dóbi doslej devet predstav v dvorani čitalnice ljubljanske. Pričenši z obično žaloigro o Vseh svetnikih »Mlinar in njegova hči«, vrstile so se meseca listopada predstave takó: »Umetnost in narava«, »Stari Ilija«, »Marija Magdalena«, »Nemec in Slovenec«, meseca grudna pa »Zlati pajek«, »Revček Andrejček«, »Zlati pajek« in »Gospod Grobski«. — Izmed navedenih iger (zgolj prevodov iz nemščine in češčine) omeniti nam je izvirne igre »Stari Ilija«, katero je spisal režisér slovenskega gledališča, g. *Ignacij Borštnik*. Izvirnih iger imamo dosihdob ubogo malo, in še te, kar jih je, niso se mogle obdržati na odru slovenskem. Igra Borštnikova bi se utegnila ohraniti, ako se odpravijo nedostatki, kateri so se pokazali pri prvi predstavi. Dókaj dobro nam kaže kmetsko življenje naše; novega sicer ne podaja mnogo ali nič, dejanje je preprosto in poleg tega čisto spominja na podobne proizvode nemških pisateljev, vendar je dosegla igra lep gledališki uspeh, čemur prvi vzrok je izvestno to, da je tehniški dobro završena. — Kar se dostaje gledališkega osebja, priznavamo drage volje, da se dosti trudi za napredek slovenskega gledališča. Pomislimo le to, da ni igralci ni igralke niso in žal! doslej tudi ne morejo biti plačevani toli dobro, da bi se mogli posvetiti zgolj dramatik slovenski; pomislimo dalje, da čitalniški oder, kjer se že nekaj let vršé vse predstave slovenske, ni pravo prizorišče, zlasti ne večjim igram — in rêči nam je vsekakor, da moramo biti zadovoljni s tem, kar nam podaja gledališče slovensko in požrtvovalno osebje njegovo. Gospé *Borštnikova* in *Daniłova*, gospodičina *Nigrinova*, dalje gospodje *Borštnik*, *Sršen*, *Daniło*, skrbé poleg vsakaterih mlajših močij, da ne čutimo preveč teh navedenih nedostatkov, o katerih upamo, da jih odpravi ugodnejše razmerje prihodnjega deželnege gledališča.

Poleg rečenih predstav naj še omenimo javne preizkušnje dné 17. grudna, kjer so prvič nastopili zgolj gojenci in gojenke dramske šole, katero je odprlo »Dramatično društvo«, da pridobi novih igralcev in igralke; uspeh te predstave je bil dovoljen, zlasti ako pomislimo, da je trajal pouk le nekaj mesecev. — O bodočih predstavah letošnje gledališke dóbe hočemo redno poročati v prihodnjih številkah.

Hrvaško gledališče. Sloveči romanopisec hrvaški *Eugen Kumičić* je spisal dramo »Obiteljska tajna«, katera se je v Zagrebu predstavljala s sijajnim uspehom. Občinstvo je odlikovalo pisatelja takó, da takšnega priznanja v Hrvatih morda ni učakal no-

beden dramatski pesnik novejšega časa. Vender pravi »Vienac« o tej drami, da zaostaja za »Sestrami« istega pisatelja, o katerih je že obširneje poročal prof. Jos. Starč v našem listu. Igra ima dókaj več govora nego živega dramatskega dejanja, mnogo več običnih fraz nego umnih in izvirnih mislij; vender nima ónih dolgih in najivnih monologov, s katerimi je pisatelj napolnil prvo svoje dramatsko delo. Sujet sam in način, kakó Kumičič obdeluje celoto, razodevata veščega pripovedovalca, kateri umeje zanimljivo in ugodno zabavljati poslušalce svoje.

Praznična darila. Denašnjemu listu je priložena knjižica, v kateri založnika Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg objavljata izkaz nekaterih novejših knjig slovenskih, ki so izšle v njiju zalogi in so jako prikladne za praznična darila, kakor tudi za darila sploh. Čitatelje svoje posebno opozarjamo na to knjižico.

Listnica. — S. O. v Lj. — Kadar beremo stihe kakor „Cvetka je za cvetko pala, ptič za ptičem je odpel . . .“ in dalje „Spet bo cvetje s cvetjem vstalo, spet bo ptiček s ptičem pel“ — tedaj vemo z matematiško gotovostjo, da pride napósled na vrsto óno „revno srce“ (Vaše je poleg tega „pusto kakor svet“), kateremu ni pomladi, ni zdravila. Ali se vam res ne zdí, da so takšne stvari že zastarele, da ne rečemo kaj hujšega? — Kranjskij. Bleško jezero Vas je navdušilo kakor že mnogokoga, da opevate njega lepoto, ali kakó! Pesem je nezmiselna od prve do zadnje besede; višek pa doseza v odstavku: „Vid lahnih rib ti vzbuja čutil in slásti mnog zaklád.“ Verjemite, takih stvarij še nismo brali mnogo! — Dane Kroparski. „Noč prižiga zvezde mile“ — v Tomanovi pesmi tudi! — A. K.č. Poslani povesti smo vrgli v koš. — A. B. Nerabno; oblika nedovršena, vsebina še slabša. Samó jeden vzgled:

„Ti vzela si vesela ga (šopek namreč)
In moje s šopkom vred srcé,
Na prsi si pripela ga,
Da čul udarce bi srčné.“

Lepó Vas prosimo! — Nikdo. Jurčič pripoveduje nekje prav to, kar opevate Vi v „Viharni noči“. Ne! — Planinec. To bodi poezija, to naj priobči naš list?

„Še enkrat me želja je gnala
Na mesto uničenih nad;
Na ódri je deva ležala,
Mrtvaški se širil je smrad.“

Br! Kreпки Vam morajo biti živci, da potem še pošokropite „drago podobo“, pokleknete pred njo in jo poljubite! Naš list nima ni takih, da bi priobčil vso pesem. — Bistrán. Za danes ni bilo mogoče; prihodnjič! — Vsem drugim pošiljateljem pesniškega gradiva: Doslej nismo utegnili pregledati vsega, ali kar je dobrega, pride o priliki gotovo na vrsto!

„Ljubljanski Zvon“

izhaja po 4 pole obsežen v veliki osmerki po jeden pot na mesec v zvezkih ter stoji vse leto 4 glđ. 60 kr., pol leta 2 glđ. 30., četrta leta 1 glđ. 15 kr.

Za vse neavstrijske dežele po 5 glđ. 60 kr. na leto.

Posamezni zvezki se dobivajo po 40 kr.

Izdajatelj Janko Kersnik. — Odgovorni urednik dr. Ivan Tavčar.
Upravništvo „Národna Tiskarna“ Gosposke ulice št. 12. v Ljubljani.

V „Narodni Tiskarni“ v Ljubljani

se prodajajo

Jurčičevi zbrani spisi

po znižani ceni.

1. zvezek: *Deseti brat*. Roman.
2. zvezek: I. *Jurij Kozjak, slovenski janičar*. Povest iz 15. stoletja domače zgodovine. — II. *Spomini na deda*. Pravljice in povesti iz slovenskega naroda. — III. *Fesenska noč mej slovenskimi polharji*. Črtice iz življenja našega naroda. — IV. *Spomini starega Slovence ali črtice iz mojega življenja*.
3. zvezek: I. *Domen*. Povest. — II. *Jurij Kobila*. Izvirna povest iz časov lutrovske reformacije. — III. *Dva prijatelja*. — IV. *Virba Snukova ženitev*. Humoristična povest iz narodnega življenja. — V. *Golida*. Povest po resnični dogodbi. — VI. *Kozlòvska sodba v Višnji Gori*. Lepa povest iz stare zgodovine.
4. zvezek: I. *Tihotapec*. Povest iz domačega življenja kranjskih Slovencev. — II. *Grad Rojnje*. Povest za slovensko ljudstvo. — III. *Klošterski žolnar*. Izvirna povest iz 18. stoletja. — IV. *Dva brata*. Resnična povest.
5. zvezek: I. *Hči mestnega sodnika*. Izvirna zgodovinska povest iz 15. stoletja. — II. *Nemski valpet*. Povest. — III. *Sin kmetskega cesarja*. Povest iz 16. stoletja. — IV. *Lipe*. Povest. — V. *Pipa tobaka*. Povest. — VI. *V vojni krajini*. Povest.
6. zvezek: I. *Sosedov sin*. (»Mladika«, 1868.) — II. *Moč in pravica*. (»Zvon«, 1870.) — III. *Telčja pečenka*. Obraz iz našega mestnega življenja. (»Slovenski Narod«, 1872.) — IV. *Bojim se te*. Zgodovinska povest. (»Zvon«, 1876.) — V. *Ponarejeni bankovci*. Povest iz domačega življenja. (»Slovenske večernice«, XXXV. zvezek, 1880.) — VI. *Kako je Kotarjev Peter pokoro delal, ker je krompir kradel*. (Koledar »Družbe sv. Mohorja«, 1880.) — VII. *Črta iz življenja političnega agitatorja*. (»Slovenski Narod«, 1868.)
7. zvezek: I. *Lepa Vida*. Roman. (»Zvon«, 1877.) — II. *Ivan Erazem Tatenbah*. Izviren historičen roman iz sedemnajstega veka slovenske zgodovine. (»Slovenski Narod«, 1873.)
8. zvezek: I. *Cvet in sad*. Izviren roman. (»Slovenska knjižnica«, 1877.) II. *Bela ruta, bel denar*. Povest. (»Slovenski Narod« 1874.)
9. zvezek: I. *Doktor Zober*. Izviren roman. II. *Mej dvema stoloma*. Izviren roman.

Zvezek po 60 kr., elegantno vezan po 1 gld. Pri vnanjih naročilih stoji [poština za posamični nevezani 5 kr., za vezani 10 kr.

Dijaki
dobivajo Jurčičeve »Zbrane spise« po 50 kr. izvod, ako naroče skupno najmenj deset izvodov.

„Ljubljanski Zvon“

svojim gg. sotrudnikom, naročnikom in prijateljem.

Z denšnjim listom je prebil »Ljubljanski Zvon« deseto leto svojega življenja.

V prvi desetletni dōbi se mu je posrečilo, okolo sebe zbrati kolo spretnih sotrudnikov in močan stržēn stalnih naročnikov.

Prvi so odicili list z raznovrstnimi proizvodi svojega uma, kateri v književnosti naši ohranijo trajno vrednost; drugi so mu dajali dejansko podporo, da navzlic mnogim nasprotnikom svojim, tujim in domačim, ni opešal.

V veseli nadi, da mu oboji ostanejo zvesti tudi v novem letu, stopa »Ljubljanski Zvon« v svoj najstji tečaj.

Kaj vse bode v novem letu »Ljubljanski Zvon« prinesel svojim bralcem, tega danes nečemo podrobno naštevati. Zadostuj, če rečemo, da mu ostane tudi odslej pravec tisti, kakor ga je vodil doslej; ker smo te misli, da »Ljubljanski Zvon« bodi, kakeršen je, ali pa ga ne bodi!

Vsem, ki so z nami jednake misli, kličemo: »Na svidenje tudi v novem letu!«

„Ljubljanski Zvon“

izhaja vsakega meseca 1. dan v zvezkih, po 4 pole velike osmerke obsezajočih, ter stoji v Ljubljani na dom pošiljan ali po pošti prejemana.

za vse leto . . . . 4 gld. 60 kr.

» pol leta . . . . 2 » 30 »

» četrt leta . . . . 1 » 15 »

Po vseh deželah zunaj Avstrije stoji »Ljubljanski Zvon« po 5 gld 60 kr. na leto.

Posamezni zvezki se oddajajo po 40 kr.

V Ljubljani, dnē 1. grudna 1890.

Uredništvo in upravništvo „Ljubljanskega Zvona“

v Ljubljani.